

МАТЪ СЪЩОСЪЩО
КОКЕРАТО
ПОПРЕБЕЖИТЕ

ИВАН СЕРАФИМОВ
ХОКЕРНО ПОГРЕБЕНИЕ
ФАНТАСТИЧНИ ЕТЮДИ

chitanka.info

ГЕОРГИ МАРКОВСКИ

ЖИВОТЪТ, ТОВА БЕЗКРАЙНО УМНОЖЕНИЕ

Знаем, че това не е лесна книга, на мнозина тя упорито ще се съпротивява. Знаем, че нейният автор ще се вторачи почуден в тая неравна борба с читателя и трудно ще различи приятеля от предателя. Знаем, че който приеме тая книга, ще я приеме изцяло, и който я отрече, ще я отрече изцяло.

Струва ми се, в случая читателската Темида ще бъде улеснена, ако съсредоточим вниманието ѝ върху особеностите на „Хокерно погребение“. Те не само съществуват, но са така ярки, че представляват главната характеристика на Иван Серафимов. Тази книга не принадлежи нито към научно-техническия (Жул-Верновия) тип фантастика, нито към социално-футурологичния (Иван-Ефремовия) тип фантастика, нито към фолклорния тип фантастика на чудесното. „Хокерно погребение“ принадлежи към редкия тип фантастика на повишената условност и за нашата, отечествената книжнина, тя в някаква степен разширява границите на жанра.

Не му е тук мястото за теоретизации, но обладан от желанието да скъся пътя между книгата и нейния читател, изкушавам се да кажа няколко думи. Диалектиката на живота (а и известно стечение на исторически обстоятелства) принуди българската белетристика — след като се разбра, че тя, макар и да се е развивала по линията на битовия реализъм, не може директно да изследва последните десетилетия от нашия живот — все по-често да прибегва до инструментариума на повишената условност. Това явление е закономерно. То е неизбежно. И ако има нещо озадачаващо в него, то е удивително бързата поява на зрели резултати, почти без период на експерименти, напук на яростните критически несъгласия. Това явление според мене си има и своя аналог, който го обяснява. А може би — казано по-точно — самото то е аналог. Това не променя нещата. Аналог е на неочакваното

избуяване на българската литература през Възраждането. И в двата случая, изглежда, ускорено се осъществява самоизявата на натрупани мълчания. На принудителни мълчания.

В „Хокерно погребение“ светът е погледнат в уедрен мащаб, от птичи полет (обратно на, да речем, „Одисей“ на Джеймс Джойс, където стотици страници са посветени на един-единствен ден от живота на един-единствен човек) и цели ери и епохи са сведени до катадневните мерки за време и разстояние, вътре в които и отделният човек, и сумарното човечество изживяват себе си, себереализират се, изчерпват се и умират — и се сливат с Вечността — така естествено, както естествено са изникнали от Вечността при акта на раждането си, или — както би уточнил авторът — при акта на зачатията си. Оттук и така често срещаното раждане в книгата „Хокерно погребение“, и така често срещаното умиране, и така често срещаните деца, кълнове и птици: все символи на човешкия порив към бъдещето. И всъщност — без оглед дали един разказ ни изпраща на неизвестна планета, а друг разказ ни връща обратно на нашата си Земя подир Третата световна война, където и да ни води авторът, той все ни води през нашия си свят, но пречупен през деликатната, лиричната, неповторимата призма на авторския свят, отвъд утилитарните човешки взаимоотношения, отвъд утилитарното отношение на световната система към индивидуалния човек като към работна сила, отвъд утилитарните граници на писаните и неписаните закони, все ни води през тия граници, отвъд тия граници, въпреки тия граници, за да ни въведе в своето нравствено верую: любовта между хората е тяхното естествено взаимоотношение, условието за тяхното спасение, естествената среда на оцеляването, на развитието, на самоусъвършенствването. Това е и ключът за разбирането на цялата книга, това е ключът за разбирането на Иван Серафимов изобщо, този ключ е сложен на видно място в книгата, още в нейното начало, още в разказа „Безкрайното умножение“ и е на разположение всекиму, който е склонен (или годен?) за подобно равнище на общуване. Мъжът и Жената — пратениците на Земята — са попаднали на мъртва, студена, гладка като стъкло планета, но в стъпките им внезапно прорастват треви, дървета, птици, защото „всяко спонтанно чувство, тръпка, вълнение — внезапно, за един миг се материализираха, придобиваха форма, уханье, цвят“. Така минава денят, двамата грохват, изнурени от

безкрайното сътворяване, ръцете им бавно се пускат, дланите си разтварят, отделят се една от друга. И ето: „Прошумоля влечуго между тях, плъзнаха лепкавите тела на голи и бавни охлюви, меките им тела оставяха слуз по полирано гладката повърхност на планетата. Едва чак сега мъжът се пробуди напълно, разтърси глава и за миг просто разбра целия ужас тук, започнал с тяхното стъпване на планетата. Всяка светла мисъл раждаше нови и нови неща, красота и смисъл на планетата, на която вече цял ден се намираха, но и от най-малката небрежност, от непротегнатата му ръка да стопли тялото на жената, от най-малката подлост или лъжа животът тук щеше да се изражда, да придобива уродливи и грозни форми и уродливостта щеше да се умножава непрекъснато, ако само за миг престане да се обичат, да не си вярват, да се съмняват един в друг. Ако пуснат от изнемога ръцете си...“ Това е, защото „материята на тази планета реагираше на всяко тяхно чувство, превръщаше го в един реален, жив символ. Самата тяхна любов се превръщаше в материална сила, преобразяваше всичко наоколо или го погубваше“. Разказът завършва с библейската картина как вятърът разнася по четирите посоки на планетата праха от телата на старец и старица, вплели костите си, прешлените на пръстите, китките на ръцете, а тревата, където са издъхнали те, е толкова гъста, че едва се намира място за ново стръкче. Животът, това безкрайно умножение, завзема все нови и нови пространства, макар че от мига, когато Мъжът и Жената са стъпили на планетата, са изминали едва няколко дни...

Всеки, който няма нужда от тая врата, няма нужда и от ключ към нея, няма нужда и от тая книга и нека я захвърли навреме. Тя не е предназначена за него. Тя е предназначена за друго.

София, 7 февруари 1989

БЕЗКРАЙНОТО УМНОЖЕНИЕ

— *Защо ли умират цветята?*
— *За да не стъпват вечно на пръсти*
децата!

Всичко започна необратимо, внезапно. От едно движение, от потрепване на ръка. Сякаш вятърът беше оронил семена от чашките на разцъфтели върху ръба на огромна пропаст цветя и те, нищожни и слаби, са съборили късчета пръст, песъчинки, после са започнали да се срутват камъни, рукнали са надолу по сипея, като че ли цялата планина потегля нанякъде, свлича се, чезне...

...

По повърхността на планетата, на която попаднаха, нямаше нито цветя, нито треви, дървета, храсти. Нито тичинка от глухарче. Страшно спокойно и гладко беше всичко край тях. Нямо, неизразимо, синьо... Погледнаха се с напиреща радост в очите, свалиха скафандрите и боси заслизаха по стълбата. Светлината се плискаше в нозете им и ги обливаше целите.

Направиха първата крачка със страх, едва-едва по гладката и непозната повърхност. Само сиянието, светлината около тях, като че ли се промени, потръпна. Инак земята си оставаше същата. Нито проскърца под ходилата им, нито се орони късче от нея, нито се чу някакъв звук. Все едно че не стъпваха върху нея. Все едно че не стъпваха никъде. И изведнъж, когато жената пристъпи отново, малко по-спокойно и сигурно, и се извърна назад, онемя от учудване. С внезапен порив се притисна към него. И той остана така, вцепенен, не можеше, не, не биваше да помръдва повече, изправил се ням, на пръсти. Усети как те започнаха да изтръпват, но не смееше да направи

нито едно движение повече. Не смееше да пристъпи напред, не смееше да прилепи ходилата си отново към земята.

Точно под петите на мъжа и жената беше поникнало по едно нежно зелено стръкче трева. С бледо стъбло, с нежни, едва-едва очертани листа. И двамата бяха съвсем сигурни, че това са единствените растения на планетата. Тези два стръка — израснали в техните стъпки.

Нозете ги боляха от усилието да не помръдват, да останат колкото се може по-дълго така, сковаваха се, изтръпваха. Не можеха да се върнат, а и не смееха да пристъпят още веднъж по гладката като полирана повърхност на планетата. Стъбълцата почти не потрепваха, но бяха живи. Растяха в синевата на въздуха, покълваха от самото небитие, преграждаха пътя на мъжа и жената назад, докосваха вече петите им. Опитваха се още малко да се изправят, да изпънат докрай нозете си, за да не премажат тревата, но това вече им струваше много усилия във вцепенението и изнемогата.

Двата стръка трева като два гвоздеа бяха приковали нозете им върху нямата повърхност на планетата.

...

Вълнението, което обзе и двамата, напрежението, страхът, че нарушават нещо неведомо, но безкрайно важно в живота на тази планета, неусетно се превърнаха в неосъзната, но буйна радост. Мъжът се втурна напред, хванал здраво с ръката си дланта на жената, с която месеци летяха дотук и делиха наравно всичко. Затичаха се по гладката като стъкло повърхност, по която необяснимо как растеше сега трева. Множаха се, никнеха, избуяваха бледи тревички.

По безкрайната равнина, сякаш от синкавобял и прозрачен лед се извиваше нишката, по която вървяха, тичаха в най-различни посоки. Заграждаха кръгове, рисуваха птици, ята, градини. Струваше им се, че още днес, в този миг трябва да обходят планетата от край до край. Да заселят, да я пробудят. Да никнат след тях стъбълца, след всяко движение, махване с ръка, ласка...

Тичаха, задъхваха се от тичане. Всичко, което напираше под петите им, трябваше да се появи, да дойде. Без болка и без страдание — само с възторг, радост, тичане, нежност...

Мигове, часове или дни минаваха... Леките дрехи по тях им пречеха. Те ги сваляха от себе си, хвърляха ги някъде настрани, като пускаха само за миг ръцете си. Растяха цветя, разтваряха тичинките си, цъфтяха. Необикновено бързо. Просто се виждаше как се подаваха от земята, променяха формата си. Напираха листенца, после бледозелени пъпки, разпукваха се, появяваха се тичинки, ронеше се прашец. Фиданки разперваха клоните си, хвърляха сянка в различни посоки, осветени от трите слънца в небосвода. Въздухът беше премрежен, изтръпнал. Все по-нагоре и по-нашироко растяха короните на дърветата, клоните пускаха нови филизи, появяваха се листа.

...

След всяко движение на мъжа и жената се раждаше нещо ново, нещо, което приличаше безкрайно на изживяното от тях на това място, само че приело формата на растение или цвят. Ако някога можеха да се връщат спокойно и бавно по същия път — всяко стъбло, всяка извивка по него, зеленият мъх, дивата папрат, нежните клони на ябълки щяха да им напомнят изживяното на това място чувство, направеното движение, томлението в гласа или тялото.

Цялата планета запаметяваше нещо тяхно. Непробудно спалата досега непозната и странна материя с неизтощима сила завинаги се пробуждаше. Всяко спонтанно чувство, тръпка, вълнение — внезапно, за един миг се материализираха, придобиваха форма, уханье, цвят.

Мъжът и жената не мислеха за нищо друго, освен за това — колко е хубаво, колко е истинско всичко. Как се заражда и не умира, не може да спре, няма връщане вече обратно. Животът винаги ще съществува. И още повече бързаха — безсилни, останали без дъх, без шепот на устните...

Прегръщаха се, целуваха се, търкаляха се в появяващата се от душите им сякаш трева. Мъжът притискаше до гърдите си тялото на жената, потъваше безсилен в него, все нещо ново измисляше — галеше бавно лицето ѝ, докосваше устните ѝ замислено, приближаваше бавно длан до косите ѝ... И се развиваха силни и нежни листа, причудливи растения, не били никога досега на света. Прозрачни сенки обвиваха всяко тяхно движение — израстваше нов

храст или фиданка на нямата, синя повърхност, но те вече бяха отишли другаде. Тичаха, тичаха, тичаха...

...

Когато се свлякоха на земята, когато голотата, свенът и възторгът се сляха в едно, меко сияние освети разпилените около тях нежни стръкове, сякаш падна звезда или се роди най-красивото цвете.

Далече от тях, след всяко движение на телата им, след всяко повдигане на гърдите им от вълнение растяха треви, сплитаха се, шумяха. Умората неусетно им вземаше всичко, очите им се затваряха в топлата нощ, под почти притисналите ги до гърдите звезди. Ръцете им бавно се пуснаха, разтвориха се дланите, отделиха се една от друга...

Мъжът и жената лежаха сами на земята. И в същия миг един стрък помежду им се сви, сгърчиха се листата, изсъхнаха... После още един, после още един... Бавно изсъхваха и умираха храсти, гниеха жълти листа, още на клоните на дърветата гниеха. Късчето материя под тях и край тях все по-бързо придобиваше своя предишен вид — гладка и синя като стъкло повърхност. Сякаш че никога нищо не е било. Свиваха се листа, треви, гниеха корени...

...

Мъжът се пробуди за миг, усети, че по тялото на жената, по кожата ѝ преминаха тръпки на хлад, но не протегна ръка, не я обгърна, не я покри с тялото си — безсилен, щастлив и забравящ в съня си всичко наоколо...

Прошумоля влечуго помежду тях, плъзнаха лепкавите тела на голи и бавни охлюви, меките им тела оставяха слуз по гладката повърхност на планетата. Едва чак сега мъжът се пробуди напълно, разтърси глава и за миг разбра целия ужас тук, започнал с тяхното стъпване на планетата. Всяка светла мисъл раждаше нови и нови неща, красота и смисъл на планетата, на която вече цял ден се намираха, но и от най-малката небрежност, от непротегнатата му ръка да стопли тялото на жената, от най-малката подлост или лъжа животът тук щеше да се изражда, да придобива уродливи и грозни форми и уродливостта щеше да се умножава непрекъснато, ако само за миг престанеха да се

обичат, да не си вярват, да се съмняват един в друг. Ако пуснат от изнемога ръцете си...

...

Материята на тази планета реагираше на всяко тяхно чувство, превръщаше го в един реален, жив символ. Самата тяхна любов се превръщаше в материална сила, преобразяваше всичко наоколо или го погубваше.

Мъжът не можеше да си прости вече безразсъдството, че още след първата крачка, след първия стрък под петите им не се върнаха, не отлетяха обратно. Макар че и това едва ли би променило нещо, нали бягството им щеше да бъде породено от страх. А сега вече бе късно, безкрайно късно за всичко...

Дъждовните червеи свиваха и разпускаха телата си, промъкваха се помежду тях, необяснимо откъде плъзнаха плъхове, птици, подобни на прилепи, се люлееха като мрежа във въздуха, докосваха голотата на спящата още жена...

Цялото му тяло се тресеше от мимолетността на тези превъплъщения. Зъбите му тракаха от хлад, пустота. Обви жената с немите си ръце, притисна се бавно към нея, сякаш искаше да стигне до самото начало на смъртта и на раждането, на сушата и водата. В съня си жената беше докрай всеотдайна. Притисна ръцете си около тялото му. И той усети как всичко край тях занемя и потръпна отново... Потеглиха пак силни треви, нежни листа се извиваха в светлия здрач, наедряваха пъпките на цветя. Материята правеше и най-нежната тръпка стократно по-истинска, по-жива... Зеленината заливаше всичко, житата растяха, класовете настъпваха бавно към хоризонта като кръгове и вълни във водата, неподвижна и гладка до онзи миг, в който от дън небосвода се е откъснала птица и е паднала в нея, без да помръдва с крила. Нещо дълбоко в планетата се беше събудило веднъж и завинаги...

...

... Нямаше изход. Техните чувства бяха влезли в съприкосновение със самата материя, превръщаха самата

материалност на този свят в символ на своите тръпки, вълнения, мисли. Трябваше само едно да искат от себе си — да не допускат никога нито една мрачна мисъл, нито една зла дума. Да не стигат никога до презрението, безразличието, лъжата и подлостта, пустотата и скуката. Всъщност предстоеше им най-страшното — да свикнат с възторга, да не си позволяват нищо друго освен възторг, да не си позволяват неискреност никога. Дори когато ги обземе ужасът, да намират в себе си сили за радост, крясък от щастие.

Мъжът затвори очи. Постоя само миг или два така. И усети как се посипаха голи охлюви върху земята, като мехурите на дъждовна вода в мътните локви, внезапно изникващи там и оставащи дълго на същото място. Сякаш не изпълзяваха от пръстта, а от въздуха идваха на земята. Изведнъж се натрупаха като обрив по тялото, като докосване на листа от коприва по кожата. Сякаш се надигаше самата повърхност на полираната като стъкло планета, издуваше се нещо под нея — на точно определено място, след това се отделяха късове, топки поресто и обвито със слуз месо...

Мъжът бавно се овладя. По лицето му мина усмивка. Нежно притисна гърдта си към тялото на жената и усещайки познатите тръпки на премала от щастие, бавно заспа. Земята загъмжа от поникващи стръкове, сякаш че милиарди мравки бяха тръгнали някъде и всяка от тях неотменно носеше търпеливо, чевръсто една зелена тревичка. Не даже трева, а кълнче...

...

Вятърът бавно, безкрайно далече разнасяше сивия прах от телата на старец и на старица. Те лежаха върху пръстта, сред бледозелени и буйни треви, вплели костите си, прешлените на пръстите, китките на ръцете, като че ли бяха издъхнали едновременно, в един и същи миг и никой не е имал време да пусне ръката на другия. Зелени и буйни стръкове пронизваха вече самата земя, където бяха лежали телата. Толкова гъста беше тревата там, едва се намираще място за всеки нов стрък. И нови и нови стъбла напиреха...

Животът, това безкрайно умножение, продължаваше далече, далече от двете разпилени от вятъра фигури. Завземаше нови и нови пространства, препълваше всичко до самите звезди.

...

Всъщност бяха изминали само няколко дни, откакто мъжът и жената направиха първата крачка на тази планета...

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕТО

*... Изведнъж всичко започна
да се стреми към рождение —
гръмотевици нейде тътнат
и пробождат пръстта растения.
Ветровете цвета оплождат
на дърветата едновременно
и реките край теб преливат,
чезнат мрачни съмнения!
Ти си пустинята, във която
всичко е много нужно —
житното зрънце, водата,
живата твар, влечугото!*

Миг не знаеше защо бяха нарекли тази планета Съвестта на вселената. Никой не можеше да му обясни точно от къде идваше името ѝ, всичко загадъчно, тайнствено, свързано с нея, и най-важното — защо няколко поредни експедиции дотам не се завърнаха. Шумът около случая беше огромен. Изказваха се хипотези, че на тази неведома, странна планета беше единствено красотата. Красотата като материя и чувство, като движение, начало и край. Тя се раждаше и умираше сякаш в себе си и чрез себе си и на неотменимото си движение напред подчиняваше всичко. Миг усещаше красотата направо с вътрешностите си — никога не си бе помислял, че красотата може и така да се възприема. Някакви бавни томителни ласки преминаваха през тялото му, сякаш реките, тежките пясъци течаха с цялата си безкрайност и с целия си товар през него. И точно в този момент изпита за първи път страх. И премала от щастие. Знаеше, че му стига за цял живот, че изпита всичко възможно дотук.

Беше съвсем млад, почти дете. С онази упоритост и святост на характера, които се оказаха решаващо условие, за да го изпратят след няколкото безследно изчезнали експедиции до Съвестта на вселената... Всъщност това беше сломяващата материализирана красота, красотата в тази форма и вид, в които не съществуваше другаде или нямаше сетива, способни да я осмислят така. Не се е родил човешки опит, който може да си я представи такава.

„Няма нищо по-жестоко от красотата!“ Миг се изуми от нелепостта на тази мисъл, тя го прониза внезапно, но той имаше чувството, че винаги е знаел това. Тук красотата се разрастваше непрекъснато и обземаше всичко. Пространството, облаците, водите, тревата. Направо се трупаше, смазваше го. Той беше единствената опорна точка на нейната тленност или нетленност, единствено със своята детска душа трябваше да я осъзнава. И непрекъснато да я забравя. А това просто е невъзможно, никой на този свят няма такава сила. Усещаше още в гърдите си задъхването от възхищение пред всяка промяна в пространството, чуваше шепот вместо думи, спираше дъхът му на устните. Усещаше забавеното си и трудно дишане, щастие...

Само си помисли всичко това и видя изведнъж как цялото пространство наоколо почна да тътне, да се променя, да засиява с нови причудливи и неописуеми цветове. Кафявата пръст стана бяла, облаците ръждивозлатни, дърветата — сини...

Красотата на всичко наоколо го разтърсваше. И най-странното — не оставаше нито секунда една и съща. Нищичко — нито тичинките, нито прашецът в чашките на цветята оставаха същите. Живееха по хиляди, милиарди начини, с милиарди нюанси и нито веднъж хармонията в това, което потъваше в очите на земния човек, не се разрушаваше. Съградена с удивителна простота, от най-светите и предвечни неща — светлина, сянка, вода и суша, облаци и дървета, трева, камъни, пръст. Растеше, всяка минута ставаше едно непосилно изпитание на неговите преливащи от щастие сетива — да гледа, да гледа безкрай. Тялото му се тресеше, но не загубваше нито частица от разсъдъка си, без да стихва възхищението му. Без да рухва от изнемогата си напълно, без да може да се разсипе цялото негово същество на прах, вятърът да го разпилее, както би му се искало хиляди пъти до края на тази история. А и подир това...

...

Миг разбра, че във всяка промяна в пространството, в самото въздействие на красотата има и нещо негово. Че започва от него. Че негова мисъл, движение, тръпка преобразяват нещата: поляните, планините, небето, водата. Той създаваше красотата и тя в същия момент още по-трайно си отъмщаваше. Врълхиташе върху тялото му, връзваше се в зениците, вдишваше я с дробовете си. Искаше чрез него да се осъществява непрекъснато.

Миг си спомни внезапно защо е тук...

Разсипаха се пера на птици като захвърлени от човешка ръка в някаква част от пространството късчета пух...

Миг много добре разбираше какво се е случило с другите преди него...

Появиха се нови сияния около меките обли хълмове...

Мисълта за бягство оттук го прониза като нож. Изпита страх и вина...

Изведнъж птиците започнаха да се множат с всяко махване на крила. Всяка от тях ставаше двойна, двете ставаха четири, четирите — осем... Пред очите му, във въздуха... Изведнъж сякаш в стремежа си да летят, късаха от себе си точно половината.

Притисна с ръка сърцето си. Искаше да забави дишането си, да спре едно дихание, което от красотата и неизтощимостта на живота тук се превръщаше в болка...

... Внезапно цял облак глухарчета се посипа в краката му. Избуяваха мигновено, цъфтяха, разсипваше се пухът от стъбълцата им, оставаха голите пъпчици на върха. После никнеха нови растения, разпростираха се навсякъде.

Сърцето на Миг лудо биеше. Задъхано, ще се пръсне...

Потекоха алени облаци към хоризонта...

Тежки, огромни дървета замахаха клоните си, после бавно се изтръгнаха от земята, с пукот се късаха корените им, ронеха се бучици пръст. После едно след друго дърветата се устремяваха в небосвода. Летяха бавно, в една посока, полюшваха клоните си, листата потрепваха. Далече, далече... Смаляваха се съвсем, някакви черни забрадки в дъното на небето, като пометени от вихрушка гарвани.

Сенките им се мятаха по земята и всичко, което докоснеха, се променяше, засияваше или повяхваше, но красотата като лавина растеше навсякъде. Сякаш се трупаше в пространството, засипваше самата себе си и избуяваше от преспите — могъща и неудържима...

Миг съзнаваше, че всичко това се стоварва със страшна сила върху капките кръв във вените му, върху всяка глътка въздух, която вдишваше с дробовете си. Засяга тялото и душата му. Къса от нея и със стократна сила се връща обратно. Стоварва се върху него, както върху всичко наоколо, за да затрепти още по-силно — неизтощима и яростна...

И точно тогава се откъснаха от земята заедно с коренчетата си стъбълца на треви и цветя, бледи, едва изправили се фиданки. Летяха като ята в пространството, изпълваха всичко.

И се движеха, променяха се, политаха нанякъде, късаха се мъчително бавно от почвата, после с листата или сянката си се докосваха до земята и се превръщаха в нещо друго, засияваха с нови, невиджани досега цветове.

...

Красотата се трупаше, като че ли самият въздух набъбваше и растеше, увеличаваше се многократно, раждаше се от само себе си, от всяка своя частица, капка...

Не избягаше ли, го чакаше смърт, най-красивата, най-жестоката, най-страшната, която човек може да си представи. Колкото и млад да беше, сърцето му нямаше да може да издържи. Красотата на планетата въздействуваше върху сетивата му с такава сила и такава власт, с каквато нито една мелодия, нито едно стихотворение, мито една картина не са му въздействували. Първична, дива и безпощадна тя нахлуваше в същността му като в катедрала и продължаваше да ехти там или да свети, докато нова тема или мотив, нов цвят или звук тласнеха кръвта в тялото му, ударите на сърцето му още по-бързо към самото начало или край на всичко.

Чувствуваше всяка частица от себе си, сърцето, диханието, мислите си като разпръснати в тръбичката на калейдоскоп стъкълца и някаква трескава детска ръка ги преобръща в различни посоки. Те се разсипват, политат нагоре или надолу, но от тях непрекъснато се

получава нова, завършена и чудна картина, с различни цветове, светлини, гласове и звуци.

...

Красотата се трупаше непрекъснато. Затвори очи. Дори ги притисна с пръсти, разтри внимателно слепоочията си. Не искаше да вижда нищо повече. Тогава започна да расте грохотът на водата, звуците на отронени капки отекваха в каменни пещери, сливаха се с шепота на щурчета в летни нощи, звучаха ведно в някаква проста и тъжна до изнемога мелодия. Камбанките на цветята, разлюлени от вятъра, дълго и светло ечаха в ушите му... Струваше му се вече, че полудява...

Трябваше да избяга. Длъжен е да се върне и да предупреди хората на Земята...

Няма да може дълго да издържи. Всяко забавяне вече бе гибелно...

С камък направи една драскотина на ръката си, за да върне болката реалните измерения на нещата, да го отблъсне от красотата, да го тласне нанякъде... Алена струйка кръв бавно се спусна надолу. Капките падаха върху топлата пръст. Като от обрив, от тежък пожар листата на тежки дървета ставаха жълти, но не падаха, не се сгърчваха на земята както през есента...

Болката не му върна нищо, не му помогна. Красотата на съзряното не помръкваше, не затрупваше нищо прежно, не свършваше. Той не можеше да я спре. Да я забрави дори. Красотата на всичко наоколо щеше да го разтърсва, докато от лудото биене на сърцето, трудното дишане от вълнение и от щастие нещо в него не се прекъсне, безсилно пред огромния ѝ товар. Сърцето му се свиваше и разпускаше, голо, само като новоизлюпена птица пред безкрайността на материалния свят. Пред сушата и водата!

...

Красотата не може да умъртвява както пространството и времето. Поне красота като тази — всесилна като самото творчество. Тя винаги ще избликне отнякъде, ще обземе всичко и ще го подчини на

себе си. Миг осъзна, че с нито едно свое движение не може да я спре, да я забави. Той не издържаше повече на нейните тласъци, на необратимостта ѝ.

Помисли само: колко сетива има човек? Може би седем пъти ще трябва на себе си да посегне... Засмя се. Завя силен вятър. Миг потръпна от хлад. Цветовете наоколо започнаха да се сливат. После бавна синя светлина заля всичко.

Няма нищо по-жестоко от красотата за този, който сам я създава. Или не тя, а самотата, неизразимостта и понякога, нейната несподелимост. Усещането за нея, преди още да се е родила, и как нараства в теб и чрез тебе... Страшно е...

...

Най-трудното беше с очите, последните сетива, на които посегна. Сякаш всичко беше загубено завинаги. Навеждаше изнуреното си лице към гърдите, извиваше се с цялото си тяло, но не можеше да натисне с пета издадения бутон върху пода на кораба, който щеше да включи двигателите и откъсвайки се от тази планета, да полети обратно.

Красотата продължаваше неизтощимо да тътне в него.

...

Вече летеше обратно. Само че нито можеше да напише, нито да прошепне, нито да нарисува или наподобява с нещо ужаса и щастието, които изпита и които бавно стихваха в душата му.

Щеше да предупреди хората на Земята, но за какво точно, не знаеше...

...

Всичко в този разказ е измислица от начало до край. Истина е само това, че на космодрума за далечни космически полети в слънчогледовите ниви край Арл през лятото на 2468 година се приземи непокътнат космически кораб и единственият човек, който бе в него, застана пред очите ни ням и безмълвен, с разкъсани и празни до лактите си ръкави, нечуващ ни дума и извъръщащ празните си очи

надясно и наляво, ориентирайки се за мястото на говорещия единствено по движението на въздуха и докосналата се до лицето му струя.

Някой от нас бавно запали цигара и я постави внимателно в пресъхналите му и попукани устни...

1976 г.

БРАНЕ НА СЛЪНЧОГЛЕДИ

*Никой не е докосвал цветенцето,
а ти го целуна!
Падна едно листенце,
разпиля се прашеца,
разпиляха се тичинките и цветовете...
Ти го целуна —
може би ще умре!
Няма такава нежност,
но има такава цветче,
което от ласка само
да диша ще спре!*

Вик беше много странно момче. Винаги беше сам, странеше от децата, колкото и да го молеха да играе с тях. И в походката му, и в движенията на ръцете му имаше нещо много странно. Една особена тъга се излъчваше от лицето му, понякога като сянка се мярваше смях, но това беше само за миг. Достатъчно беше някой да зърне тези искрици смях и Вик ги сподавяше в себе си. Беше винаги добре облечен, от нищо не го лишаваха родителите му, беше много добър с всички, но почти не разговаряше с децата, в междучасията се измъкваше бързо със странната си като танцуване походка и заставаше в някой съвсем отдалечен ъгъл на училищния двор. Там рисуваше нещо върху асфалта или гледаше подир отлитащите или завръщащи се в небето птици. Децата не му се присмиваха, нито го мразеха за това, че ги отбягва. Те съзнаваха, че нещо много странно измъчва Вик, и само любопитството им растеше.

...

Всичко започна твърде отдавна, когато Вик беше съвсем малък. Беше пролет и птиците се учеха да летят. С филия в ръка, детето с часове гледаше гнездото на лястовичетата, разтревожената им майка, която ги избутваше навън и те с писъци и с безпомощно пърхане във въздуха прелитаха до първото клонче, на което могат да се закрепят крачетата им и по-леките им дори от въздуха телца. После отново литваха, правеха внезапни кръгове над шипковите храсти и нискостеблените японски рози, които цъфтяха в двора, блъскаха се в нежните черешови клони и тупваха безсилни и разтреперани на стъбълцето на двегодишната ябълкова фиданка, която беше разперила само две клончета настрани като ръце. Дръвчето се навеждаше почти до земята от тежестта на птиците телца, лястовичетата, починали си за миг-два, литваха с всички сила към гнездото...

Вик отхапваше залък по залък и с часове стоеше така...

Внезапно от буренаците и избуялите напролет треви се понесе пронизително и остро цвърчене, майката излетя от гнездото и започна да търси падналото си птиченце. Вик се затича, нямаше нищо подръка и замери с хляба си промъкващата се гузно котка. Разрови тревите, безпомощното птиченце само се сгуши в дланта на детето. Вик го понесе внимателно към гнездото, лястовичката продължаваше да пищи от страх и да се стрелка между клоните на дърветата.

Защо пожела да го погали, ах, как не можа да спре ръката си, да я отдръпне в последния момент, преди да докосне крилцето на птичето... Видя, че то цялото се сгърчи от болка, занемя... Изведнъж се разсипа слънце, обля всичко наоколо със светлина, заискриха капките роса по листата на шипковия храст и розовите цветчета се свиха... Колко странно — ръката му оставяше белег! Сърцето на момчето занемя от тревога, удивление, страх, цялото се обля в кръв, заби с всички сила... Вик притисна ръка до гърдите си, раздърпа ризката си и бавно допря дланта си в голата кожа. Искаше на себе си да направи белег... Но не, никаква следа не остана по леко замургавялата му от топлото пролетно слънце и вятър гръд... Може само така да му се беше сторило, може би лястовичето само да е ударило крилото си, когато е паднало на земята.

...

Чу протяжния глас на майка си. Застанала на стъпалата пред къщи, тя го викаше.

— Браво, изял си филията! — похвали го тя. — Как си раздърпал ризата си... — Погали го тя по косата и понечи да закопчае едно от копчетата.

Вик сгуши лице в ръцете ѝ, едва сдържащ плача си, който беше готов да избухне и да го разтърси. Плач за птицата, плач за себе си, за целия свят...

Внезапно нещо се сети. Вцепени се от решителност и от страх. После повдигна ръката си бавно, внимателно, едва-едва, с безкрайна нежност допря дланта си до нежната кожа на майка си. Не разбра дали тя изпита болка, очите ѝ бяха плувнали в сълзи от странната нежност на Вик, не, сигурно не я заболя, тя само дръпна ръката си, а там, където я беше докоснало момчето, се беше появило малко белегче, като от опарване. Кожата беше побеляла, после леко се зачерви и почти се сля с цвета на кожата на ръката, но и белегчето личеше съвсем ясно.

Вик вече не можеше, а и не искаше да спре своя плач. Цялото му тяло се тресеше, трепереха раменете му. Майка му продължаваше да го гали...

Тя не откри веднага белега. Вечерта чак на масата се загледа в ръката си, поразтри няколко пъти с длан мястото на белега:

— Сигурно съм се опарила, като съм готвила!

Вик не смееше да вдигне очи от масата, не поглеждаше никого, само ронеше трохи от хляба и дори не докосна яденето...

...

Момчето неусетно привикваше с всичко. Беше се уверил, че и така може да се живее. Измъчваше го само, че на никого не бива да каже, че с никого не трябва да сподели своята тайна. Белегът от ръката на майка му постепенно изчезна, но Вик и с нея не смееше да заговори за това. Странеше от всички, играеше само такива игри, в които не се докосваха ръката или тялото на друг. Не се гонеше с другите деца, не се криеше с тях... Постепенно свикваше...

Есента дойде и лястовичетата от двора и улиците наоколо отлетяха, отлетя и малкото птиченце, което беше паднало сред тревата.

Вик дълго ги гледа как се събират по жиците и небивал страх сковаваше сърцето му, че неговото птиченце няма да отлети. Но то летеше като всички останали, беше заякнало и радостно цвърчене огласяше простора...

Наближаваше началото на училищните дни, това тревожеше момчето, защото се чувствуваше по-добре само. Неговата тайна го измъчваше все по-силно.

В един такъв миг дойде Айя.

— Ей, Вик, защо си пак сам?

Момчето искаше да ѝ каже, че не е сам, че само да докосне някого и той му става безкрайно близък и може за цял живот да го помни, но само с тъжна усмивка поклати глава.

— Искаш ли да отидем да берем цветя? — продължи Айя. — Хайде, моля те!

Вик тръгна на няколко крачки след нея. Цялото небе беше потънало в птици. Те бавно се носеха над момичето и момчето, като че ли цялото небе, цялата земя, всички треви и цветя, плодове и жита, облаци, хълмове, води и поля летяха на юг...

— Колко много птици! Във всяка частица от небето има птица.

Вървяха бавно, раздалечени малко един от друг, защото Вик се страхуваше да не я докосне неволно с длан. Малко говореха, гледаха птиците и бяха безкрайно щастливи.

...

В обятията си Айя беше обгърнала огромен букет цветя. Тя едва ги побираше с двете си ръце и продължаваше да бере.

Бяха навлезли в една изоставена слънчогледова нива и макар че беше есен, слънчогледите продължаваха да цъфтят, бяха с по-къси стъбла от обикновените, с по-малко цветове, но заедно в прегръдката на момичето, натрупани един върху друг, грееха със зноя и светлината на самото слънце, на самото небе... Понякога отделен стрък се откъсваше от ръката ѝ, падаше сред пръстта. Айя береше нови цветове, не спираше, не се насищаше на стихналите в есенното поле жълти пламъци...

— Вик, набери ми и ти!...

Момчето се усмихваше. Наблизо се чуваше грохотът на есенното море, на нарастващите в пустотата и тишината вълни...

— Моля те, Вик, откъсни ми този слънчоглед. Ще си разсипя целия букет, ако протегна ръка до земята...

Момчето се поколеба, после едва-едва, с безкрайна нежност, допря върха на пръстите си до острите като езици на пламък листа. И в същия миг те се сгърчиха, посивяха. Сърцето му лудо биеше от тревога... недокоснатите от него листа продължаваха да трептят и да светят в мекотата на въздуха.

— Вик, Ви-и-и-и-и-к, какво им направи? — наведе се смаяна Айя над тях.

— Айя, на всичко, до което се докосне ръката ми, оставя белег! Не знам защо е така... Искам да кажа — до всичко живо... И може би всичко, което докосна, го боли...

— Вик, нима затова не играеш никога с нас и си толкова странен, толкова сам и вървиш винаги настрани, изчакваш другите, прибрал ръцете до себе си, извиваш се на една страна, за да не докоснеш никого?

...

Птиците продължаваха да летят с крясъци по небето...

...

— Сигурно е много страшно да не смееш до нищо живо да се докоснеш! — промълви Айя, притиснала слънчогледите до стихналите си гърди.

Опияняваше ги това безкрайно бране на слънчогледи, на зной, на тъга и на есен...

...

Те вървяха дълго през полето... От време на време Айя го молеше да докосне с ръката си неразпилелите се от вятъра листенца на полски мак или тревичка, разцъфтяло глухарче, което и без това

вятърът скоро щеше да разпилее. Всичко се стърчваше под ръцете му, изсъхваше...

— Само камъните и пръстта не се променят! — промълви внезапно момчето.

Птиците продължаваха бавно и безспир да летят над тях. Може би бяха минали час или два, може би много повече време беше минало, а птиците все летяха на юг и хоризонтът от край до край беше изпълнен с едва потрепващите им крила и бързите им мигновени сенки.

Една от птиците долетя съвсем ниско, след нея друга, още една, може би не им стигаха сили... Кацаха по тях, сгушваха се на гърдите им...

Айя извика с безумна радост в гласа:

— Виж, кацат сами по нас. Ето тази на тебе. Вземи я в ръка, Вик! Вземи я в ръка!...

Вик тъжно поклати глава, замръзнал неподвижно на мястото си, разперил ръце встрани, за да не се докосне до тях птицата с удрящите го по гърдите и раменете крила.

— Не смея! Ще я боли. Ще ѝ остане завинаги белег.

Айя крещеше:

— Птиците ще политнат, Вик... Погали само една от тях. Може повече никога да не се върнат.

— Не бива, Айя, ще я боли!

...

В същия миг птиците отлетяха, събраха сили и се издигнаха нависоко в небето, намериха своето място в ятото и постепенно се сляха с другите птици.

— Вик, хайде да тичаме подир тях, до края на земята да тичаме!

Без нищо да кажат повече, двамата полетяха през равната пръст. Слънчогледите се разсипаха по земята, но момичето вече не мислеше за тях. Един по един стръковете се изплъзваха неусетно от ръцете ѝ и оставаше дълга следа от слънчогледи след момичето и момчето... Когато и последният стрък падна в пръстта, Айя разпери ръце щастлива и волна... Вик едва я догонваше. И той беше така щастлив,

така радостен, така волен. Нищо не му тежеше... Сърцето му радостно беше. А в небето продължаваха да летят птиците...

...

Под тях отекваше грохотът на морето. Айя се спускаше по стръмния песъчлив бряг, камъните се разсипваха под нозете ѝ, политаха надолу, повличаха подир себе си други... Птиците се изнизваха във вериги далеч над вълните.

Вик почти беше достигнал морето, когато един къс скала се откърти и полетя към онемялото тяло на момчето. Той направи само едно движение, дори не крачка, тялото му се изви и заслони прилепналата към почти отвесните скали Айя.

Усети удар, стори му се, че небосводът се срути и всички птици потекоха като порой през очите му. Някаква болка се вмести в гърдите му. Там, където по-рано имаше само тревога, страх и тъга. Почувствува се още по-волен, още по-щастлив, още по-радостен. Айя нежно вдигна тялото му, Вик се подпря с ръка и се премести на по-равно място. Момчето внимателно погали с ръка челото му.

Вик беше щастлив. В един къс от небето продължаваха да летят птиците.

— Не биваше, не биваше заради мене, Вик!

— Исках да ти подаря нещо, без да те докосвам. Толкова много исках!...

— Ти ми спаси живота!

Вик беше опрял главата си на коленете на Айя, усещаше топлината на тялото ѝ, светлата се над него нежност, готова цяла да го обгърне и побере в себе си.

Замечтан, изведнъж Вик се усмихна:

— Ако се върнат птиците, ще помилвам една от тях, дори да я заболи!

Плач разтърси нежното тяло на Айя. Косите ѝ се посипаха върху лицето му и като в просъница момчето чу:

— Целуни ме, Вик!

С РАЗПЕРЕНИ РЪЦЕ

*В детските ти длани
нима ще се сбере
и капката дъждовна,
и цялото поле,
и слънцето,
и птицата,
и синьото небе,
че тичаш по земята
с разперени ръце?*

Ужасяваше се, че само да си помисли нещо, и то се случваше. Не мигновено, не изведнъж, но неизбежно...

В детството ужасът е съвсем странно чувство. Всеки го е изпитвал и на неговата стихийност от тези години наподобяваме някои много по-трагични и страшни неща, несравними с действителните си превъплъщения и в най-зрялата възраст, в старостта дори. Приемаме го почти като природно явление, като бедствие. Като запомнено наводнение, придошла река с щураци се жени покрай повлечената от тинята покъщнина, като безсилие пред обзелата ни немота в невероятен, бавен и нестихващ до полудяване залез. Като самата стихия, стихия, родена от нашите чувства, а направила нас самите безсилни, нищожни и слаби. Едно смаляване пред самите нас, което е всъщност действителното детство на човешката същност.

Гледаше хората с по-други очи от останалите деца по улицата. Втренчено, без да вижда всичко, без да вижда дори най-важното, но до болезненост смайван, учудван или объркван от петънце по дрехата на някой, от прах върху кожата на лицето, от зашита една върху друга кръпки на стари обувки, зигзагообразната линия по ръкавите на

фланела, от трепване в нечий поглед, от сянка на птица, потънала в неговите зеници.

Хората отвърщаха очите си от детето, навеждаха погледи смутени. Странна история, много странна! То не можеше да си представи нещо по-естествено, по-просто от това да гледа, да докосва с пръстчетата си привляклата го силно с мекотата си топла материя, раздипляща се около кръста на млада жена, да разглежда дупчиците, които оставя в пясъка тежък бастун на старец, да си пъха пръстчетата в тях, докато едно, обикновено най-малкото, съвпадне с процепчето съвсем точно. Да разглежда женските накити, залавяйки за ръка първата срещната жена по пътя си, да коленичи пред обувките на насядалите по пейките в парка хора, да ги опипва, да развързва и връзва връзките им...

Ходеше винаги с овехтели дрехи. Не едни и същи, а различни, кога успяваха само да овехтеят. Като че ли за един миг ставаха прашни и сиви. Всяка вечер майка му закърпваше по една кръпка, сякаш Их ѝ донасяше по една рана от детските битки, а дрехите просто го правеха неуязвим. Той се срастваше с тях мигновено и ги събличаше, както змията сваля кожата си (все едно че не са съществували), мръсни и непотребни, за да остане същият, до втръсване същият. Парцалив, чорлав, раздърпан и най-невероятното — хората не само се отдръпваха от него, но му правеха път, свеждаха очи, усиливаха крачките си, обезпокоени забързваха. Нещо от своето детство ли зърваха, от своята същност ли виждаха? Нещо разголено, волно, щастливо под слънцето.

...

Их беше Их! Самият Их — крясък, тичане, едно започнато и изоставено, за да подхване друго, което никога няма да бъде свършено, или да разруши нещо, което за миг са закрепили пръстите му — къщичка от клечки, пясъчна кофичка... И после — набързо изпито сурово яйце, съборено гнездо, завързана възел по възел носна кърпичка. И в един от тях — няколко монети за хляб, които трудно ще бъдат намерени, защото цялата вечер баща му и майка му трябва спокойно, от срещуположните краища, да я развързват...

Их никога и за нищо не лъжеше, както не може да те излъже въздишката, по-точно стенанието и вопълът, викът, в който всичко —

от първото нямо повдигане на гърдите до последния съсък дълбоко в гърлото — е съпротива и желание да го задушаваш в себе си. Да не разсипваш излишно в пространството дъх, защото и с нещо твое, макар и малко, можеш да го препълниш. Като че ли светът може да рухне и от въздишка.

...

Их беше с руса коса, сини очи и странно правилни, бистри черти на лицето. Не смееха да говорят за него, да казват на глас името му, както за смърт и за нова, незнайна болест, ключваха устни или се насилваха да мълчат, колкото и да е трудно това понякога. А Их беше дете. Криви крачета, слабо телце, мигли, очички, пръстчета, шепички. С всичко по себе си и преди всичко — дете!

Всъщност нещата се сбъдваха, само да си ги помисли Их, много преди да усети, че е така. Още от първите му игри с други деца, от първото камъче в прашката, от покатерването за първи път в клоните на дърво, от прохождането дори.

Трябваше да мине много време, най-мигновените, първите няколко детски години, за да разбере, че само щом пожелае нещо, и то се сбъдва. Преди да почувствува, че е така (не разбра, не се сети, просто почувствува), забеляза как се развалят игрите, щом започнеше да играе и той. Загубваха смисъла си още от първото му заставане зад чертата на пясъка и напрегането на възела между средния пръст и палеца, за да се разкъса в миг и силата му да тласне внезапно и рязко блестящото стъклено топче.

Най-напред по-големите започнаха да избягват игрите с него, после — по-малките, само връстниците му възприемаха несполуките си в играта без никаква друга реакция, освен злоба и жестокост до посиняване, с червени петна по бузите от яд и безсилие, с раздражение, неукротимост...

Их тръскаше упорито глава, сякаш да се освободи от натрапчивостта на тези мисли, косата му се мятеше като пух на наведено ниско от вятър глухарче... „Не е възможно това, никак не е възможно, не може, не може...“ — шепнеше си той с детска съсредоточеност, като че ли изрича заклинание, прави магия. „Не бива, това е жестоко, много жестоко!“

Вгледал се в прозрачната, полуреална слънчева светлина (не е ли тя всеки миг полуреална), в тъмните, тежки коси на жена. Их усети как отмаляването от нежност сграбчва сърцето му пак, отново, отново... Със същата сила. Като пред изгрев, политнал сняг, разпръснати птици, странно и вечно природно явление, бедствие... Жената вървеше изтръпнала, лека, несъществуваща. С напиратца радост в лицето. „Но защо с траурна лента е обгърната косата и?“ — трепна момченцето.

Само си го помисли, тръсна глава, търка минута, две, три с пръсти очите си. Беше красива и странна така, но на Их не му ставаше по-леко. С усилие, бавно, с нетърпение отвори отново очи. Отпусна се, просто така му се беше сторило. От светлината смолистото става още по-черно, чистото — още по-чисто.

...

На другия ден се събуди от ужасния писък, проточващ се като песен от къщата на същата тази жена, от наредените в непонятен ред думи, жал, клетви. Кълнеше самата себе си, своята орис... Их трясна вратата, затича се бос, разхвърлил в леглото дрехите, размятал ръце, сякаш пропъждаше преспии от своя сън... На улицата стоеше покрита метална кола. Трима мъже сваляха здраво завинтен ковчег и го носеха бавно покрай жената, свличаща се в ръцете на събралите се край входа старици...

...

Само за себе си не можеше да поиска нещо и то непременно да стане. Нито добро, нито лошо, нито за малко да бъде негово, нито да поноси или помилва нещо. Изплъзваше му се мигновено, още със самото посягане, без да остави сянка, следа, чертичка... Каквото и да било — гълъб, самотно кученце в парка, политнал цвят. Чуждо му беше, което имаше — парцалените играчки, човечетата от картон, плюшените мечоци...

Често оставаше сам. Беше повечето време сам. После разбираше с цялата мъглявост на това разбиране в детството, че това за всички, които го заобикалят, е справедливост. Че неговата справедливост не е същата, че жестокостта му, помисли ли нещо жестоко за някого, е

много по-страшна жестокост всъщност за самия него. Макар че забързалият се мъж през купчината деца, коленичили в пясъка, и съборил построения от тях град, си навяхваше крака. Их миг преди това си го беше помислил, беше го пожелал. И преди още да го каже на глас, да го прошепне, преди да поеме въздух в гърдите си, за да го изрече, съзнаваше вече вината си... Извъръщаше очи, за да не вижда болката в лицето на възрастния човек, кривата му походка, смеха на децата.

Их изпитваше сякаш същата болка като човека, но пак чувствуваше не нещо друго, не срам, не тревога, не милост, а вина! Тревогата идваше после. Нима всеки ден, цял живот ще е така? Както със смъртта на съседа им. Както навяхването на крака на възрастния човек, както безброй други такива неща?

...

Их не знаеше всичко за думата несправедливост. Може би затова му беше съвсем леко понякога, улисваше се постепенно в игрите, онемяваше пред падането на листата наесен, пред покълващата изведнъж трева... Изведнъж! Та той всъщност стоеше със седмици над късче черна и рохкава пръст, в която едва-едва се показваха връхчета и стъбълца...

Их не правеше нищо. Нямахме капка, прашинка вина. Просто в очите му доброто ставаше още по-добро, лошото — още по-лошо, а красивото — фантастично. Той делеше едното от другото, даже когато разгръщаше с пръсти тревата, ронеше цвят от дърветата, милваше птица.

Всяко нещо е като лява и дясна ръка, едно и също, едно и също, а всъщност безкрайно различно. И кончето от мукава, лудата топка, чашата, кристалната ваза. Всеки предмет носи следа от ръката на човека, нейната форма. Прилича на нея! Всяка вещь е огледало на друга, както всяко дърво, всяко стръкче трева си приличат. И някъде в небитието, отвъд времена и пространства, в замижаването от светлина, в яркостта на звездите, зад ветровете, разрухата е най-чистото огледало. Ръката! Потрепваща, бяла, простряна! Изваяла първия глинен съд, оставила своята форма върху всичко, от нея създадено.

...

Их нямаше друго име, нямаше друга съдба!

Поглеждаше към врабчетата, които пиеха бавно, на глътки вода от локвата върху асфалта, нагорещен внезапно от изгрялото преди миг слънце, и тя изсъхваше. Доброто ставаше свято, жаждата — страх в душата му... От погледа само или от помръдването на детските устни водата изсъхваше. Врабчовците учудено завъртаха човките си на всички страни, сякаш изплашени от чудото, от станалото. То сякаш изведнъж ги сковаваше, плашеше... Врабчето, изпило последната капка, оставаше най-дълго така, без да помръдва, разтворило господарски крачката си и объркано повече от всички, толкова много объркано, че не смееше цяла минута да полети подир другите, които се трупаха вече на фонтанчето в срещуположния край на градината, стремглаво и бързо прелитащи през самите ръкомахаци или протегнати само ръце на децата. През самите им крясъци, разпъждащи ги или подмамващи ги движения.

...

Едно момченце се целеше с прашката си в клоните на дървото със заспиващи вече птици. Их зърваше стъклата на блеснал прозорец и току-що запалената лампа зад него... Постояваше още малко така... „Дано този път се измамя, дано поне този път!“ Винаги в такива случаи една необикновена надежда обливаше сърцето му с много повече кръв, отколкото трябва. Вече стискаше с недетска, с чудовищна упоритост очи. Виждаше петънца, кръгове, точки, пращинки, златисти махове на хиляди пеперуди, гмеж от крила... От усилие, от притискането на ретината, от болката на затворените клепачи. Разтърсваше в транс глава, с рязко движение и на двете ръце едновременно запушваше с всички сила ушите си... Късно, ужасно късно... Момчето изплашено тичаше... Вече отекваха разпилените по камъните стъкла, викове, крясъци. Стъклото се беше счупило...

...

Започна съзнателно и непрекъснато да гледа само небето. Да се извързва от всичко край себе си очи... Там нямаше смях, само листа по дърветата, върхове на елхи, гълъби, птици. Много високо лястовица гребеше с крила. „Ще падне, ще падне!“ — извика детето, препъвайки се в бордюри, камъни, късове тухли... В същия миг тя започна да се премията безпомощно, потъвайки в ниското сред антени, покрити тераси, балкони и къщи. Децата затичваха с вик да намерят мъртвото птиче тяло. Их се обърна и тръгна по-тъжен от всичко...

Спря се пред входа на техния дом. На ъгъла беше паркирала бяла кола, необикновено хубава, такава кола Их никога не беше виждал. Успокоен се усмихна... За колата можеш да си помислиш всичко, както за мечето, напълнено със стърготини, или за дървеното кубче — няма да ги заболи никога. Представи си цялата бяла и прашна кола с кръгове, знаци, цветя. Поиска да е така, вече поиска... В миг по вратите, калниците, капака се появиха ружи, лалета и други цветя. Някой крещеше от отсрещния край на улицата. „Сигурно е негова — помисли си Их — и не дава на никой да я докосва.“ Собственикът тичаше, зачервен и потен. Момчето изтри върха на пръстчето си в крайчето на ризата и си тръгна... Дожаля му за миг за старицата с пакетите и покупките срещу собственика, но поиска (защо поиска, кога успя, та той дори не го каза на глас) да се блъсне в нея, половин час да събира разпилените плодове от мрежата ѝ, да ги трие с ръкав, да ги събира в праха.

Само сви рамене... Натисна звънеца, отвори се бавно вратата. Их си помисли: „Колко хубава бяла кола. Всеки ден ще минавам край нея!“ Представи си я цялата на квадратчета, после в кръгове, в тънки и тесни линии, на петна като зебра, охранена, с едва очертани ребра. С тебеширени бели чертички, прекъснати, непрекъснати...

...

Их даваше всичко, което имаше — стъклени топчета, макарички, кутийки, кубчета, — на децата и посягаше и на играчките им така. Те бяха по-хубави... Някой го удряше през ръцете, в лицето, друг го събаряше в пепелта.

Ако Их успееше да помисли: „Да си удариш лакътя на ръба на пейката, да си счупиш крака, да ти влезе прашинка в окото!“, това

ставаше. Детето, наказано мигновено така, хукваше с писък или почваше да се търкаля направо върху тревата... Майките се различаваха, отнасяха пострадалото дете и Их оставаше сам с недоумението и безсилието да спре мисълта, която в момента му е хрумнала. Да я прогони, както прогонваше децата и възрастните от себе си. Их не можеше да направи така, че да сподави желанието, да стане така, сякаш никога не го е имало. Их не можеше да заличава своите пакости, макар че желаше още в същия миг, в който ставаха, никога да не ги е извършвал. Просто беше както всички деца.

...

Една вечер поиска да падне звезда и тя падна. Дълго горя над очите му. Мигновеното беше вечно при него и вечното — мигновено!

Тежък клон, с натрупали се върху него деца, се откърти от ствола и рухна върху земята с техните писъци, уплаха, смях... Их се обърна и за първи път днес се разсмя от сърце. Не беше го искал, не беше помислял, че може да стане, беше далеч от пострадалите деца, както беше далече звездата — отлитаща, мъртва, несъществуваща вече...

...

Защо му се караха в къщи, защо всички край него крещяха. Защо хлопаха по вратите съседите и звъниха няколко пъти, шепнещи или внезапно повишаващи глас в антрето, заканвайки се на баща му, сам уморен и изнервен от работа. Защо го удари той, защо му се скара... Их поиска да падне кристалната ваза от стискащите я до посиняване бащини пръсти и тя се разби на пода... Тогава стана още по-страшно. Момчето се вдигна от масата, взе си крайцник хляб и тихо затвори вратата след себе си. Никой не го извика.

Тръгна по улиците с провлечени стъпки. Поискa отново да падне звезда... Звездата не падна... Такава радост не беше изпитвал никога досега. За миг го обзе страх... Ако се е излъгал? Поискa пак същото, даже прошепна на глас... Небето стоеше спокойно, безкрайно и тъмно... Поискa да вее вятър. Заслуша се. По-тихо край него никога не е било. Поискa да падне листо, да се мерне сянка, да изгрее слънце...

Да се разсъмне, да се извие вихрушка, прилеп да зърне... Напразно, напразно...

Такова щастие го обзе, още не можеше да повярва. Поиска да се отвори прозорец, да светне лампа, да изскърца врата... Занемя цял в очакване... Миг, два или час минаха така... Разпери ръце, затича се презглава...

Далече, като от преизподнята, се мярнаха фарове на кола. Сянката на момчето нарастваше, нарастваше бързо. Их просто крещеше: „Искам да нямам сянка!“ О, тя не се отклони даже на педя от него. Срещу му реална и нереална летеше колата.

Их беше щастлив... За първи път нещо негово до отмаляване го болеше, само него болеше, единствено него в пространството между къщите... Мигът тръгна към вечността и вечността към мига...

Падна звезда... Чу скърцането на спирачките на завоя, после прошумоляха листа.

„Искам колата да спре! Искам да спре!“ ...

...

Но колата не спираше. Их още веднъж изпита непосилно щастие, че и той е като всички деца на тяхната улица. Че няма да се сбъдне каквото и да поиска, че никого няма да заболи, че нищо няма да се случи след едно само помръдване на устните му. Усмихна се, затвори очи, но без страх, без вина, без тревога в душата си. За първи път, откакто се помнеше. Сякаш бе неуязвим...

ГРОЗНОТО ПАТЕНЦЕ

*... Оцелели и на буци,
от пръстта димяща къс...
Ах, в картофената нива
мъртвите души цъфтят!*

Това бяха най-щастливите ѝ месеци през годината. С трескаво нетърпение излизаше всяка сутрин в градината на хълма, където бе засяла едрите зърна, и едва-едва докосваше с влажните си от нежност пръсти рохкавата почва, за да открие току-що подалото се стръкче някъде. Минаха седмица-две, земята беше безмълвна и притаена в себе си, като че ли замлъкнала завинаги.

После повяха топли ветрове, небето се покриваше с облаци. Някоя вечер заваляваше дъжд. На сутринта стихваше. Валеше бавно и тихо, нечуто капките потъваха в пръстта... Айя ставаше съвсем нетърпелива, приближаваше да се случи чудото, онова красиво и бавно мигновение, което ѝ беше достатъчно, да бъде щастлива за цял живот...

...

След дъжда и топлото слънце картофите показаха странните си и прозрачни като веничката на ръката на дете листа и стъбълца. Бледи и тихи те се разпростираха под слънцето. Айя ходеше като омагьосана сред картофената нива, докосваше всяко листо, зариваше пръстта около гнездата, скубеше тревите и бурените. Вършеше всичко това с нежност, опиянена от слънцето и въздуха. Лицето ѝ добиваше златист цвят, русите ѝ коси се стелеха по раменете, по кожата ѝ се появяваха лунички и тя разбираше, че съвсем-съвсем скоро растенията-птици ще започнат да цъфтят...

Науката беше постигнала необикновени резултати по пътя на създаването на причудливи сортове и видове растения и животни. Вече не бяха нищо смайващо хибридите между растения и най-различни животински видове, между остри треви и птици, между какви ли не растения и животни, но тази нива на хълма ѝ беше безкрайно скъпа...

...

Беше се върнала след Университета в родния си край, къщата беше сама и празна. Продължи научните си занимания с безкрайно търпение и едно непосилно на пръв поглед спокойствие. Докато беше далече-далече от своето северно и тихо селце, в друга държава, на друг континент, тук войната беше помела и спомените ѝ за детството даже. Срещаше рядко хора, които се сещаха за нея. Ако някоя старица откриеше в чертите на лицето ѝ нещо познато отпреди години, рукаха сълзи в пресъхналите от плач очи и жената безмълвно продължаваше пътя си.

Айя се беше добрала до идеята за създаване на това растение-птица още в годините, когато остана на научна работа, но не се палеше особено от откритието си, заета със слуховете и тревожните новини за войната, със съобщенията за опустошения и пожари. Едва дочака да свърши всичко и с първите редовни полети се върна в родината.

Никъде не откри гроба на майка си, земята беше като слюда, равна и гладка, шуплеста по повърхността от изпепеляващите всичко пожари.

...

Не носи траур. Не си сложи дори за ден черна кърпа. Затвори се в къщи, подреди лабораторията в една от стаите, пригоди си малък ъгъл за домакинстване и кафе след умората и изтощението, снабди се с всичко необходимо и започна работа, сякаш че нищо не се бе случило.

...

Отново валя няколко дни, после земята изпръхна. Растенията-птици ставаха все по-буйни, листата им се разпростираха под

слънцето, меки и слаби от нежност. Стъблата им бяха като прозрачни тръбички, които вземаха сила от земята и бавно я отдаваха на пространството около себе си. Като че ли някакво меко сияние се излъчваше около тях.

Беше засяла 365 гнезда, колкото бяха мъртвите в селото от войната, и сега трепереше над всяко стъбълце. Бяха минали дните, когато сама с количка докарваше и насипваше пръст, когато ноктите ѝ се разраниха от ровене и разбиване на буците. Беше отслабнала и тъжна, но с една непосилна упоритост трупаше буците край селото, разбиваше ги, връщаше живота на тази раждала вечно земя. Загуби цяла година, четирите сезона минаха единствено в грижи за пръстта, за малката нива на хълма. Селяните я отминаваха без учудване и без присмех, всеки зает със своите мисли и със своята мъка. После грижливо оформи гнездата, с ръцете си разравяше пръстта на всяко едно от тях поотделно и поставяше картофените грудки в мрака на почвата. Една по една, една по една, сякаш заравяше там човешки души. Бързаше да свари топлите дни, преди да паднат сланите и земята да почне да мръзне.

После изведнъж се изсипа сняг. Зимата се върна с цялата своя власт, хубава, северна зима. Айя гледаше през стъклото полето навън, своята нива на хълма, преспите върху нея. Камината хвърляше бели пламъци, а на жената ѝ беше студено, по-скоро един непрекъснат страх да не измръзнат засетите птици сковаваше тялото ѝ. Почти не се хранеше, наливаше си по една чаша чай и дълго грееше пръстите си на огъня. Ръцете постепенно възвръщаха нежността си, кожата ѝ отново стана гладка и бяла. Тя осъмваше в лабораторията си и чакаше всеки ден наистина да се стопли времето.

...

Пропяха капчуците. Ледовете от покрива се топяха. Една вечер, щастлива и уморена, тя се добра и до последното, което трябваше да узнае, за да завърши работата си. Тя искаше не само нейните растения да се превърнат в птици, но и да летят. Тази метаморфоза можеше да се извърши само в мига на цъфтенето. Значи имаше време. За първи път сложи плоча на грамофона и слуша музика... Беше късна, студена

и звездна нощ. Ледените шушулки висяха като ножове над прозореца ѝ.

Тя взе лилава, синя, червена, зелена, оранжева, жълта и каква ли не още боя. Имаше химикали, отвари от какви ли не билки, растения и треви и с малка четчица започна да боядисва отвън ледените висулки.

Айя празнуваше своето откритие. Дълго боядисва ледените късчета, на сутринта слънцето ги огря и те заблестяха, отрупали къщата с най-невероятни светлинки. После потекоха сини, зелени, червени, оранжеви вадички от вода, сливаха се и оцветяваха преспите под прозореца. Но Айя нищо не видя, щастливо заспа...

...

Тя не познаваше тези 365 мъртви от своето село или си спомняше смъртно лицата на неколцина от тях. Рядко се връщаше през ваканциите, мислеше дори след дипломирането си да остане в онази далечна страна, но войната преобърна нещо в нея издъно. Почувствува се без почва, без сили. Просто не виждаше смисъл в научните си стремежи, които могат да я отведат безкрайно далече, но каква полза има това летене на човешкия дух напред, ако е летене над пепелища и руини. Трябваше да се запомни с нещо безсмислието на толкова много смърт, за да може да живее отново и като че ли съвсем отначало: Спомняше си имената на някои от мъртвите в селото — старци, мъже и жени, едно от момченцата, което живееше наблизо до тях, през хълма. Тя го остави на по-малко от три години през последното си завръщане. Не беше проходило както трябва, едното му краче се мяташе настрани и то пристъпваше като някакво жълто и грозно патенце. Айя често го вземаше на ръце, лицето му засияваше от възторг и гордост, после се свиваше на топка в обятията ѝ, хващаше се със слабите си ръчички за роклята ѝ и не искаше отново да се върне на земята. В прегръдката ѝ не се чувствуваше така безпомощно. То забравяше страданието си, сякаш не го е имало никога, и когато отново стъпеше на земята, се превръщаше в сакатото грозно патенце.

...

Смъртта беше направила равни всички. И малкото грозно патенце, и старците, и жените от селото, за които тази война бе понелепа и по-безумна от всичко. Тези хора бяха избледнели в съзнанието на Айя, бяха еднакви и цели като 365-те дни от една година.

Няма смисъл животът на живите, ако не помнят, докато имат сили, мъртвите.

Айя преброди цялото поле, докато събере грудките, които искаше да засее. Независимо от войната храна имаше достатъчно и никой не ѝ обърна внимание, че рови навред из нивите. Дълго подбираше оставените в пръстта картофи. Оставени там още преди войната, сякаш търсеше оцелелите, ненаранени души на хората. Беше подредила в кошницата си и последните, които трябваше да засее — гладки и тежки като юмруци, с бледа кожичка. Вървеше бавно през угарите, когато зърна наполовина заровено — наполовина под небето, наполовина в пръстта — едно малко и криво картофче. Малка точица, съединена с друга — още по-малка — като човече. Мислеше да го подритне и да отмине, но ѝ се стори, че и то е като човешка душа, преживяла войната в пръстта, щом слабите му коренчета още вземат сили от нея. Внимателно го доизрови от буците, взе в ръка и дълго го носи, притиснато до гърдите си, като че ли беше притиснала детско юмруче.

...

Войната не беше оставила никакви следи от мъртвите. Нито праха им можа да открие някой. И това караше хората да търсят в себе си спомените за черти и лица, за думи и жестове, които да помнят. Да помнят, доколкото могат. Инак нямаше смисъл нищо. Нито да ражда земята, нито да сеят хората жито.

Когато Айя се прибра в къщи, остави най-напред кошницата на земята, после кривото грозно картофче. То се затъркала сред стъклениците и епруветките по металната облицовка на масата, падна на пода и момичето дълго го търси там. Другите грудки бяха едри, цели и здрави, без нито един израстък, а то беше безформено, криво и слабичко. Айя понечи да го захвърли, но само протегна ръка към него и го остави внимателно настрана. Дожаля ѝ, и когато извършваше

предварителната обработка на хибридизирането на растенията и белтъчините от птичите зародиши, обработи и него. Когато ги заравяше в гнездата, нарочно го остави с други два картофа, като че ли му бяха нужни татко и майка, за да израсне, цъфне и полети. После забрави за него. Преминаваше край гнездата и с една и съща нежност и грижа окопаваше земята с натежавашите вече тъмнозелени листа, трептящи като крила на птици, опрели тежките си гърди в самата мекота на пръстта.

...

Едва ли има нещо по-красиво от картофения цвят. По-нежно, по-просто и по-мило. По лицето на Айя се стичаха сълзи от безпределната нежност и простота, която я обгръщаше сред картофената нива на хълма. Бледовиолетови, почти кафеникавобели, мънички цветчета кичеха стъблата. Айя не смееше да се докосне до тях, едва-едва приближаваше дланите си, боеше се от вятъра и дъжда. Гледаше с часове небето, да не се изсипе порой или да дойде буря. Тя беше стопанка на тези живи и мъртви човешки души, на тези растения-птици, на тези останали още отпреди войната грудки — оцелелите грижи и труд на живи и мъртви хора.

При цъфтенето, в мига на опрашването, ставаше превъплъщението на грудките в птици, на човешките души в птици. И тя щеше да ги сее всяка година и да ги разпраца безкрай по небето...

...

Не спеше по цели нощи в дните и седмиците, когато започна цъфтенето. Това беше една непосилна умора. Умора от нежност, тъга и вяра. Само за час или два присядаше на прага на къщата, на каменните стъпала, опираше главата си на стената и притваряше очи.

...

Най-после дойде денят, когато тичинките можеха да се оплождат и цъфтежът на крехките цветове да разтърсва с необикновена сила

грудките, скорбялата и белтъчините да взаимодействуват за своето ново предназначение.

В ранна утрин картофите цъфтяха сами, със своето наивно, безумно и тихо цъфтене. По полето се мяркаха селяни, далече, далече в небето пътуваха облаци.

Айя чакаше слънцето да огрее навред, да изсъхнат тревите, да се вдигне росата и влагата. Беше неспокойна, напрегната, но не помръдваше от мястото си, боса, на края на картофената нива, вгледана в хоризонта. Когато листата изсъхнаха, когато направи и последните проби за влажността, тя пристъпи сред нивата, която щеше да ражда нейните растения-птици, да даде нов живот на оцелелите души на мъртвите, които трябваше да полетят над пръстта, на възбог в небосвода.

После започна да милва с ръка цветовете, да разлюлява и вплита стъблата едно в друго. Едва видим пращец започна да се рони във въздуха. Стъбълцата, прозрачни и бледи, потреперваха, листата се превръщаха в крила, правеха плавни движения нагоре-надолу, на едно място, без да се откъсват от земята. После стремително се изпъваха, пръстта се ронеше по гнездата, разсипваше се, гнездата се разтваряха, тялото на птицата, заровено досега в земята, слабо и крехко, се отскубваше от мрака на почвата и грудките-птици, буците — човешки души, се вдигаха високо-високо над земята.

Политаха една подир друга душите на мъртвите като черни гарвани, тъжни и вечни птици. Мятаха се като черни забрадки под небосвода и една подир друга се носеха надалече и все по-надалече.

...

Айя бавно вървеше с пъстрата рокля сред картофените стъбла и листа, като в унес разлюляваше цветовете и вдишваше почти неуловимото дихание на пращеца. След нея оставаха празните вече гнезда. Една подир друга отлитаха черните траурни птици. Листата се удължаваха бавно и се превръщаха бавно в синьо-зелени и гарвановочерни крила. Птиците се догонваха в небето, изпълваха пространството със своя траурен грак. Блъскаха крилата си една в друга. Само една от тях не можа да полети веднага. Накуцваше, мяташе се по буците пръст, тласкана от безумно усилие, политаше,

после пак падаше на пръстта, докато с последни усилия се откъсна и бавно започна да се издига в небето.

Айя дълго гледа след своето грозно патенце, но не посмя да пророни ни дума, затаила дъха си, докато и то не отлетя заедно с другите, с куцото си краче, със слабото си телце, с крилцата си като детски ръчички.

Гарвановочерните птици се виеха над камбанарията на църквата. Селяните вдигаха погледи и уморени, и тъжни се взираха в безкрайния низ от траурни птици.

...

Айя седна безсилна на земята и дори не помахна с ръка след тях...

ПРОФЕСИЯ — УПОДОБИТЕЛ

*... Няма смисъл от тишината!
Вечни истини премълчаваш,
птичи полети в тебе се късат,
стръкове се повалят.
Много бавни промени стават.
Немотата с години трае.
Немотата е страшна, защото
непрекъснато я съзнаваш!*

Най-напред интересът към професията на уподобителите беше огромен. Постепенно започнаха да я забравят, сякаш че не съществува. Шегуваха се с тях, но свикнаха с приумиците им в далечните космически експедиции. Той беше един от малкото мохикани, възрастен вече, ветеран, надхвърлящ тридесетте, който се чувствуваше обречен на своята работа. В какво се състоеше тя? На пръв поглед — нищо особено. При непрестанните срещи с други цивилизации и други форми на живот, с други планети, треви, дървета, животни, птици, форми на съществуване, странни механични уреди или съвършени технически постижения, необясними, непознати, невиждани досега у нас, които дори да се заснемат, да се изследват години наред, пак може да се загуби първоначалното, най-истинско впечатление. Уподобителите измисляха метафори. Или просто сравняваха видяното с нещо друго, съществувало вече или съществуващо на Земята.

Степените бяха три, според значимостта на обектите. Сравнение (едно или няколко), метафора и хипербола. Всъщност най-неправдоподобното, най-далечното — хиперболата, беше най-съществената част от тестовете, които изготвяха уподобителите. Той виждаше огромна, пълзяща по цялата повърхност на някаква планета плетеница от кабели, тънки сребристи нишки и скромно, но с пълно

удовлетворение, отбелязваше хрумналото му сравнение: „Паяжина, обвила змийско яйце!“ С удивителна накрая.

Изследваха дърво, чиито плодове растяха в земята, и той записваше, ако му искаха тест, разбира се: „Заспали къртици в пръстта, гнезда на къртици.“ Ако това беше цяла гора, добавяше: „Картофена нива.“

На пръв поглед никой не искаше от уподобителите логика, точност, прецизност и т.н., и т.н., което си беше закон в десетки други професии на всеки кораб. Именно от това идваше неприязнеността на останалите към тях. Смятаха ги за чудаци, безделници, някакви странни ленивци, чието допотопно въображение им даваше право да се чувствуват равноправни с всички останали.

Уподобителите бяха търпеливи и безропотни мъже и жени. Понасяха студ, жега, кислороден глад, изнемога, разранявания и облъчвания наравно с другите. Но все пак резултатът от техния труд бяха... думите...

Огромните дървета с криви и грозни клони им приличаха на скелети. Примитивните съоръжения на някаква изостанала цивилизация по пустите поля, хълмове и сипеи бяха за тях безброй вятърни мелници, а полегалото от сушата и ветровете дърво — побягнал срещу тях рицар. Тенекиените късове, опожарени от безумна и примитивна война — доспехите на Дон Кихот. Тройното слънце — октопод, необичайните скални късове сред зелените ниви — къшеи хляб...

Изпълняваха всякакви мисии. Смесваха се с тълпите. Той трябваше да уподобява най-невероятни ситуации, някои напълно непонятни за него, така че само уподобяване понякога можеше да ги превърне в ключ към истината. Други бяха познати до втръсване и известни на учените в археологията и етнографията на народите, населяващи неговата Земя. Беше прецизен и изобретателен, но никога не изменяше на същността си. Смееха му се, когато диханието на треви, които съдържаха някакъв опиат, характеризираше със стиховете: „С целебността на бурята тревата никне. Уханието, скътано в пръстта, веднъж ще ни насити...“ Или набраздените от бръчките и немота лица на старци и бавно помръдващите им устни, той наричаше: „Една непосилна нежност!“... Но какво да се прави? Работа като работа.

...

Безкрайни бяха формите на живот, на общуване, на съществуване, безкрайни бяха сравненията, метафорите и хиперболите му за треви и дървета, криви храсти, лишеи, мъхове и цветя.

Всъщност единственото задължително условие в тестовете на професията им беше нито един образ да не се повтаря. Той не се боеше, че въображението ще му измени, но се страхуваше, че всичко наоколо ставаше все по-необозримо, необяснимо, неподдаващо се на описание... Страхът се промъкваше в цялата му същност с всеки изминал ден.

Старателно картотекираше всички уподобявания, всички сравнения от всяка космическа експедиция. После ги систематизираха и обобщаваха и чрез съпоставянето търсеха средства и градяха представите си за бъдещето на самата Земя. Защото всичко, било на нея, би могло да се е случвало вече другаде, както и всичко, което предстоеше да изживеят, би могло да е изживяно някъде.

В една експедиция на някаква планета разпиляха неволно семена от жито. Събираха няколко седмици зърната, нали нямаха никакво право на трайна намеса, на белег, следа в паметта и живота, разпръснат в безкрая. Като мравки се бяха пръснали на километри сред ръждивите пясъци и треви, жълти стъбла. Описа подробно всичко, после направи теста си само с две думи: „Мравки колонизатори.“ Не го пребиха от бой, защото на някой, по-рано от другите, нервите не издържаха от палещото слънце и се разсмя с налудничав смях, който неволно зарази всички. Уподобителят едва ли не се обиди, че не ценят труда му, но нали и той беше ровил с ноктите си земята и беше събирал житни зърна...

Най-странна беше реакцията му, когато попаднаха на някаква октоподобна цивилизация. Наредени в кръг, с бавните си движения и парализиращи погледи, октоподите сломяваха съпротивата на най-обичания от всички в групата... Момчето се съпротивяваше, доколкото можеше, не отронваше нито стон, целият се тресеше от енергийното поле, в което беше попаднал, после дрехите и плътта му потекоха като стъкло, от него остана едно късче пяна... Не научиха нищо, корабът си замина. Пребледнял от ужас, следеше до края всичко, докато другите не се разбягаха и затвориха в стаите. Отбеляза точната дата и час и

встрани в дневника си записа: „Люлеещи се медузи.“ После на нов ред: „Общуване“, а встрани някъде: „Когато не стигат думите.“ И накрая: „Немотата пристига внезапно като смърт и природно явление, като вихър, безкрайно кратък, и чудовищно неумение...“

Никой не се замисляше, че с тези си описания той може би подписваше и присъдата на цяла една цивилизация, но кой може да вярва, че има такава присъда...

Една дума не може да бъде присъда, както една глътка вода. Нервите им не издържаха, смятаха, че е виновен с безделието си, със самото освидетелствуване на собствената им безпомощност и невъзможността да се намесят, с това, че съзерцава докрай безкрайните ужаси и драми, които срещаха по пътя си.

Някой го блъсна нарочно по време на вечерята, с вдигнатата нависоко табла, за да не разсипе нещо... Той се просна с целия си ръст на пода... Тъпкаха го, ритаха го... После някой го изправи до стената и го би, докато потече кръв от устните му. От взирането в ослепителната светлина през целия ден го боляха очите, всичко край него — движения, ръце на хора, усмивки — потъваше в синина, в сенки...

Пушиха, пиха кафе, после се пръснаха по стаите си.

Намериха го пак там сутринта. Беше откъснал малко хартия и с разкривени букви бе успял да напише на нея: „Птици, кълвящи нивата с жито, която рисува Ван Гог.“

На сутринта някой подритна късчето бяла хартия, смачка го внимателно на топка и го захвърли.

Щом се съвзе, дълго рови в отпадъците. Подхилкваха се през целия ден, но не му пречеха.

Когато на Земята му поискаха теста за ситуацията, той не написа нищо, макар че му дадоха цял месец отсрочка.

Беше блед и усмихнат едва-едва с крайчето на устните си, овладял се напълно пред строгите погледи на комисията... Разкопча ризата си, след като излезе навън, и заедно със смачканото топче хартия от заповедта за пенсионирането му, захвърли и топчето хартия, на което бе написал още в безкрая: „Птици, кълвящи нивата с жито...“

ПРОШЕПНЕШ ЛИ ИМЕНА НА ЦВЕТА

*Непоетична и зла любов,
и съмнение, и падение!
Мразя вечната тишина
на последното ти доверие.
И последния късен вик,
безползната близост.
По-добре е далеч тръгни,
винаги си отивай!...*

Беше обичала само двама мъже. Не даже мъже — юноши, с бистри черти на лицето, свян в движенията и мислите, в шепота. Еднакви на ръст, с еднакви движения на ръцете и пръстите, когато подават пари за цигари, кафе или вестници. С еднакви дрехи, толкова еднакви във всичко почти, че понякога мислеше: може би ще има мигове до самата ѝ старост, когато не ще може докрай да ги различи...

Тази мисъл я ужасяваше. От самата себе си се отвърщаваше. Те бяха еднакви и непреодолимо, страшно различни. Като деня и нощта, като слънцето и луната. Как е възможно всичко това? Нали и двамата търсеха и откриваха в нея едно и също. Поне пред себе си тя беше една и съща.

Представата за този, когото обичаше най-напред, се превръщаше неусетно в най-непосилното, най-сляпото отвращение, което е изпитвала някога. Той е докосвал косите ѝ, пръстите, кожата, вслушвал се в гласа ѝ, тя му е отговаряла, когато е питал какво ще върши довечера, какво ще облича в празници.

Късаше просто от себе си, за да скъса до края и с нещо негово. А още по-страшно ставаше, защото вече познаваше другия и нито частица от тялото ѝ не искаше да си спомня движения, ласки, сякаш че той ще докосне не нея, а него през дрехите ѝ.

...

Точно в тези дни, когато пожарите на есента опустошаваха бавно цветята, клоните на дърветата, нивите, двамата се разделиха за първи път и тя щастлива, разнищена от нежност, объркана да се съпротивява на себе си и на нещо от своето минало, за да вярва в бъдещите им дни заедно, потегли за своята първа космическа експедиция.

Точността и съсредоточеността ѝ върнаха порядъка, от който така се нуждаеше. Самозабравата и опиянението от новата работа заличиха целия ѝ интимен бит, всичките ѝ мисли за тях двамата, за двамата заедно и двамата поотделно. Някъде, в някаква гънка на дрехите ѝ в кораба, снимките им се бяха слепили една в друга, не, разбира се, от небрежност. Снимката на този, когото искаше с цената на всичко завинаги да забрави, и снимката на този, без когото не би могла повече...

Беше мислила дълго. Искаше да има очертанията на лицето и на този, с когото се бе разделила вече, за да набира и тука отвращение, злоба. Трябваше ѝ тази отсрочка от пусти, самотни и бавни месеци. Беше ѝ необходима, за да се върне каквато сама искаше да е — недокосвана. Не! Единствена!

...

В даден момент от полета нощта и денят започнаха да се сменят така бързо, сякаш се мятаха във вселената крилата на огромна вятърна мелница...

Светлина — сянка, светлина — мрак, светлина — пустота...

Потрепери от ужас, зъбите ѝ затракаха, помисли си, че може да не ѝ достигне сила. Много добре съзнаваше измамността на една такава представа за времето, за миналото и бъдното, за нея самата, но искаше от себе си, с неизтощима сила искаше — от самото си тяло, от душата си — да е друга.

Захващаше се за работа, която не беше за нея. По-тежка или по-мръсна, по-продължителна или по-напрегната, груба... Само и само да заличава, да изтрива от дланите си, от нежната кожа ласки, усещания и допир. За първи път почувствува, че водата и нежността не могат да

скрият — поне пред нея — полепналото по тялото усещане, завинаги да го заличат. Искаше да се отърси от нещо, да го свлече за един миг от себе си. Инак фалшът щеше да се натрупва безкрайно по тялото и душата ѝ. И най-нежният допир ще се превръща във фалш, ще се трупа по нея.

...

Растенията, за които се грижеше и които всъщност бяха нейната пряка научна задача в космическото пространство, като че ли повяхваха, сгърчваха се пред очите ѝ. Пробуждаше се в съня си, извикваше ужасена, сякаш някаква нейна мисъл, нещо нейно, е умъртвило клон, цвят или тичинка.

През илюминатора се мятаха неумолимите крила на безкрайната вятърна мелница. В пустотата, в покоя, където не трепваше нищо... Още веднъж, още веднъж, безспирно... Светлина — сянка, сянка, мрак, пустота, светлина — сянка... Все по-набързо, все по-начесто... Сякаш птичи крила се мятаха около пъпка на цвете, така се свиваше и разпускаше бясно сърцето ѝ.

Едва сега си даде сметка, защо предпочетоха нея за експеримента с растенията. Сигурно имаше значение, именно тя, момичето, жената, която не беше раждала, да се грижи за диханието на тези стъбла, с нейната още детска невинност и нежност. Спомни си думите, които ѝ казаха, преди да я включат в експедицията: „Нас ни интересува не само поведението и съдбата на растенията, продължителността на живота им в средата, в която са поставени, а и «взаимоотношенията» ти с тях, тяхното поведение в твое присъствие и твоето отношение към тях. Въобще всичко, което е свързано с общуването помежду ви...“

Тя се отнесе безкрайно сериозно към всичко това, болезнено вярваше в смисъла на една такава дейност. Искаше да отърси своята същност от всичко прежно, фалшиво. Струваше ѝ се, че сянката на някой друг се надвесва над крехките стъбълца, когато се приближи до растенията. В определените часове от деня, когато трябваше да се докосва и грижи за стъблата, коренчетата и листата на вече линеещите растения, цялото ѝ същество се тресеше от страх, че нещо (какво точно не знаеше), в което са вярвали толкова хора, умира без думи, без

шепот, без глас. Нещо от нея самата като че ли пропадеше в бездната, ставаше вече безсмислено, зло и напразно. Може би никога в живота си друг път нямаше да има толкова важна задача, нещо толкова свято и истинско, реално, зависещо само от нея, а побрало усилията и очакванията на десетки хора, нуждаещи се от толкова средства. Винаги беше живяла бедно, не е имала точна представа за парите, за огромните суми, и сега цената на експеримента още повече сковаваше мислите ѝ и я объркваше.

...

Тя нямаше нито капка вина. Растенията трябваше да загинат. Просто трябваше да се фиксира продължителността на живота им — определен отрязък от време по предварително очертаната орбита на космическия кораб. Значение имаше само факторът време. Не даже пространството, а времето. Не бяха я предупредили, че този краен резултат е неизбежен, именно заради успеха на работата. Просто да вземат повече от нейната нежност, да направи тя всичко, което може с дланите и диханието си. Или просто бяха забравили, защото никой не беше допускал, че всяка нежност, дори нежността към растенията, може да разпилява, да погубва...

Беше щастлива само в едно. Забравяше бавно чертите на този, когото обичаше, преди да обикне растенията и новата си работа, преди да им се отдаде докрай, преди да обича каквото и да е повече — птици, облак, вода, преди да обикне другия. Толкова си приличаха, а единият вече не съществуваше. Нищо не и напомняше в мигновените дни и нощи за него, нито гласна от името му, макар че и имената им бяха еднакви и тя всяка вечер сама шепнеше дълго скъпите звуци.

...

Растенията издържаха още няколко дни. Тя не успя. Мяташе се в леглото, късаше дрехите си, сякаш искаше от себе си да изтрие нещо... И шепнеше името на момчето, молеше му се, викаше го...

Вече летяха обратно...

...

Тогава Главния се реши на последното средство, което имаха право да използват в такива случаи. Вкарването на лекарства в организма би нарушило стократно показанията от изследванията, необходими за експеримента, когато на Земята ще продължат обработката на данните и анализите. Можеха да въздействуват само върху психиката ѝ.

В хаоса на помещението, в стремежа си да подреди всичко, да върне частица от порядъка, до стенещото момиче в стаята и до непокръдвация с денонощия край леглото ѝ лекар, Главния зърна падналите на земята снимки на момче. Лекарят не се противопостави. Сам той беше объркан и обезпокоен повече от всички. Нямаха друг изход. На свръхчувствителността щяха да помогнат с още повече чувствителност, нежност и ласки. Поведението и външните белези в развитието на заболяването ги тласкаха към един такъв начин на лечение.

...

Превързаха тялото ѝ с коланите, поставиха шлемофона за сънно въздействие върху психиката. После по единствения предмет, който тя носеше от Земята със себе си (даже за миг не помислиха, че това са различни снимки, че тя непрекъснато щеше да вижда двамата пред очите си), започнаха да „възстановяват“ мигове, желаниа... Да отиват по-далече от желанията, от самото сбъдване по-далече дори...

...

Беше се случило най-страшното!

...

В първия миг тя потръпна, сякаш се сви в себе си от обида, недоумение... Нищо не можеше да я успокои. После замаята глава, тялото ѝ беше безсилно и слабо. Отвращението достигаше до дъното на душата ѝ. Не можеше да го пропъди. Той, другият, я целуваше,

свличаше дрехите ѝ, докосваше я... За миг само остана напълно без сили...

Главния и лекарят се спогледаха, побелели от напрежение, може би — срам, тъга и вина, от искрицата вяра, че ѝ помагат всъщност. Една ръка бързо се спусна към бутона за усилване на емоционалнообразния товар върху съня и представите ѝ...

Трепет като сриване на листа премина през нежното ѝ тяло. После момчето бавно застина в леглото, кожените ремъци се отпуснаха... Стори им се, че чуха плач...

Тя вече свикваше, свикваше, свикваше...

И изведнъж престана да шепти името на момчето и бавно, отчетливо, тихо прошепна имена на растения и цветя...

МОМИЧЕТО С НЕЖНИЯ БЕЛЕГ

Красиво отблизо лице, съвсем отблизо и само отблизо. Мярката е едно движение, едно замахване, просто една драскотина. А-а-а-а-х! И отвъд нея — най-страшното в моминството — грозотата и самотата, уродливостта на лицето или пък тялото. Дори блудството не е толкова страшно на тази възраст... Красиво отблизо, от много близо...

Само на крачка-две от отражението си в огледалото да се отдръпне и става невзрачна, непоносима. Красива отблизо, а отдалече — грозна...

...

Едно движение. Мигновено. Всесилно. Като движението, което в един и същи миг погубва, създава или разсипва. Само не трябва да трепва ръката ти, да не се отпуснат пръстите, колкото и да е силна болката.

Красива отблизо. По-красива, отколкото досега... Притисна ръка до гърдите си, пръстите ѝ се впиха в плътта като чужди. Загуби сили. Политна.

Красива веднъж, за единствен човек и грозна за всички. Спомни си някакво отдавнашно четиристишие:

*Няма място за тайни
между мъж и жена
в тъмнината безкрайна,
в нощната тишина.*

Спокойствието се разля по лицето ѝ. Чертите ѝ се отпуснаха. Той ще я разбере. Ще го приближи с това движение, ще го привърже към себе си, колкото и да е далече сега... Някаква нишка ще се разплита,

разплита след нея... В този миг тя е най-страшно изпъната, в мига на замахането. Не трябва да се прекъсне, не трябва...

...

„Посягай! По-бързо посягай!“ Започна само това да си шепне, тези няколко думи. Стисна пръстите си. Погледна се още веднъж в огледалото. Сякаш щеше да раздели красотата си на бъдна и минала, да я пресипе от нощта в деня или от деня в нощта...

Грозна в бедствието, във вярата си — изящна и нежна. На близкия — близка, на чуждите — чужда. Чужда във всичко. През деня и нощта. В опасностите и прелъстяванията на съществата от тази жестока цивилизация... Всъщност уродливостта им не беше толкова във външните белези и форми. Може би дори бяха по-напреднали от жителите на тяхната малка планета, защото изразяваха много по-кратко, спонтанно всичко. Веднага след усещането, впечатлението, разчетената мисъл или желание посягаха към това, което искаха да им принадлежи, обезличаваха съпротивата му, превръщаха я в търпимост, спокойствие, кроткост...

Нищо не можеше да ги спре. При тях нямаше разстояние, промеждутък между усещането, желанието и сбъдването. В един миг ги пронизваше тръпката, оформяше се мисълта, намерението, задоволството и даже пресищането. За мигове, секунди, час или два... По улиците, под дъжда, сред праха от срутени сгради. За къс от време пожеланото ставаше по-важно от всичко. От помисъла до утоляването не се случваше като че ли нищо друго. Не крещяха хора, не се разпиляваха ръждиво-мътни листа, не се разкъсваха дрехи, стенания не отекваха, не прелитаха птици. Странни, прииждащи непрекъснато същества, изсипващи се направо от въздуха — като че ли от небето и облаците. Постепенно фигурите им изпълваха навсякъде улиците и градовете, полята, сипеите. Като че ли не останаха никъде местни жители...

...

Тя застана отново пред огледалото. Приблужи се съвсем, сякаш измерваше границата в пространството, отвъд, която можеше,

трябваше да е грозна, а преди нея — красива... Нима може да съществува такава граница?

Най-мигновената близост задължава със същата страшна сила, както и необята, безкраят. Стръкът трева, както цяла планета!

Оцелей в помислите си, във вълненията и жеста! Оцелей в чувствата си! С рани, лъчисти обгаряния, синини по месата! С ненакърнима душа!

Няма по-светла цялост!

Тялото може да се продава най-бавно и най-дълго. Късче по късче, до опустошаване и пак да остава за тебе. То умира последно. След съвестта, паметта, след последната мисъл и ласка. До границата на отвращението може да се продава... И после отново, съвсем отначало. Сякаш че нищо не е било... Няма нищо по-възкресимо от него и нищо по-невъзкресимо...

... Границата, мярката... Момичето стисна до посиняване ножа, с който разрязваше книги: „Отново границата, мярката за нещата!“

В стремежа към равновесие, сред тълпите от нашественици на планетата, сред непоносимите им движения. Сред опустошенията, пожарите, ядрените удари това беше единственото спасение...

Жените и децата трябваше да се спасяват сами, като животните и птиците, водата и изворите, полята и пасищата. За миг изнемога обзе момичето...

Красива отблизо, само отблизо...

...

Нашествието продължаваше вече втора седмица. Стоварваха ракетоплани, тежки автоматично управлявани кораби. Съпротивата на хората от планетата трудно можеше вече да се изгради по най-добрия начин. Хиляди пъти можеш да започнеш отначало, но всеки път, при всеки погром трябва да опазиш от себе си нещо цяло.

...

Изтръпнала се свлече пред огледалото... По-близо или по-далече, по-високо или по-ниско, на устните или на челото си ще нанесе

раната... Ножът звънна в краката ѝ... Стана тихо, неизразимо тихо в онемялата ѝ душа.

...

Когато се събуди, вече се беше смрачило съвсем. Впери поглед навън през прашните, заслонени прозорци. Летяха закрити коли навсякъде, всъдеходи се изнизваха в непонятна посока. Нашествениците разблъскаха хората. Унищожаването на случайна жена по пътя с един лъч на светлинните им пистолети изведнъж правеше пространството на десетки метри наоколо пусто. Колоните се изнизваха все по-бързо...

...

Още в първите дни на нашествието отрязва дългите си коси. Нещо загуби от своята красота, но за ужас на самата себе си придоби ново обаяние. Още нещо трябваше да направи. Белег на лицето си, рана... Нещо в себе си да накърни, за да опази чувствата си към един човек цели...

Ако сгреша, ако малко повече от същността си сама накърни? Как се страхуваше само...

Уродливостта бавно вървеше към полуразрушената ѝ стая, нямаше да я отмине.

Минаваха нови колони. Сутринта някой блъсна вратата, но не погледна вътре. Онемяла, свита в ъгъла, с часове слуша писъците и стенанията на изнасилена през нощта жена, без да може с нищо да ѝ помогне, без да могат да ѝ помогнат лутащите се старици, изпъззели от съборените през тези два дни сгради...

Бяха разкъсани връзките между хората, като че ли самите човешки взаимоотношения не издържаха, късаха се брънки от тях, родствени линии...

...

Най-недостижима е точността, когато посягаш на своето собствено тяло, на собствената си душа. Сякаш пред изтръпналата ти

ръка всичко твое се оказва сянка на истинската ти душа, на тебе самата.

С часове си мислеше за платната на Ван Гог. За светлината, която е жива в тях с всяка своя частица и от всяка капка въздух извират милиарди зрънца. Сякаш са се размножили едновременно под пръстите на ръката му всички тичинки на света, оплождали са се и са цъфтели едновременно. Това е единственият път към сбъдването. Напред! В името на едно равновесие. Колкото бързо, толкова вечно.

А когато ти е нужно равновесие в днешното? Колко е нужно понякога то? Колко е нужно. Тръгвай обратно тогава. Към себе си. Направи собственото си лице и собствените си черти уродливи и грозни, както са уродливи и грозни в очите на спекулантите, търговците на картини, проститутките в кръчмата...

Носиш ли светостта, пази я!... Замахваш. Руква кръв по лицето ти, някъде пада отрязаното ухо... За миг си като останалите. Безформен и грозен. Отдъхваш си. Само за миг. И това е някакво просветление. Страшно измамно, но просветление... Равновесие няма. Никога не е имало равновесие...

Светлината тече, продължава, напират през кожата ти, плътта...

...

Взе длетото с ръка. Тихо се свлече през вече съборените почти напълно стени и мина под светлината на последните отблясъци на пожари, сред разрушените и разсипани скулптури. Изчисти праха от рамото на момиче, погали някаква птица с ръка. Нещо свято беше загинало. В целия свят, в светлината и зрака дори.

Върна се. Напразно застана пред огледалото, дори очертанията на тялото си не различи. Някаква сянка — колкото нейна, толкова чужда, се утаи там. По-добре в тъмнината... В абсолютния мрак или безпощадната светлина на утрото. Все едно. Когато посягаш на себе си, нищо не може да ти помогне... Замахна с ръка. Нещо в цялата ѝ снага се раздели на две. Пукнатината стигна сърцето ѝ. То потръпна, забави ударите си и продължи да тупти, все едно че нищо не е усетило, че нищо не е било...

...

Възстановителните работи вървяха с изключителни темпове. Момчето с военна униформа дори се обърка сред новите профили на сгради, извивки на покриви и фасади. Откри квартала. Ужас сграбчи сърцето му, когато зърна разрушените скулптури на момичето, съборените донякъде стени на къщата, запомнила толкова много от дните им заедно... Затича се... Никога тъй мъчително не се е приближавал към нещо. Сякаш изминаваше път през самия себе си, себе си още не можеше да достигне. А беше близо, съвсем близо.

...

Някакви старици го гледаха с уплаха, тревога. Отупа неволно праха от дрехите си... Спря се пред фигурите на момичета, тела на птици, извити ръце, китки от глина, стъкло, гипс, метал...

Жените край него прошепнаха нещо...

Рязко изви глава. Далече по пътя вървеше момичето. С бяла, до полудяване бяла рокля сред съсипните, строителството, кипежа. С къси все още коси, с белег, с разсипващи се цветя от препълнените ръце.

Вървеше сама. Едва видимо помръдваше устни. Пееше някаква странна песничка:

*Аз съм момичето с нежния белег.
От мене го имам и тъй се гордея...
Белег земята ни има си всъщност,
белег земята ни има си всъщност...*

И този ред повтаряше няколко пъти, докато думите ставаха шепот на устните. Взираше се трескаво в най-различни посоки, сякаш щеше да си спомни и още нещо.

Жените наведоха бавно глави. Прекръстиха се...

Младежът гледаше ням и изтръпнал: „Божичко, колко е хубава!“
Беше далече все още от нея, а не смееше да помръдне.

...

Момичето с нежния белег застана почти до него. Втренчи очи, гледа го миг-два, после унесено продължи, помръдвайки устни, сбръчквайки веждите си или усмихвайки се, като че ли в един и същи миг...

Гърдите му сами се повдигнаха и повтори отново на себе си, непрестанал да усеща дъха, близостта, топлината на раменете ѝ: „Божичко, колко е хубава!“

Но сам нищо не чу!

ПРИКАЗКА ЗА СНЕЖНАТА ЦАРИЦА

... Как я гледаше. Тя беше хубава, много хубава. Поумно и по-прекрасно лице от нейното той никога не беше виждал. Сега тя не изглеждаше направена от лед, както порано, когато му кимаше с глава през прозореца. В неговите очи тя беше съвършена...

Кай се протегна в креслото, допи си кафето, поиска образ в монитора и зачака, поставил шлемофона и отпуснал ръка на превключвателя. Няколко нервни движения... Все още се чувствуваше съвсем добре в своята „сантиментална работилничка“, както наричаше на шега пред себе си клиниката за „заличаване“ на паметта. Още се наслаждаваше на откритието си, още свикваше с него, още не бяха започнали да му опротивяват престорените изповеди на разглезени дъщери, които пожелаваха да изтрие от паметта им неосъществимо желание или поне подбудата за него (едва сега Кай откри колко много неосъществими желаниа може да има в света), или образа на човек, или спомен за разминаващата се сякаш от повей на вятър трева, за напразно събличане, за катастрофа, в която са загинали близки, за всичко, свързано с тях, за обир в дома с предварително прекъснатата сигнализация, за любимо животно, с което се е случило нещо непредотвратимо, за гълъб, на който децата са счупили с прашка крилото. Изповедите за години на бедност и унижения в младостта на замогващи се личности, бързащи да скъсат със спомените си за тези дни.

Идваха хора на всякаква възраст. Старци, които мечтаеха да забравят това, което им беше най-нужно. Милиардери, правителствени лидери, които искаха да изтрият от паметта си страхове (почти винаги основателни), натрапчиви мисли, болезнени спомени, скъпи неща...

Кай се ужаси от това, каква странна цена за всеки човек може да има нещастieto и щастието, мигновеното увлечение, споменът.

...

Операцията често пъти беше съвсем проста, почти безболезнена. Заличаваше се само определено петно, отрязък от време, час или миг. Разнищената памет имаше неподозирани съпротивителни сили, но обикновено никой не съжаляваше за незаличеното докрай. Това улеснение беше съвсем неочаквано, но добре дошло. Кай се шегуваше, че в службата за химическо чистене имат много повече рекламации, отколкото в тяхната клиника. По-голямо затруднение им създаваше друго — осъществяването на връзката преди и след намесата. Нишка по нишка завързваха оцелелите дрипи на спомените, желанията и травмите. Работеше се с приблизителни стойности, но с изключителна интензивност на информацията от емоционален характер, която се комбинираше в оптималния за дадения тип натюрел, пол, за дадената възраст или професия вариант. Обикновено оставаха незасегнати звена във веригата от асоциации, представи, възпоминания. След напускането на клиниката пациентите в даден момент изненадваха околните с позоваването в странен порядък на лица и събития, които помнят, но това неусетно взе да се приема като артистична приумица, склонност към парадокса, абсурда. Ако се забележеше, разбира се, а за да се забележи, трябваше да е особено драстично.

Всъщност промиването на петна от паметта засягаше много други дейности. То беше свързано и със заличаването на материални неща — лични вещи, предмети в дома, автомобили или създаване на такова обкръжение около пациента, когато се върне в къщи, че да „узакони“ разработените в клиниката представи, запълващи празнотата. Понякога „отнемаха“ от паметта, а прибавяха нещо ново в уютата, в бъдещото ежедневие на пациентите си. Той намираще вещи в своята стая, които никога не са били там, но ги приемаше като неотделими от своя минал живот. „Отнемането“ от паметта много често и почти задължително беше всъщност „прибавяне“ на памет, познания, интереси. Често това прибавяне беше едно безкрайно сложно „овеществяване“ на хаоса в съзнанието на болния, едно педантично трупане от художници, психолози, дърводелци, градинари,

мозайкаджии на проекти, приумици, обикновени предмети. Грехът, престъплението се облагородяваха до възможно най-невинната форма. Превръщаха се в нещо хармонично, изтъкано от нежност и смисъл (доколкото е възможно, разбира се).

Кай не се интересуваше от подробности, това беше извън задачите му, струваше време, напразни рискове, ненужни скандали. Тази Снежна царица — науката, не търпеше разколебаването, съмненията, съчувствията. Или поне в обществото, в което живееше, беше така... Често се озадачаваше защо толкова сложно се влиза в клиниката, защо е тази пределна секретност. Имаше свое твърде правдоподобно обяснение, но това не го удовлетворяваше. Пациентите се подлагаха непрекъснато на явни и тайни проверки с тестове, машини за подслушване на мислите. Няколко пъти в последния миг, когато вече бе включил монитора, здравеняците от дежурната група за опазване на реда ги отвеждаха навън. Не се питаше хуманна или не е тази насилствена мярка, както не се питаше хуманна или не е работата му. Сам знаеше, че няма да се наслаждава безкрайно дълго на изобретението си.

Няколко пъти настояваха да си подготви заместник, но той все протакаше. Те можеха вече да довършват сеанса, да го удължават, да проследяват процеса, да го контролират, но не им беше понятна същността му и операциите от началната фаза.

Кай ясно съзнаваше, че това надхитряване не може да продължава вечно, както и че премахването на късче от паметта на някой бе всъщност умъртвяване на късче от съвестта му. Разбира се, всички заличени представи се „съхраняваха“, всеки можеше да си ги поиска обратно... Плащаше се отново. „Това и в химическото чистене не го могат — помисли си Кай, — да ти направят петно на дрехата точно на същото място, където е било вече. И то точно същото... При нас поне не мирише!“

Искаше да продължи и научната си работа, но това значеше да разкрие тайната на машината до края и да няма повече на какво да залага...

...

Чувствуваше как отвращението нараства в него. Няколко пъти се помъчи да се намеси по-решително с опита си на единствен познавач на машината, но го отстраняваха посред самия сеанс, като по този начин пациентът се обработваше по-продължително или по-кратко, но не толкова, колкото Кай смяташе за необходимо. По подобен начин го отстраняваха, след като почнеше работа при определени случаи и при определен тип лица...

Кай усещаше, че машината му се изплъзва, че на някои „образци“ паметта се заличава с неизвестно за него предназначение. Беше благодарен, че може да експериментира, че са му дали тази възможност. И гонеше търпеливо своята крайна цел. Въпреки всичко страшно щастливо беше тръгнал животът му... За момент си помисли, че това щастие тепърва ще започне да му тежи. Предчувствия го караха да изтръпва при мисълта не са ли напред грижите, паденията, погромите, няма ли някога да плаща за всичко... Или беше платил? Кога, как?... С това нарастващо всеки миг отвращение? Малка цена е това, малка цена... И отново стигаше до задънена улица, махваше с ръка и продължаваше да слуша изповедите за лица, дни, събития, които в различна степен болезнените или недоловими шокове и импулси щяха да заличат.

...

Взря се в монитора. В залата сред цветята, кипарисите, ниските треви и прозрачната светлина бяха довели близначките, осиновени от известен мултимиллионер, нямащ свои деца и решил да заличи представите на двете момиченца за досегашния им живот — огорчения, глад за изоставилата ги майка.

Това беше един от лесните случаи, с почти еднотипно разработени връзки между заличените отрязъци в асоциативните вериги. Трудното беше това, че децата обикновено „скриваха“ в някакво късче на паметта си по нещо, както в сиропиталището са криели корички хляб между вещите и играчките си...

... Кай се усмихна с тъга на искрените им отговори. Беше нащрек през цялото време. Знаеше, че тази искреност най-много подвежда, най-лесно потулва нещо жестоко, важно, трупа се върху него...

...

Следващият пациент беше катастрофирала млада жена, която искаше да забрави загиналите, случайно пътуващи с нея спътници. Не беше трудно, защото жената знаеше съвсем малко за тях, беше ги взела по пътя и макар че носеше някаква вина за смъртта им, заличаването премина бързо. Нанесоха усещания и представи за едно весело и забавно пътуване по същата магистрала, в същата част на пътя, с флирт, половинчасов престой в крайградски къмпинг и въобще до последна подробност изпипаха всичко.

Кай йезуитски си помисли дали да не си позволи волността да внуши на жената повече интимност от общоприетото в такъв случай; ласки, преживявания, дори протегна ръка към един почти стереотипен запис от този тип, но се съдържа, все пак благоразумието му надделя.

...

Всъщност ролката потрябва за следващата жена, позастаряваща хубавица, която искаше да замени едно любовно разочарование с префинената всеотдайност на млад мъж, с анонимна и бездушна любвеобилност, която да я погълне за седмици, да нахрани до пресищане въображението ѝ. Никакви проблеми — то пък едно въображение! Кай потръпна от отвращение, но потърси подготвения вече запис. Ужаси се от мисълта, че всичко това за миг-два ще се превърне в истина, в болезнена истина, истина, макар за един-единствен човек, пожелана от него, утоляваща го докрай.

...

Това беше като че ли всичко за днеска. Повече от четири сеанса на ден им бяха абсолютно забранени. И без това приходите растяха в баснословни размери. Кай въобще не се интересуваше от доходите, беше достатъчно осигурен, никога не бе правил сметка за бъдещето, даже научните си занимания не виждаше в по-далечна перспектива. Живееше единствено с това, което в момента правеше или начеваше, очакваше от себе си или виждаше само във въображението си.

...

Влезе млада жена с измъчено докрай изражение на лицето. Кай се взря жадно в монитора. Нещо в тази жена го разтърси, някакво белегче върху устните ѝ. Като че ли само такава жена би могъл да обича, където и да я срещне, за колкото ще и да са години и дни. Всичко би било подарено с такава жена. Тя се взираше трескаво в цветята и кипарисите около себе си, сякаш търсеше вещ, предмет или знак, който да ѝ напомня за някого. Отпуснала се безпомощно, няма, безсилна в напрежението, с последната си рокля и прашни обувки. Кай си помисли, че е продала всичко, за да плати този сеанс за заличаване на нещо скъпо от паметта ѝ. Беше сигурен, че е точно така, че иска да заличи безкрайно скъпо късче от паметта си...

...

Тя не го виждаше и съзнателно промененият му от разслояваните и фокусирани звукови вълни глас всеки път я изваждаше от унеса, за да я хвърли в още по-безпощадно и безмилостно напрежение. Кай усети как това състояние завладява и него, как като че ли късче лед се преобръща в сърцето му, разрязва мускулестата топчица с въображаемите си остри ръбове... Опита се да се овладее...

Науката не търпи сантименталността. Дали само в тази жестока страна е така, в тази жестока до полудяване цивилизация, в кошмарната, втръснатата му, противна действителност...

... Отново му се изплъзваше нещо осезаемо, мигновено, внезапно...

...

Още първите думи на жената го накараха да усети, че ще му разказва измислена от начало до край история. Необяснимо и за него защо от гърдите му се изтръгна въздишка на облекчение. Понятно му беше желанието да скрие нещо. Твърде логична постройка имаше разказът ѝ, неотклончива, методична. Нямахше съмнение, че дълго е

разработвала варианта си, за да преодолее препятствията на предварителните разпити на комисията за допускане до сеанса.

Кай въобще не проумяваше нейните съображения. Но защо тя искаше да заличи в паметта си нещо измислено? Ученият знаеше, че все пак ще има действително нещо непреодолимо, вярно, което жената не ще пропусне в един миг. Ще го преплита с условности, обяснения, излишни подробности, скрупули...

Този път Кай се излъга. Разказът беше прекалено къс: мъж (назоваването на имена беше абсолютно забранено, а пациентката се стремеше да спазва педантично всяка точка от инструкцията, за да не я отстранят насила в последния миг от сеанса), скъп за нея човек, доуточни тя, месеци наред бил под наблюдение. Било следено всяко негово действие, всяка негова реакция. Тя не назова престъплението му. Арестуването и следствието се провели за няколко часа. Неговото собствено изобретение се превърнало в средство за екзекуция, всъщност заварили го, когато той експериментирал машината върху себе си. Изглежда, съвсем не случайно са избрали този миг...

...

Кай като че ли въобще не виждаше жената, макар че непрекъснато се взираше в лицето ѝ. Никак не можеше да си представи как е прозвучал в предварителните разговори този момент от разказа ѝ, имало ли го е въобще... Тя внасяше нови детайли всеки миг...

Кай чакаше неумолимото светване на сигналната лампа за прекратяване на сеанса. Реши да побърза, трябваше на всяка цена да побърза. Усети, че жената е страшно изтощена. От грижи, безсъние, продължителен глад може би... Не грешаха ли уредите? Имаше чувството, че трябва да спре дотук, че за нея това изпитание, предотвратяването на шока, може да бъде фатално. Болезнено скъпо му оставаше белегчето на устната ѝ. Плач напираше в думите ѝ, в гласа... Като че ли винаги я беше обичал, като че ли само жена с таква белегче на устните би могъл да обича... Познаваше вкуса си, вкус към единственото, към това, което можеше да се случи в природата само веднъж. И тази жена се е родила един-единствен път на този свят и той не би могъл да не бъде някога с нея. Или да не е бил вече. Кога, как, за колко време? Години и дни или само миг... Сега се

раздвояваше в желанието си да прекрати питането или да побърза, беше уверен вече, че ще го прекъснат. Жената също, изглежда, съзнаваше неизбежността на такава развръзка...

...

„Той сам пожела експеримента, пожела неговото начало, изведнъж други започнаха да разполагат с последиците, обвързаха ръцете му с примитивните механични клещи, проводниците се сплетоха около него... Сам го поиска... Цялото му тяло минути наред се тресеше от шоквете... Точно тогава, точно тогава...“

Кай, във върха на раздвоението си, за да я предпази, за да я остави тя сама да реши дали да продължи, или да спре, неволно извика:

— Нещо подобно ви чака и вас, почти същият ужас...

Жената сякаш не го чу. Бързаше повече от него...

Замятаха се ярки предупредителни светлини...

„За него нямаше връщане, а можеше да се върне, можеше... Устройството вече се командваше от другаде, други разполагаха с него... Сипеше се синя, убийствена светлина покрай тялото му, неестествена, мъртвосиня...“

Ученият усещаше, че е потънал в пот. Мирна предупредителните надписи за нарушена стерилност на сеанса. Чу тихия вой на сирената. Здравеняците от дежурната група вече се бяха втурнали към залата, за да изведат насила пациентката... Явно всичко трябваше да свърши дотук. Всъщност имаше на разположение седем-осем секунди. Само тези няколко мига от неприкосновеността му над пациентката не бяха предвидили собствениците. Попита с неочаквано овладян глас:

— Този човек ли искате да забравите?

— Не, не, не...

— Тази нощ...

— Не! — почти извика жената.

— Машината, гърчовете, вплетените в тялото кабели...

— Искам да забравя синята светлина в този миг, синята светлина!

Божичко, жената не разбираше, че е предрешено прекратяването на операцията, или въобще не смяташе, че е важно. Таеше някаква

страшна надежда, искаше да каже на някого нещо чрез него, да го подсети за нещо, да припомни на него самия някаква страшна истина...

Изтръпнала, ръката му натисна сама бутона. Разля се познатото синьо сияние... Усмихна се горчиво от неволно хрумналата му фраза: „Да забравиш синята светлина!“ После направи някаква нелепа връзка между тази и описаната от жената синкава светлина. Не е ли тя същата, същата, същата... Като че ли жената искаше да забрави, че има нещо забравено, да накара някой да си припомни нещо, едно да се слее с друго... Облак с облак или вода с вода...

...

Навън неспирно валеше дъжд...

...

В същия миг нахлуха мъжете с работни костюми. Специалистът в залата сред цветята изключи кабелите до маската, поставени върху главата на жената. Край... Изнесоха пациентката полужива.

... Няколко секунди Кай не помръдваше. Внезапно пронизващо започна да светва и да изгасва червената лампа на входа... Ученият пребледня, студена пот го обля отново... Включи магнетофона в преддверието да се превърти обратно... Изчака малко така. После се заслуша изтръпнал във всеки шум, стъпка, удари на врати, шепот. Прикова го безсилният вик на жената: — Кай, нима нивга не те е имало, Кай? Сърцето му болезнено се преобърна като огромно ледено късче, което не можеше да си намери място в душата му, преобръщаше се и раздираше всичко с острите си ръбове, но и не можеше да се откъсне от нея...

... Но Кай не се помръдна и продължаваше да стои все така неподвижен и вцепенен от студ. Тогава Герда заплака и топлите ѝ сълзи покапаха по гърдите му, проникнаха в сърцето му, раздраха ледената му обвивка и стопиха зрънцето от дяволското огледало...

ХОКЕРНО ПОГРЕБЕНИЕ

*Аз сключвам своя договор със сатаната,
за да ви кажа всичко, без остатък!*

Започнаха описанията стремглаво. Днес изтичаше крайният срок на експеримента, днес за първи път проникваха хора в „Ноевия ковчег“, за първи път щяха да проследят резултатите от изминалите години, от времето в „чист“ вид, както се изрази шефът на групата, за експертизата.

За „отключването“ на пространството преминаха кратки курсове, в които им бяха описани възможните превъплъщения на ужаса и атрофията на формите на живот, които бяха насадили тук, и какви резултати очакваха в крайна сметка... Общо взето, предвижванията се потвърждаваха с всяка изминала минута, без крайности и без спадове в трафика на самоунищоженията.

Задачата им беше за часове да опишат и документират всичко, защото всяко забавяне би било опасно за самите тях. „Спирането“ на самото време да разберат. Пестеливо, точно, с единствена характеристика.

...

Главния се опитваше да разсъждава върху всичко това и не можеше... Смути го някакъв странен порядък в погребенията. Всички трупове бяха разположени по един и същи начин, в еднаква посока, като че ли усещането за хармония е започнало едва тогава, като че ли стремежът към хармония е продължавал с надеждата, че всичко истинско е едва след това. Когато ръце, движения, плът се превърнат в пръст, в трева, в бавни дъждове над пясъците, в цветове и листа. На един-единствен гроб намериха дата, вероятно това е било последното

погребение, погребение на жена — последната смърт, преди смъртта на шефа на лагера Ной. И странно, само тя беше погребана, както в дълбока древност са погребвали, с колене почти опрени до лицето, сгънати крайници, свити в пръстта, т.нар. „хокерно погребение“, полагане на тялото в земята, както е било преди раждането, в майчината утроба още.

...

Оттук нататък работата на експертната комисия се въртеше все около тази жена, всичко свързваха с нея, мъчеха се за нейната съдба да си дадат отговор. Явно тя е била последната. И останалият жив след нея Ной. Значи между тях връзката е от съдбоносно значение. Дори нищо да не я доказваше. В записките на учения, които намериха, също не откриха нищо съществено. Четяха ги от ръка на ръка, лист по лист, часове след като престоят им ставаше необясним и загадъчен в Центъра, откъдето бяха изпратени. Главния прехвърляше страниците една след друга, без да задържа вниманието си: „Пеперудата не посяга сама на живота си, мравките, растенията и птиците... Материята не може да се самоунищожавя, но разумът може, клетките, съвестта, волята... Можеш ли да отделиш едното от другото... Сподавено чувство, потиснато, умъртвено желание — не е ли това нашето всекидневие? Създавай желаниа, създавай вълнения, създавай грижи, чувство за дълг — това е пътят за оцеляване. Иначе тези лутащи се в пространството биологически връзки ще се прекъсват сами и ще отекуват писъците в немотата на осъзнатия ужас и страх... И после пак отначало ще започва всичко...“

...

Концлагерът „Ноев ковчег“ беше разположен на остров, опустошен от неотдавна приключил експеримент с някакъв нов тип оръжие. Неизмеримо отдалечен от всякакви транспортни връзки, а през войната те бяха съвсем нередовни и хаотични; върху изпепелената от новите видове оръжия, върху съвземащата се от пожарите пръст на острова, животът беше като че ли присаден отново.

Всъщност тук бяха създадени за кратко време нормални, доколкото е възможно, условия за съществуване. И започна експериментирането на нова програма, с чисто психологическо покритие, но с материален ефект, разбира се, както всичко, за което от държавния бюджет се отделят огромни суми и първоначално изглежда безсмислено и налудничаво.

Ученият много скоро разбра истинската глупост, която направи, залавяйки се с осъществяването на програмата. В момента друг изход нямаше. Самият живот ставаше символ през време на войната... Бедствувал откакто се помнеше, той едва ли не си помисли, че всичко това е един добър шанс. Предпази го само вродената му недоверчивост. После плю на относителното спокойствие, което му донесоха първите няколко месеца, защото осъзна, че в един миг всичко ще се превърне в много по-страшна травма от репресиите и изтезанията, на които беше подложен по-рано. Усети облекчение единствено от обстоятелството, че щеше все пак да се занимава с наука. Непосилното товарене на психиката на десетки хора по близък до естествения или принудителен начин с преживявания и самооценки беше материал, който никой учен никога нямаше да има подръка. Чувствуваше се онеправдан и заради пълното неразбиране на крайната цел на експеримента, на смисъла му. А и на всичко отгоре той сам споделяше съдбата на останалите тук.

...

Деформирането на психиката, увреждането на съзнанието без „външно“ физическо въздействие, без следи от насилие, без нараняване дори му се струваше съвсем глупава и безсмислена прищявка, на която всеки, с малко повече воля и съсредоточеност, може да издържи. А всъщност (разбра го доста по-късно) товарът от доброта и привидната пълна свобода на изживяванията и чувствата в изолацията и отдалечеността не бяха достатъчни, за да компенсират преднамерените психически въздействия, обратното, ставаха по-страшни и по-непосилни от най-жестоките изтезания. Ной не знаеше, че вестите, които изсипваха със самолети в определени отрязъци от време, се подготвяха предварително, грижливо, носеха определен и

непосилен понякога психологически товар, разпределен в няколко последователни „доза“, с жестока и неотменима цел.

Еднопосочното емоционално натоварване, несподелимостта му с другата страна беше една съдбоносна приумица, която непрекъснато държеше Ной в напрежение, държеше в напрежение всички останали.

Ученият знаеше, че той самият е част от експеримента, и се питаше колко ще издържи.

...

Всички от групата за експертиза съзнаваха, че им се изплъзва нещо съществено, че не могат да проумеят всичко, че до края няма да имат сили да го разберат. И време няма да имат. Продължаваха да четат листовците от записките на Ной, да допълват празнотата със собствени разсъждения и хипотези:

„Твоята психика, твоите чувства и радости са също част от пространството. Опитай се късче от него да умъртвиш. Ще усетиш най-непосилната болка... Не можеш на пространството да посегнеш, без нещо в себе си да умъртвиш!“

Този колкото реален, обикновен, толкова и абсурден живот на осъдените, трепетът, радостта, свободата на желанията и простите наслади ги изпълваха с напрежение, довеждаха ги до трескава възбуда и до готовност най-малката промяна във всекидневието им да ги изтръгне от унеса. Защото всичко, което изживяваха тук, не беше друго освен унес. Просто те бяха осъдени да живеят по-бързо от целия свят, от тревите наоколо, от растенията, водата, от пръстта, дъждовете, пространството...

Ной най-напред им върна част от илюзиите. Отвориха врати малки кафенета, по няколко улички се разхождаха свободно и разговаряха мъже и жени. Замръкваха на тихи разговори пред праговете на къщите.

Постъпи с тях, както бяха постъпили с него. Усети как това ги травмира повече, отколкото беше очаквал, и реши да продължи да връща накърнената им представа за хармония. Бавно, на глътки, до спокойствието на бавно изпушената цигара, преспиването с жена.

Тази гавра със самата материя му създаде илюзията за единственост, напомни му за най-ранните години на търсене в

научната кариера, когато мефистофелската жажда, фаустовският договор с дявола му се струваха чисто и просто едно пълно разкриване на човешката същност, саморазголването ѝ докрай под светлината на слънцето.

...

Усети, че има аванс, отрязък от време, че е избързал напред някъде. Той беше по-напред в илюзията за някаква волност на желанията и мислите си. Сражаваше се вече само за себе си, докато всички останали се сражаваха и за още някого — някакъв далечен и хипотетичен дом, близък приятел, жена... Нека те стават още по-уязвими в усещанията си, нека се надяват, че ги утолява насъщното. То никога няма да ги утоли докрай и никога няма да го получат.

...

Картотекира първите няколко припадъка с необикновена грижливост. Провери абсолютно всички възможности за вродени или наследствени причини. Психическите деформации се появяваха все по-често, разрастваха се. Той самият започна съвсем на игра да гледа на всичко това... Изход нямаше... По високоговорителите до втръсване, с нескончаемо разнообразие на звуковите ефекти отекваше някакъв запис за навика на скалните орли в един миг, във върха на своя полет да свиват криле и да разбиват телата си в немите камъни, смазани от собствената си тежест. Когато всички бяха запаметили разказа, започна да пуска само мелодията и звуковите ефекти от записа, без нито една дума, без никакво обяснение или текст. Чуваха се шеметът на крила, виещият повей на вятъра, шибашите струи дъжд, свистенето на тежкото тяло на птицата, пихтиестият удар върху камъните, пръстта, грозният писък.

Картотекира няколко самозадушавания. Почти привикна с мисълта, че и той ще завърши по същия начин. Осъдените откриваха най-причудливи начини, за да прекъснат своето съществуване. Той самият вършеше вече всичко съвсем механично, нахалост, както нахалост бяха животът и смъртта тук, ласките и нежността.

Неутолимата близост между мъжете и жените, волността в тази близост травмирираха неочаквано силно осъдените... Като че ли започнаха да се чувствуват виновни подир това за всяка ласка, за всяко отдаване, за всеки допир на силните си тела...

Материята си правеше място сама. Изправяше се срещу себе си, сама със себе си се разплащаше. Ной знаеше, че разменна монета за нищо негово нямаше, че години, поля, сипеи и скали, безкрайни пространства солена вода лежат по пътя до една истинска глътка вода, до неговото утоляване с обикновени и прости неща, с тръпката на реалното, а не предопределеното от друг съществуване. Ужасяваше се само да не го поиска в един миг, веднага.

Шефът на експертната комисия постепенно разбираше, че всъщност това, което е важно за всички, със същата или по-страшна сила се е отнасяло до Ной. Че се отнася и до всички тях, макар че само часове щяха да бъдат тук, макар че всичко това е било започнато и извършено от други, а те трябваше само да опишат крайния резултат. Всъщност животът тук непрекъснато се е самозадушавал, неговите форми са се израждали и това е предопределило и гибелта на Ной. Пожелал е в един миг, не е могъл да се спаси в самотата, да оцелее чрез нея. Може само миг да е обичал, но пожелаването на тленността, поривът към тленност го е разтърсил до дъно. И тази жена, това погребение се е превърнало в край на всичко. Нямайки друг изход, той е потърсил символа, надявайки се, че все ще го разбере някой...

Главния не усети как е започнал да разсъждава на глас:

„Давайки отговор на себе си, той е дал отговор всъщност на нас. Израждането при него е било най-непосилно и оттам е дошла тази представа за истинската му работа...“

Сепна се, едва когато чу гласа на човека до себе си:

— Всъщност какви са били целите на програмата първоначално?

— Жестоки! Самоунищожаване в затворено общество, самоунищожаване на отделни брънки във взаимоотношенията с частична, но съзнателна психологическа намеса при привидно нормален бит и привидно общоприет начин на живот.

Съзнаваше, че почти нищо не обясни, но неговият колега не го попита за програмата повече.

...

Изчитането на останалите страници от дневника беше само въпрос на любопитство към съдбата на този човек:

„Тези мъртви точки във взаимоотношенията, разкъсани като нишка от паяжина, създаването на мъртви петна, поглъщащи и най-непосилните напъни за установяване на контакт, не са ли своеобразни отдушници на цели системи в обществената йерархия, в пластове на обществото.“

„Защо, на кого е нужно? Не е ли част от реалното всичко това? Саможертвата става безсмислен акт, няма смисъл в тоталното самоунищожение през войната. В самия край на всичко, отвъд всяка граница...“

...

Оставаше да извършат последната почти формална проверка на описаните смъртни случаи в картотеката, да преброят просто труповете в докладите си, да проверят сбора, когато изведнъж леден студ премина през сърцето на шефа на експертизата:

„А децата? С децата какво се е случило? Нали са се раждали, били са тук, тичали са?“

Реши да се обърне поотделно към всеки един от групата:

— Ден, открихте ли някъде погребения на деца? Всички смаяно вдигнаха очи. Ден смутено намести очилата си, сякаш въпросът, отправен към него, автоматически го правеше виновен и за нещо друго, много по-страшно от самото му идване тука. Повдигна в изнемога глава...

И наистина едва сега забелязаха разпръснатите и изоставени, като че ли почти недокоснати детски играчки от глина, дърво, кост; детски вещи, дрехи, обувки, необличани и необувани...

Цялото обяснение, психологическите построения, започвани от един и завършвани от друг с такава убедителност и логика, рухваха. Просто връзката между две поколения е била прекъсната съзнателно, жестоко. Или може би никога не е съществувала. Била е измислена в мечтанието за нормален живот и бит.

„Префинеността“, „анонимността“ на средствата за въздействие са повлияли по-сигурно от присъдите. Липсата на охрана е създавала

само допълнително усещане за свобода. В това е била и присъдата им. Над тях самите, над всичко... Но възможна ли е такава присъда?

„Може би са ги давали на морето, на неговото вечно движение, изпращали са ги във водата?“ — прошепна един от смълчаните досега мъже. Другите се извърнаха настрани.

...

Може ли да се вземе от паметта и да се даде на материята, да се сподавят чувствата, а материята да осъществява сама себе си? Не беше ли всичко това едно израждане докрай и всецяло.

Стояха смълчани пред трупа на недочакалия ги само с няколко дни Ной, готови да натиснат замаскираните досега бутони за „заличаване на пространството“. Когато заминат, ще натиснат бутоните и взривовете ще пометат всички следи от живот на острова. На хиляди километри отук трябваше в точно определения час да чуят сигнала им, да знаят, че са готови да излетят. Нямаха право да отлагат повече от час, защото вече се говореше тихомълком сред определени кръгове за експеримента и нищо чудно, ако долетят дотук журналисти. С риск за живота си.

Оставаше им да се затичат стремглаво към отворените широко врати на хеликоптера, в който бяха пробите и резултатите от проверката, слели нестихващите удари на сърцата си с рева на моторите, а не смееха да се помръднат. Като че ли всичко оживяваше, надигаше се пред очите им, възкръсваше. Всъщност животът тука беше побеждавал непрекъснато, всеки миг през тези години. С непрекъснатостта си дори, с атрофията, защото и тя беше плод именно на съпротивата, на желанието за живот. Като че ли необозримото пространство щеше да погълне и тях самите и загадката винаги щеше да си остане загадка, победена и безсилна пред самия живот, пред мисълта за децата, чиито трупове не можаха да открият никъде. Само тревата под нозете им се разстиляше и шумеше от океанския вятър.

...

Стояха, без да помръдват. Никой не отронваше дума. Стигнаха отново моторите на хеликоптера... Появя се още по-силен вятър. Тревите полегнаха почти до нозете им. Вдигна се прах над земята. Едва чуто стенание се разнесе във въздуха. Слабо като дихание, но многократно и бавно затихващо... Никой не му обърна внимание. Ехото се сля с пляска на вълните, после отново се понесоха тътенът и ехтежът на яростните вълни. Мъжете зиморничаво потръпнаха в брезентовите си спортни костюми, станали модерни отново толкова години подир войната...

Всъщност всичко в престоия им тук беше престъпно. Те бяха свидетели само, но свидетели, доброволно избрали мълчанието.

Някой запали цигара, но я хвърли веднага, всичко горчеше в устата им, всичко ги отвращаваше...

В припадащата тъма островът, като че ли заживяваше с неистова сила. Всяко стъбло, всеки лист и цвят се мятаха като луди от вятъра. Прегръщаха се клоните на дърветата, фиданки се преплитаха една в друга или свеждаха върховете си като чела върху клоните на израслите тази пролет дръвчета до тях. Триви и листа шумоляха. Далече се носеше крясък на птици...

...

Неколцина силуети в брезентови костюми се приближиха съвсем плътно един до друг. Безизходицата ги правеше още по-несигурни и незащитни. Стори им се, че тревите и цветята викаха, произнасяха някакви думи, стенеха. Един от мъжете откъсна стрък трева и в същия миг прозвуча остър детски писък, после се чу тих, неутешим плач. Всички стреснати се отдръпнаха един от друг в мрака. Някой настъпи жилав повет сред тревите и храстите, спъна се в него и изведнъж пространството бе процепено от крясъка на дете, сякаш обувките на мъжа бяха стъпкали детска длан. Мъжът отскочи веднага, но стенанието, като скимтене на куче, продължаваше да отеква в пространството...

Дървета, триви и храсти се мятаха пред очите им, сякаш това бяха костите и ръцете на умъртвените тука деца, техните фигури. Сякаш жените, затворени на острова, бяха раждали триви и фиданки,

плодни дървета. Толкова буйно се беше разпростряла растителността наоколо.

Мъжете, ужасени от страх, побягнаха в различни посоки. Виковете им се смесваха с воя на вятъра, тежкото стенание на морето, диханието на идващата и помитаща всичко буря. Объркваха се от собствените си писъци, блъскаха се в храстите и мачкаха с обувките си тревите, преплитаха се ръцете им през клоните и листата, както се преплитат в тъмното ръце на деца, които бягат непрекъснато едно от друго, а се намират неволно и това още повече усилва ужаса в лицата им. Не можеха да видят нищо в мрака, бягаха от самите треве, от храстите и дърветата, а те ги преследваха навсякъде по сушата, гонеха ги с диханието си и ласките си, с шепота...

Писъците на птици разкъсваха сякаш самото пространство късче по късче, а поветите, жилавите стъбла се сплитаха все по-здраво около стъпките им, хаотичните им движения, ръцете и телата им. Виеше вятърът и се сливаше всичко наоколо ведно. Сплитаха се треве и храсти, движения на ръце, размахани клони на тежки дървета и маховете на крилата на птици в мрака...

...

Слънцето заля острова изведнъж, никой не бе разбрал кога е отминала бурята. Хеликоптерът беше огънал крилата си в остра скала. Мъжете спяха, изтощени от страха и привиденията, от бурята, сврели се кой където намери или проснали се направо на пясъка.

Само Главния чакаше утрото буден. Знаеше, че до час-два от най-близката база в океана ще долети хеликоптер, за да ги вземе. Всяко забавяне означаваше възможност за нарушаване „стерилността“ на експеримента, а това никой не можеше да допусне... С други думи, цял свят да узнае какво се е вършило тука.

Съблече се, просна дрехите си на слънцето, разтри тялото си със суха трева. После бавно пое навътре в острова. През нощта, когато ехтя стихията, няколко пъти го обзема безумен смях. Хипотезата, която градеше в съзнанието си, не му даваше мира... Откри остатъците от домашни работилнички за детски играчки, обувки и дрехи, глинени колички и фигурки, кончета и животни... Вече проумяваше част от драмата на Ной в концлагера...

Просто експериментът е бил с биороботи. Друго обяснение не можеше да има. Те никога не са имали деца, нито са могли да имат. Само Ной е бил човек от плът и кръв, но нито е знаел, че съществува такава съвършена серия от образци през онези години, нито е можел да се досети за това. Погребенията са извършвали други, едва на погребението на жената, която той е обичал, е могъл да разбере цялата истина...

...

Главния се надвеси над гроба на жената, един съвършен скелет на биоробот, с прегънати колене, погребан като в дълбока древност.

Загреба отново с шепи земя, дълго три буците между дланите си, зарива земята, докато тя стана отново равна, извита нежно... Безкрайна... и сякаш, че непокътната!

МИЛИОНИ ГОДИНИ НАРЕД

*Едно глухарче сред леда — душата
насила цъфнало, насила там засято...*

Това чувство го обземаше винаги, докоснеше ли неволно с пръстите си или с извивка на тялото си жена. Така беше и много преди ЗАКОНА да влезе в сила. Един особен страх се пораждаше в него и след най-беглия допир... Разтърсваше цялото му тяло. Беше скрил кръвната си група съзнателно. С всички рискове и възможни последствия. Просто смяташе това разделение за престъпление, за насилие над самата кръв и дихание.

Пространството на стотици квадратни метри наоколо беше изпълнено с кислородни бутилки. Заредени, пломбирани, с бели етикети, лепнати накриво или отлепили се вече от вятъра, който се носеше през широко отворените врати на складовете. Отвънка беше поле. Простираше се чак до хоризонта висока, некосена с години трева, трупала се сама върху себе си, както самият въздух се трупа навред в необята.

Камионетките тръгнаха в четирите различни краища на града. Комуникациите и транспортът не можеха да се съобразят докрай със ЗАКОНА, но рано или късно и това щеше да стане. Влаковете пътуваха задължително с четири вагона: „О“, „А“, „В“ и „АВ“. Местата във вагоните „АВ“ бяха винаги повече, защото там пътуваха хората от „най-общителната“ кръвна група и ползваха известни привилегии. В блестящите алуминиеви вагони на хората от кръвна група „АВ“ винаги беше малко по-широко и свободно. Така беше и с такситата. Трябваше винаги да чакаш такси от своята кръвна група. „АВ“ минаваха най-често. Нали те можеха да вземат, но и да дават. Хората от кръвна група „О“, от „А“ и „В“ бяха все пак зависими от тях. Самата верига, безкрайните нишки от кръв, които съединяваха хората

на планетата, от едно тяхно неволно разкъсване някъде, се превръщаха в непреодолима опасност за съдбата на всичко живо. Затова бяха взети и тези мерки... Ако протече някъде кръв или се смеси кръвта от две кръвни групи...

В един момент биологичните закони бяха взели връх в спора си със социалните и диктуваха зловещите си условия. Или нещо друго в социалната действителност не е било в ред и природата сама си проправяше пътища... Самата кръв!

Разбира се, на всички бензиностанции, във всеки магазин, във всяка аптека имаше банки с кръв от различните кръвни групи, но това не намаляваше опасността. Опасността от... потеклата кръв!...

Е, разбира се, никой не желаше това разделение на труда, на самото общество на кръвни групи. Но друг изход нямаше.

Хората се набутваха в камионетките със съответните означения и те ги отвеждаха до химическите заводи.

Или другаде... Производствените процеси също бяха разделени на кръвни групи, но все още не можеше да се изгради цялостна система, която да може да осигури специалисти само от една кръвна група за целия химически завод или за цялото селище. В производството на кислород работеха от нулева кръвна група, в амонячното производство, в производството на сода, в сярното производство — от група „А“, генераторният цех, водопроводът и канализацията се поддържаха от група „В“, „АВ“ бяха в администрацията, лабораторията, кафето и ресторанта, транспорта...

Хората свикваха. Директорите си сменяха секретарките, шофьорите и охраната, свикваха волю-неволю с новото си обкръжение, с новите си подчинени и новите си любовници. Бягаха от всякакви запознанства дори в кръга на същата кръвна група, в отделното производство, цех...

Ген я завлече в тревата, просто стисна ръката ѝ с всички сила, пръстите му се отбелязаха на китката ѝ, с другата си ръка отви докрай вентила на рампата за пълнене на кислородните бутилки и цялото небе над тях, звездите потръпнаха от изтичащия напразно, с неистова сила навън кислород под огромно налягане. Като че ли сводът щеше да се срути, вселената да се препълни като футболна топка от течащия с бясна сила навън кислород.

Мачка я като тесто сред тревите с голото си тяло и жилавите си ръце. Като че ли не можеха да си поемат дъх под това пространство, препълнено с чист медицински кислород до самите звезди, понесло някакво неимоверно напрежение от самото нагнетяване на кислорода.

Вятърът отнасяше полека-лека белите им дрехи встрани. Те се оплетоха в цъфналия шипков храст и останаха там.

Кислородът продължаваше да тече от тръбопровода със страшна сила. Но те бяха заедно, бяха сами. Не помнеха, а и не искаха да помнят какво е било преди...

Преди...

Всеки ден се качваха в една и съща камионетка, спираха в края на града, минаваха по един, раздалечени достатъчно през портала, вземаха си кафе или чай, после потъваха в реката от кислород, в странната тухлена сграда, накрая някъде на химическите заводи, в самите треве и полето. Обличаха белите си дрехи, минаваха през залата за пълна стерилност, преди това изпиваха набързо глътките кафе или чай, слагаха ръкавиците и марлите на устата си... После беше нощта, самотата, неспирните им движения...

Както пишеше в учебниците, от които бяха учили доскоро: „Кръвта се намира в непрекъснато движение в затворена система. Тя разнася постъпилите хранителни вещества и отнася непотребните вещества от отделните органи. Чрез нея се пренасят кислород и въглероден двуокис, а в нея постъпват хормони от жлезите с вътрешна секреция и редица други вещества...“

Той се събуди преди нея. Слънцето изгряваше като че ли между самите ѝ налети от нежност гърди. Понечи да я събуди, протегна ръка, но не посмя да я докосне. Като че ли нямаше толкова сили в себе си, толкова нежност. Като че ли трябваше да събуди сам цялата равнина, всички стъбла и треве по земята!

Кислородът, нагнетяван от компресорите, ехтеше със страшна сила над тухлената сграда. Беше пълнил пространството безспирно, през цялата нощ. Въздухът наоколо тръпнеше от напрежение, като че ли в този миг всичко щеше да се срути, да се натроши като стъкло от едно-едничко движение.

Поя вятър, птица припляска с крила. Ятата с мъка се вдигаха далече над нивите.

Тя се събуди сама. Притисна се в тялото му, принудена от хладината на утринта, от падналата по тялото ѝ роса. Плъзна ръката си по гърдите му, после я свлече надолу, докато в един миг видя на слабините му, там, където обикновено е детското белегче от апендикс, малката, ясно изписана буква „А“. Той беше от кръвна група „А“. На нейното тяло нямаше знак, единствената привилегия на хора от кръвна група нула. Нулата си е нула. А на другите нарочно я изписваха на слабините, като последно предупреждение. Вечерта, в мрака, тя дори не помисли за всичко това, нали толкова време вече работеха заедно, нали непрекъснато преминаваха през десетки проверки и кръвни проби...

Кислородът течеше с неистова сила. Компресорите го нагнетяваха далече, далече и още никой не беше разбрал, че цялата нощ е текъл напразно в атмосферата...

Обзе я още по-силен студ. Кожата ѝ настръхна. Вятърът пилееше косите ѝ на всички страни. Облаците се носеха съвсем ниско като късове от планински масиви, като огромни планини, през които изведнъж се мярваше синевата, небето като огромна бездна.

Пропълзя през тревите, взе дрехите си и ги притисна до тялото си.

По шосето се мяркаха вече камионетките за новата смяна. С големи яркочервени букви, изписани отстрани. Идваха сякаш от четирите посоки на света. Огромни зелени площи разделяха двете платна на пътя, приближаваха ги неимоверно близко, хората се вглеждаха в лицата си изпитателно и студено през масивните стъкла. После потъваха в огромните лабиринти и тунели, изсипваха ги на портала, пред четирите отделени със стъкло врати. Хората тръгваха по алеите сред дима и парата, писъците на локомотиви, натрупаните планини от сяра.

Облече се, прибра си косата и я пристегна със сух стрък трева. Ген беше буден, щастливо отпуснат сред високата като гора трева, покрил едва-едва с длан буквичката „А“ на слабините си.

Страхът ѝ я караше да трепти като листо. Нямаше сили да закопчае дрехите си, полите ѝ се мятаха от вятъра и оголваха коленете ѝ, тя ги притискаше с длан. После посегна към тревата, откъсна с усилие жилавите стъбла. Едва не извика, притиснала тревите до себе

си. Той не чу вопъла ѝ. Затича след подплашените от стъпките им яребици, размахал ръце, с тържествуващ вик.

— Той е луд! — помисли си тя, но го помисли с радост, от щастие.

Когато се обърна, за да прикрие тялото си от нов повея на вятъра, видя, че тревите, които беше откъснала, капките влага, които изтичаха от стъбълцата, се бяха съсирили, както се съсирва кръвта от раната на човек.

...

Беше щастлива, че на слабините ѝ не беше изписан никакъв знак. Това поне за известно време можеше да ѝ помогне. Можеше да се укрива сред която поиска кръвна група, където и се наложеше да попадне. Набра няколко стъбла млечка и се опита от вътрешната част на ръката си да направи малка, бледа чертичка, но видя как сокът от стъблото започва да се съсирва, още щом го откъсна и нахлу кислород по поричките на разкъсаното стъбълце.

Загърна се в бялата манта. Това не беше дреха, с която можеше да отиде много далеч. Кри се в лозята до края на смяната, после се нареди на спирката, изчака камионетката с надпис нулева кръвна група и се хвърли изнемощяла на първата свободна седалка. Обгърна букета с набрана трева, за да прикрие нещо от себе си, притисна го в скута си, едва дочака да спре колата, отвори, побягна към къщи, тревите захвърли по пътя на един по-малко осветен ъгъл. Свари си кафе, после трескаво се заоблича, натъпка една чанта с пуловери, взе си храна, консерви, не заключи вратата и не затвори въобще прозорците. В джоба на чантата напъха химикали, пинцети, ножче, за да може да татуира буква на тялото си, ако ѝ се наложи... Затича по стълбите, закъде бързаше и можеше ли въобще да избяга някъде... Залутана, объркана, свикнала да отива на определеното място и да се прибира оттам, пак стигна до спирката на камионетките за нулева кръвна група, отвеждащи я до химическите заводи. Видя недокоснатите от никого цветя, които сама беше захвърлила...

Наведе се, коленичи над тях. Краищата на стъбълцата им бяха започнали да се съсирват...

...

Ген се опипа по слабините и разбра всичко. Огледа се сред полето, беше отишъл далече-далече. Двете яребици чакаха търпеливо сред избуялите треви, за да се върнат и покрийт с топлите си тела яйцата, които мътеха. Чу се провлачен писък на птица. Облаците се бяха пръснали, небето бе синьо и чисто. Ген още веднъж напипа буквата „А“, изписана на слабините му, посегна с ръка да оправи русата си коса и тръгна обратно. Някъде сред тревите бяха дрехите му. Облече се. Едва сега съзря тръбопровода над кислородния цех, бълващ под огромно налягане чист кислород... Затича се с всички сила, тревите го шибаха по лицето, той късаше и захвърляше стръковете и само докато стъпките му затихнаха, там, където бяха пръснати стъбълцата, се появиха жълти тежки съсиреци. Съсирваше се самото дишане на треви и стъбла, безпомощни, безсилни сред утринта и тежките преспи от кислород, разстилащ се на тласъци над земята.

Завъртя крановете докрай. Компресорите не издържаха на напрежението, което се създаде в един миг в затворената от тръбопроводите система, просветнаха червените сигнализационни лампи, зазвъня звънецът и после всичко утихна, отекна само като въздишка последният тласък на кислород някъде в пространството. Машините се бяха самоизключили.

Ген пое бавно сред ширналата се сред полето трева. Като капки роса блестяха пчелици по нея... Насмете цял наръч стъбла, които, се изтръгнаха с корените си. Само там, където стъблата се бяха прекъснали, бавно дишането на тревите започна да се съсирва. Захвърли ги гневно и пое безсилен към спирката.

Качи се в първата камионетка, не погледна дори надписа ѝ. Ушите му тътнеха от изтеклия кислород през нощта, както биха тътнали от изтекла от него самия кръв... Чакаха, докато се зареди площадката пред спирката с други коли, но никой не се качи при тях и те тръгнаха. Шофьорът беше надул радиото докрай. Трупаха се облаци, заваля, Ген, притиснал челото си в стъклото, заспа... Събуди се отново на спирката пред завода, кой знае колко пъти се беше въртял в кръг през нощта, идвал бе и се бе връщал, хората са слизали и са се качвали, но никой не му е обърнал внимание, а и водачите нямаха право да влизат в контакт с пътниците. Всъщност сега зад бронираното

стъкло имаше друг шофьор, радиото отдавна беше замлъкнало, цигарите от пепелника — изхвърлени.

Пое през ивицата трева. Откъсна няколко стръка, вдъхна диханието им сред дъжда и с нямо примирение видя как се сгърчват крайчетата на стъбълцата, как се съсирват като кръвта във венички на деца, разпрострели се, нежни, върху топлата му ръка. Отлепи съсирека, хвърли го върху асфалта. Къса стъбла няколко пъти и няколко пъти на прясно откъснатото място диханието на тревите се съсирваше.

Ген си спомни за преживяната нощ, за тази жена, за въздуха, който се беше натрупал над тях от бесните тласъци на компресорите. Преспите бавно се бяха разстинали върху настръхналата им от хлада, от нощта кожа, върху вдишващите им и издишващите им го гърди. Същият въздух, който вдишваха и издишваха всяка трева, всяко глухарче. Кръв или въздух носеха вените им, стъблата им.

...

Камионетката я отведе отново до химическите заводи. Упорито чака в дъжда камионетката за кръвна група нула, макар че вече нямаше никакъв смисъл.

Слезе, оправи си шлифера, огледа се, свърна встрани покрай прашните акациеви дървета и ивиците трева. Полека потъна в подгизналите от дъжда стъбла с високите си обувки в меката почва, като внимаваше да не счупи и да не скърши нито един стрък трева.

Всяка трева е част от един скачен съд, всеки мъж, всяка жена, всяко дете, родено или мечтано. Всички тревы и стъбла бяха като разпрострени безкрайно, нахалост пъпни върви по този свят. Тя намери, без да се лута много, мястото, където бяха преспали с Ген, макар че след дъжда полегалата от телата им трева беше започнала да се изправя. Тя търсеше кръвта, потекла от нея, тя я зовеше и затова я намери. Започна да разделя с ръце преплетените стъбла, да ги изправя едно по едно. Внимателно, бавно, едва докосвайки ги.

След като не я откри в цеха, Ген се върна на спирката, блъсна вратата на първата камионетка с надпис „А“ и зачака шофьора да потегли. Нещо в поведението на Ген му се стори подозрително и шофьорът си помисли да сигнализира, но после се отказа, включи на

скорост и пое бавно по магистралата... Ген изхвърча от колата, когато стигнаха в града, броди до късо през улиците, локвите и калта, отбива се в кръчми, пита бармани, прави несръчни описания на тялото ѝ, косите ѝ, после отново обикаля трескаво улиците, блъска се в електрически стълбове, стени и огради. Трябваше да я намери на всяка цена, поне да умрат заедно. След пропиления кислород, след всичко пропиляно и пусто в този живот...

...

*Къде отива тая кръв,
която и в съня изтича...*

Тя лежеше в тревата сама, събрала бе цяла шепа щурци в полата си. Отдаваше се на земята сама и искаше да ѝ пренадлежи. Без да прекъсне диханието даже на стръкче трева. Разстлала бе шлифера си така, че да не прекърши нито една трева. Дояждаше сандвича си, хапките ѝ доставяха истинска сладост и щеше да заспи със сипец се и звънтящ в нейното тяло сън, както се сипе звънът на щурци. Мъчително дълго, без памет...

По пътищата се носеха камионетките с огромните надписи „О“, „А“, „В“, „АВ“. Прахът по пътищата се стелеше подир тях, процепваха въздуха с клаксоните си, гонеха се и не се настигаха.

Огромна пътека се образуваше подир следите му.

Свличаха се съсирени стъбла на треви и цветя. Понечи да се върне на асфалта, но това го отдалечаваше от нея. Вече нямаше никакво значение колко треви ще измрат. И разперил ръце, се втурна през закриващите го до плещите треви.

Свлече се бавно на шлифера ѝ, целуна я. Зарови ръце в пръстта. Далече компресорите бълваха своите преспи от кислород...

Разсъблече я волно, както ни разсъблича въздухът. Тя не се противи, няма жена, която да се противи на светлината и въздуха. Няма жена, която сама да не е светлина и въздух... Слънцето сипеше лъчите си върху голите им тела, въздухът докосваше рамената, гърдите им,

затрупваше ги. И всички треви и стъбла наоколо бяха от този скачен съд, дишаха един и същ въздух.

Слънцето падаше тежко над нивите. Зноят превръщаше в прозрачно разчленимо всичко, като че ли уголемено, наблюдавано под лупа.

Струята свистеше, задъхваше се в тръбопровода, отвеждащ над покрива на цеха. Ген видя как кислородът замръзва по тръбите от огромно налягане, как се самозадушават... Изправи се, изтупа дрехите си и бавно потъна в тревите. Тя стана след него, постоя миг-два изнемощяла под слънцето, разтри лицето си с ръка и тръгна в противоположна посока. Направи няколко крачки, после събу обувките си и ги захвърли далече зад себе си. А земята, тревите щяха да умират по малко, глътка по глътка... Безкрайно, милиони години напред!

ВРАТИЧКА ЗА КОТЕНЦА

*Ако стиснеш в юмручето си щурче,
то ще пее,
ще пее,
ще пее,
докато умре!*

Планетата беше гладка и няма до синьо. Просто можеше да се надникне далече под повърхността ѝ. Отраженията и сенките им се стелеха и потъваха надълбоко и както в онзи пример от физиката с чашата, водата и лъжичката, неколkokратно се натрупваха, с преливания и гънки, като че ли мъжът и жената, изморени, настръхнали от страх, се бяха надвесили над собствените си смутени и пълни с тъга души. Стъпките им не оставяха следи, отекуваше само скърцането на меките плътни обувки. Един остър, подлудяващ ги звук. Вгледани непрекъснато в късчето земя пред себе си, принудени от непосилната светлина да навеждат очите си, те виждаха сенките и собствените си отражения, които се сливаха и чезнеха, мятаха се като крилата на птици. Мержелееше се видяното преди това и непрекъснато имаха чувството, че всичко наоколо гъмжи от живот, че е населено с живот. Хора, сенки или пък призраци. Но живот нямаше. Копнееха да открият поне един стрък трева, едно бледозелено листенце, цвят или семка, която е започнала да се разтваря и от нея самата да надникват паметта или предчувствието за бъдещ кълн.

Трябваше на всяка цена да докажат, да видят наченките на живот. Да го зърнат само дори, да го погалят, да се докоснат до него, каквито форми да има. Не подозираха, нямаха представа в какъв вид се е превъплътил, материализирал след самоунищожението.

По всички пресмятания в тези дни трябваше отново да се появят наченките на живот на слюдестата планета. Не знаеха точно причините

и пътищата за гибелта на живота там, просто се бяха разминали във времето и пространството, бяха свидетели на тлеенето и разложението на материята. Бяха документирали каквото са могли техните предшественици от другата експедиция преди стотици години, но сега на Земята се страхуваха не по-малко от новите форми, в които щеше да се роди и да започне отново животът тук. Заплахата си оставаше. Правиха изчисления по много сложна програма, включиха обема, масата на кислорода, пръстта. Влиянието и силата на различни енергийни източници и природни явления, промените в тях, изригванията на трите слънца, които сипеха топлината по планетата. Предвижданията им за самозараждането на живота отново се побираха приблизително в рамките на месец или два. Но възделеният стрък тревица, полетялата от самото небитие тичинка и паднала върху бледожълтата повърхност, някакъв сух трън или лишей, бледозелен мъх, дори само ечемичено зърно или семка на ябълка така или иначе не попаднаха пред очите им. Разбира се, това бяха представи в съзнанието, пренесени от Земята, и те започнаха да ги боготворят едва ли не, да ги виждат в сънищата си. Сънуваха, че ронят по цяла нощ цветовете на обкичени в бяло сливови дървета, падаха на колене под сипещите се слънчеви лъчи и се молеха на видението си, на представата си за завърналия се пак живот, колкото и чуждо и страшно да им бе всичко тук. Нямаха право да тръгнат обратно, докато не се срещнеха поне за няколко мига със самозародилия се отново живот.

В каквито и форми да се появеше животът тук, той криеше заплаха и за Земята, за самата вселена, щом вече веднъж бе стигнал дотам да унищожи сам себе си. Като че ли няма морал, няма логика в такъв живот. Пусто е всичко преди и след него като безкрайните слюдести низини, хълмове, светещи нежни гънки, както бе пусто и гладко зад гърбовете на мъжа и жената, както се простираше пусто, ужасяващо гладко и равно и всичко пред тях. И най-страшното бе, че не знаеха докога ще вървят...

Нощите бяха кратки. Трите слънца се редуваха с малка разлика в продължителността на греенето си. Малкото слънце грееше над планетата най-малко време, то бе и най-слабо. Тогава сенките им имаха прозрачно-златист цвят. Второто слънце грееше по-продължително време и бе по-ярко, а третото — направо ги подлудяваше и телата им оставаха почти без сенки.

Предстоеше им нощта след третото слънце. Пиха по няколко глътки кафе. Не докоснаха хляба. Тя рони дълго залька в шепата си, после коленичила, разпиля с един безумен размах трохите, докъдето можеше, като че ли искаше да засее, да пробуди утробата на тази пръст, превърнала се от разлагация и изпепеляващ всичко взрив, от лъченето след това в синкаво-жълта слюда, в стъкло, в безмълвие. Почти притворила очи, видя как една, галена дълго от пръстите ѝ троха поразрови като молец, разнищващ сатен, слюдестата повърхност и се изгуби под повърхността на планетата. Разтърка очи. Всичко това бе за миг или два. Троха — привидение, призрак! Е, нима и това доживя?

Той се събуди, когато лъчите на малкото, бързо вдигащо се в небето слънце, го погалиха по лицето. Тя не му каза нищо, след като бе извадила всичкия хляб от запасите им и през цялата кратка нощ го бе ронила и разпилявала. Дрехите му дори бяха потънали целите в трохи, после отново ронеше хляба късче по късче, едва-едва, сякаш разделяше с още някого самата си онемяла душа. С целия свят всъщност разделяше всичко сама.

— Нямаме повече късче хляб!

Мъжът само отърси дрехите си, запали цигара и коленичи почти ритуално сред пръснатите навред трохи като житни зърна. Той се молеше на безсънието, на хляба, на милиардите мигове време, не оставили нито следа; на миговете, погубили една цяла цивилизация и сега повличащи и погубващи с безпаметността си и самите тях... Звездите бавно се пръскаха и изчезваха като близнати от езиче на котка трохи...

В началото на втората по-дълга нощ видяха къщата. Прекръстиха се почти едновременно. Тя стоеше на слюдестия синкавожълтеникав хълм мъничка, истинска или като истинска (вече не вярваха на очите си), със здраво заковани кръстосани гладки дъски. Обзе ги ужас. Тръпки преминаха по кожата им и се вплетоха така здраво един в друг, че ако и най-нежният стрък трева се бе промъкнал помежду тях двамата, биха го задушили с телата си... Сипеше се безумна слънчева светлина, навсякъде се бе проснала тишина.

Тогава видяха призрака. Прозрачното тяло на мъж.

Той се мяркаше край къщата с плътно накованите дъски от истинско дърво. После се убедиха в това — те имаха смолист дъх на

бор, на гора, на прясно рязани трупи. Под светлината и прозрачността на въздуха ясно се виждаше домът на призрака. Това бе дом на някого, убежището на нещо. Все по-релефно се очертаваха извивките на прозорците, закованите плътно капаци, гладките ивици на дървесината по стените. Пролука нямаше никъде. От единственото коминче едва-едва се носеше дим, като диханието на самотна човешка душа. На дете, на птица... Прозрачен и светъл, димът не оставяше сянка по хълма. Жената си спомни пак за трохата призрак, трохата видение, одухотворена от нежното ѝ докосване.

Видението се местеше, политаше, заставаше встрани, бягаше в някаква гънка като че ли искаше да се укрие от тях. Да го загубят поне за миг от очите си. Да не би да го докоснат. Ако е нужно, видението знаеше как да се върне и да проникне дори в самите тях. Но навсякъде бе равно и гладко, на милиарди мили далече пусто и светло. Те, смаяни, гледаха как в един миг димът от коминчето като че ли излизаше от сърцето му, после коминчето кацваше като че ли на един от белите му дробове, след това на прозрачните му вени и длан...

— Толкова трокси разпилях тази нощ... Ние бяхме вече обречени!

— Ти повика самата душа на тази планета!

— Май че е вампирясала.

Тя се засмя със ситен, почти неестествен смях. Разбра, че сгреши с тези думи, че ги каза против себе си.

Призракът, необяснимо как, се вмъкна в къщичката. Поне се изгуби от очите им и така не го видяха повече.

И на самия край на този свят трябва да има едно съкровено, едно скришно място! Ние посегнахме на тайната им, на най-страшната тяхна тайна! — почти прошепна тя...

Мъжът беше хукнал вече нагоре. Ритна с плътните си и меки обувки вратата. Тя дори не помръдна. Беше заключена здраво и ключът беше отвътре. Пролука отникъде нямаше...

Тя дотърча задъхана и се свлече на прага.

— Виж! Какво е това?

Почти на прага, в ъгъла на вратата беше изрязано малко отворче както в градинска ограда стопаните изрязват отвор за котката, за да не зее непрекъснато отворена вратата.

Не можеха да проникнат по никакъв начин в къщата. А и не смееха да влязат насила.

Няколко пъти изгряваха и залязваха трите слънца. Мъжът и жената спяха на прага на малката дървена къща, израсла като от небитието на прозрачния, слюдест хълм. Нямаха нито троха хляб, само малко вода, но стояха приковани тук от любопитството си, от жажда за познание или от нещо друго, необяснимо и странно. Лицата им хлътнаха от глада, мъчеше ги неутолима жажда, напукаха се устните им и се покриха със струпеи от слънчевите изригвания.

Една вечер, изтощени до краен предел, когато слънцето вече бе залязло, мъжът със сетни сили провря ръката си в отвора, голям колкото да се промъкне тялото на котка или... душата на призрак. Дланта му метеше праха по дървения гладък под, докато ужасен чу писъка на жената, надвесила се над него.

Отвътре някой беше изрязал или изгризал със зъби, докато са спали, още няколко, мънички дупчици. Бягали са от тях молците, трохите или мишките, призрачетата. А може би от една тяхна дума. Или от една ласка. От тях самите са бягали собствените им видения!

Дупчиците бяха със същата сводеста извивка като голямата дупка за котка или за душата на призрак. Като че ли децата му вече се бяха родили, влизаха и излизаха сучеха и се гонеха по поляните през нощта или деня, а вратата стоеше заключена, в къщата не можеше да се надникне отникъде и насилието над тях би било насилие над самата вселена. А проврял ръката си до рамото, мъжът беше затворил единствената пролука в дома — навън и навътре!

...

Когато се върнаха на Земята, жената забеляза на дрехата си идеално изрязана дупчица с малка извивка на нея като вратичка на мъничко, мъничко котенце...

— От цигарата е... — засмя се нервно той. И не видя дори, че същата дупка като вратичка на котенце има и на джоба му, от лявата страна, почти до сърцето...

...

Не се видяха повече. След задължителните изследвания, когато излезе навън и седна на първата пейка в двора на клиниката, дотичаха

момичета в бели дрехи и я извикаха обратно.

Тя не искаше да види тялото, а и не можеше да го докосне дори по челото, да го стопли с дъха си. Колкото и да го обичаше! Потърси дрехите. Извадиха ги, разгъна ги сама, разкопча джоба с дупчицата от цигара или от не знам какво...

По подгъвите на самия джоб, сред праха от тютюн и трохи намери едно метално зрънце. Блъсна сивите, прашни, поели много пот дрехи и излезе навън.

Свечеряваше се. Бе завалял сняг. Металната калинка беше с една точица, както в представите на децата — на една годинка, новородена... Стопли я... За ужас и изненада на жената тя полетя. После започна бавно да изписва по снега историята на гибелта на планетата, за всичко преди и след това. Металната топчица изписваше формули и знаци, разбираеми за жената. Това беше завещанието на мъртвата цивилизация. Металната топчица чертаеше знаците по снега, а той валеше и заличаваше всичко. Неочаквано изписа само няколко точки и отлетя... Жената протегна ръка да догони металната калинка във все по-силно сипеция се сняг, но не успя...

Прибра се в къщи. Толкова дълго не беше отключвала вратата на дома си. Бе уморена, безсилна. Усети течение по стълбището, вятър и хлад. Загърна се зиморничаво. Течеше по дрехите ѝ вода от стопения сняг. На изящната, лека, алуминиева врата на малкия ѝ апартамент, в самото ъгълче, вляво беше изгризана полукръгла, с извито сводче, вратичка за котенца...

Сменяше всяка седмица жилището си. И всеки път, от какъвто и метал, дърво или пластмаса да беше входната врата, още първата вечер в едното ъгълче се появяваше търпеливо изрязана малка вратичка за котенца...

ДЕЙСИС

*Целуни ме, слънчице,
всичко ще ти дам!
Ще разперя длани
и листенца сам!
Целуни ме, слънчице,
само с трепет ням!
Целуни ме, слънчице,
всичко ще ти дам!*

1. ДОКОСВАНЕТО

Както жената в съня си може да се отдаде и на мъртви, защото в съня те не са мъртви, така и докосването до голата кожа може да преобърне в душата ти нощта в ден, светлината — в мрак, житото — в хляб. Страшното е, че всичко започна съвсем просто, а тя го помнеше както снагата запомня белег от нож.

Беше в зелена дреха. Като власинките на мъх нишките на тъканта обгръщаха тялото ѝ, извивките на ръцете и шията. Правеха цялата фигура на жената прозрачна.

...

Остави чашата си, стана от стола и тогава усети диханието на някой друг в лицето си. Среден на възраст мъж се докосна до нея, поклони ѝ се и отмина. Случайно се срещнаха погледите им, тя кимна на извинението му, някаква нова мелодия се понесе в залата, хората си говореха, питаха и не чакаха отговорите, танцуваха и се смееха.

Тя плати и си тръгна. В къщи съблече роклята и забеляза смутена някакво мораво петънце на извивката на корема. Точно на мястото, където мъжът в ресторанта беше допрял неволно ръката си. Заби ноктите си малко над петънцето, кожата се изпъна, сякаш жената искаше да го увеличи колкото се може повече, всяка поричка да разгледа. Беше съвсем бледо, но така или иначе — ясно забележимо, като опарването с коприва на голо.

Вечер ставаше хладно. Побиха я тръпки. Взе душ, дълго три тялото си, а след това легна, без да мисли повече нищо.

На другия ден на мястото на петънцето беше останала следа като от изгаряне. Беше се изпънала кожата. После и този белег изчезна, но Дейсис помнеше всичко от тази вечер, даже как се бяха разстлали извивките от дима на цигарата, която мъжът държеше в другата си ръка, не тази, която се докосна до нея, с която като че ли я прегръщаше, умоляваше я да му прости, че неволно я е докоснал.

Чертите и изражението, дори загатнатите бръчки, пори от кожата на лицето му помнеше. Застинало, вдлъбнато в нея като отливка се утаяваше всичко. Правилен нос, усмивка, в която дясното ъгълче на устните се издигаше малко повече нагоре, много характерна, единствена, извивка някаква просто. И по детски невинна и мила...

...

Нямаше много приятели. Къщата, в която живееше, беше малка и тук не се срещаше с никого. Обичаше съкровеността ѝ в този вид, в който тя я разбираше. Недокосваните от други вещи, непрекрачвания от други праг, полиците с книги, по които дори прахът беше докосван само от нейните пръсти. Имаше някаква странна сладост, премаляване от уют в това предмети, легла и столове само тебе да помнят, да придобиват извивките и формите на твоето собствено тяло.

Някаква странна власт е това. Нито жестока, нито добра, но власт, която дава сигурност в часовете и дните навън, в целия свят. Власт и над твоята собствена съкровеност, над мислите ти и над плътта...

...

Не беше целувала мъж, нито косата на мъж, нито дланта. Дори до гънка от дреха на мъж не беше допирала устните си, до яката на риза или ухаещото на тютюн сако. Не че не е пожелавала. Просто съкровеността и свенът погребваха всяко непосилно желание или самото посягане. А и сама е смятала винаги, че първа тя трябва да го открие, зърне и различи. Сама да го заговори, да го поведе за ръка, да отключи вратата на къщата, да запали свещта и в жаждата, в трескавостта копче на блузата ѝ да се откъсне от нейните пръсти, не от пръстите на мъжа... Беше сигурна, че някакво малко, седефено копченце непременно ще се отрони, че всичко ще стане точно така. Дори си представяше как сутринта ще го търси под масата, до краката на стола, в завивките на леглото, ще опипва в дрезгавината на утрото с дланите си навсякъде, но на всяка цена ще го намери. И тогава чак ще разкаже всичко за себе си и ще пита и него за всичко...

Не, тя нямаше да сгреси в избора си. Жалко е само това, че с всеки изгрев и залез намаляваше с един ден и с една нощ времето, което им оставаше да живеят заедно. Просто него го нямаше никъде и никога нямаше да го има...

...

Страшното е, че всичко започна съвсем просто, обикновено и делнично и може би затова — непонятно. Когато се появиха лунички по лицето ѝ и тук-там по тялото, отпуснатостта и сънливостта, бавните и провлачени движения, гаденето от храната, непрестанния глад — всички ония белези, че в нея живее и още някой, че и още една душа в нея се храни с нейните залци, че нейната дясна ръка ѝ ги дава, тя изведнъж се досети за докосването на ръката на мъжа в ресторанта до тялото ѝ, петънцето, изпънатото като от изгаряне белегче върху кожата ѝ на сутринта.

Изтръпна от страх, от нещо неведомо, странно. Бяха изминали няколко месеца оттогава. Спомни си точната дата, но какво от това. Утробата ѝ нарастваше. Тя усещаше все повече как се задъхва и от най-обикновените движения, сякаш душата ѝ в нея непрекъснато се разрастваше и си правеше място в целия свят.

...

Всичко съвпаднаше. Дейсис роди нормално, без мъка, но точно в деветия месец от ранната есенна вечер. И не изпита щастие, нито радост в първите дни, а само тревога, безкрайна тревога. Нима е заченала от докосване? Възможно ли е това?

Възстановяваше в паметта си всичко, което можеше, от тази толкова невзрачна вечер — погледа на мъжа, чертите и усмивката му, бавните движения на ръцете...

...

Детето растеше нормално. Тя не вдигаше погледа си от него. Стоеше надвесена не с часове, а с дни, със седмици над креватчето му. Чакаше да се роди първата му усмивка. Може би тя щеше да ѝ разкрие

нещо. Детето растеше, мърдаше устничките си, сбръчкваше си нослето, но неизбистрените съвсем черти се преливаха и Дейсис не знаеше страхува ли се, боли ли го или иска нещо... С всеки изминал ден жената се убеждаваше, че детето прилича на мъжа в ресторанта по всичко. И страхът в душата ѝ ставаше все по-голям, по-сляп и безумен...

...

По улиците, в магазините, в парка вървеше като изтръпнала, несъществуваща сякаш от ужас, че може неволно до някой да се докосне. Вече за нея нямаше нищо по-страшно от докосването, от допира, опирането на чуждата дреха дори до тялото ѝ, щом може тялото ѝ с такава власт да го пресъздава, оформя и с такава безумност да го откъсва от себе си. Чувствуваше се като глина, от която може да се омеси всичко. Като свличаща се тиня и плодоносна кал, като безформен къс песъчлива скала, която може да се разруши и от въздишка. Цялата ѝ увереност, чувството ѝ за съкровеност и власт рухнаха.

...

Точно тогава вестниците, телевизията, радиото започнаха непрекъснато да се занимават с няколко поредни случая на заченали от докосване. Първите съобщения предизвикаха толкова смях и шумни неистови коментари, че дори Дейсис за пръв път от много време насам заговори със случайни хора в метрото, на опашката за вестници. Привеждаха се доказателства, факти, анализи с почти цинична последователност. За Дейсис нямаше капка съмнение, че е истина всичко това. Обзе я страх единствено от това, че детето ѝ може да прилича на останалите деца, че всички тези деца може да са родени от докосването на един и същи човек.

Не закъсняха снимките във вестниците, документалните кадри по телевизията. Детски, усмихнати или намръщени личица, просто бебешки изражения. Нито се успокои, нито нарасна страхът ѝ. Само тревогата си остана в душата ѝ... Все пак скоро се убеди или сама себе

си увери в това, че децата не си приличат по нищо, доколкото може да има различия в още неоформените черти.

Една от майките се съгласи да се яви пред камерите. Говореше с огромно напрежение и съсредоточеност, с тревога, в която лъхаше предначалността, болката и обидата на самата ѝ същност.

Говориха лекарите в нейния и поредните други случаи. Родилите тези деца бяха все млади момичета. И изведнъж настръхналите тълпи край огромните телевизионни екрани в парковете, по улиците и площадите се смълчаваха, стихваше шепотът... Хората започваха да се извърщат наляво и надясно, да се загръщат зиморничаво, макар че беше още пролет и доскоро слънцето беше топлило раменете им. Прегърбваха се, скръстваха ръцете си и поглеждаха дали лактите им не се докосват. Постепенно оставаше все повече място, просто празно пространство сред хората, отдръпваха се един от друг...

Младата жена от екрана продължаваше с огромни усилия разказа си. В един миг не издържа, сълзи рукохна от очите ѝ. Зарида, вече никой не се съмняваше, че е искрена тази изповед. И когато след миг на екрана показаха щастливата усмивка в очите на детето, което държеше късата дръжка на цвете с три или четири камбанки на стъбълцето, хората неволно взеха да се отдръпват назад крачка по крачка. Тези, които бяха най-отдалечени, заотстъпваха, обръщаха гръб, някои внезапно побягваха. Всеки се пазеше да не се докосне до друг или друг да го докосне.

...

Дълго кънтяха стъпките по улиците, гласове не се чуваха, всички си шепнеха, сякаш беше настъпило бедствие. Заклучваха се врати, влакове и трамваи летяха празни, магазините опустяваха. Тази вечер хората не си купуваха хляб, нищо за ядене, ни плодове, ни даже цигари. Не беряха цветя, не се поздравяваха, пазеха се дори от своите жестове, от всяко по-рязко движение...

Дейсис вървеше бавно, тикайки количката на детето пред себе си. Замислено се усмихваше. Вече не беше сама в този свят, нейната орис не беше единствена и от това не ѝ ставаше по-леко, но се радваше, че опази в себе си своята тайна. Върна се нещо от чувството

й за съкровеност, цялост. Знаеше, че е вече измамно, но не са ли понякога измамни и най-светите и единствените неща на света...

...

Още на сутринта, щом се събуди, в Дейсис рухна усещането за това слепено от волята й от късчета самоуспокоение. Телевизорът работеше непрекъснато, през деня и през нощта. В хиляди домове и семейства бледосинята светлина не пресекваше.

Предаванията не бяха по-различни от предните дни. Този път в коментарите най-активно участваха органите за сигурност. Съвсем бегло бе подхвърлена тезата за опит за нашествие на същества от друга цивилизация. В същото време непонятно защо се мъчеха да докажат, че става въпрос за докосването на ръката или тялото на един-единствен човек, от което под дрехата върху телата на момичетата или жените се появяваше белегче като от изгаряне с върха на ютия и после всичко тръгваше по своя необратим път. Сравняваха данните на децата, анализите на кръвта. Аналитични и трезви учени натрапваха разсъжденията си, че е логично съвпаденията на много от тях да са случайни. Стремехът беше да се внесе спокойствие, да се върне чувството за сигурност, доколкото може, сред хората. Привеждаха се и ред други данни за новородените, за евентуалната им съдба по нататък, за отношението на майките им към тях.

Дейсис гледаше, прехапала устните си. Та всичко това я правеше чужда на самата себе си.

После започна непрекъснато наслагване на черти от израженията на предполагаемия баща. С „не“ и „да“, с едва прошепнато „не“ и „да“ или с по-твърдо и сурово произнесени думи жените, застанали пред отделни екрани в различни зали, „създаваха“ неговия портрет. На телевизионните екрани едновременно се оформяха чертите, устните, веждите на поне десетина лица. В един миг те ужасно си заприличаха и Дейсис едва не извика от ужас, защото това лице странно напомняше лицето на онзи мъж от ресторанта. Някои от коментаторите изразиха схващането, че става въпрос за един мечтан от всички жени образ и че едва ли не за всички жени е възможно той да е еднакъв. Дейсис едва не запокити вазата в екрана на телевизора от възмущение и яд... После някъде късно вечерта лицата започнаха да се разграничават, да стават

все по-различни. В очите ѝ се мятаха петна от взирането, точки, сенки, всичко се замрежваше и сливаше. А водещите предаването побързаха да завършат експеримента с изводите, че най-вероятно става въпрос за някакви изключителни способности на неизвестен човек, не се изключваше, че той може да е представител на друга цивилизация, но засега няма видими причини за психоза и страх... Важното било този човек да се открие...

...

Още на другия ден започна всеобщ и слепешката воден лов на този неизвестен и странен човек. Съобщаваха се подробности за отделни случаи, но явно, че всичко това беше само пропаганден шум и хаотично манипулиране с общественото мнение...

...

В икономиката и промишлеността бяха започнали катастрофални сризове. Ред производства и дейности бяха напълно парализирани. Дейсис не дочака патриотичните призови за запазване на спокойствие, връщане по работните места и т.н., когато следващата вечер слушаше новините. Грабна детето в ръце, втурна се с него из стаята, завъртя се, запя някаква песничка, загугука му и за първи път от толкова месеци изпита безкрайно щастие...

Едва сега осъзна, че с нея бе станало нещо безкрайно красиво и хубаво, което може би не е никак страшно, нито противоестественно. Знаеше, че единствено тя на света мисли така, но това въобще не можеше да накърни радостта ѝ. Напротив, правеше я още по-пълна.

...

На другия ден започнаха масови, задължителни медицински прегледи. Заговори се, че мнозина жени не искат да вземат децата си, родени така. Дейсис не вярваше, смяташе всичко това само за целенасочен трик на държавната машина и пропагандата, но точно с каква цел, не можеше да си обясни. Заговори се, че много (а може би

всички) деца се изолират, като се създават цели резервати по брега на континента.

Вземаха се най-невероятни мерки, за да се върне спокойствието. Закакаха резултатите от прегледите. За Дейсис какво щеше да стане по-нататък никак не беше важно. Тя се отдаде на своето щастие с цялата си душа. Цялата ѝ красива и малка къща на хълма потръпна от излъчващите се от сърцето ѝ тръпки на щастие. Заживя всяка капчица въздух в пространството, всичко тръпнеше и се променяше пред очите ѝ от докосванията на пръстите.

Детето растеше, смееше се и се опитваше да говори. Жената танцуваше, обличаше си различни рокли, държеше го на ръце по цели дни, от сутрин до стъмване.

Необяснимо защо резултатите от медицинските прегледи се пазеха в тайна. Изминаха няколко дни, седмица, две...

...

Отново плъзнаха слухове и хората започнаха да се затварят след вечерния полуздрач в къщите си. Разбира се, не трябваше да отлагат обявяването на резултатите безкрайно, а и нищо не можеше да се скрие от очите и мислите на хората. И наистина скоро обявиха датата, в която щеше да стане известно всичко.

Страх беше обхванал хората. Не смееха да се гледат в очите, извъръщаха погледите си познати и близки. Като паяжина се късаха и разплитаха нишките на взаимоотношения, познанства, близост между хората. Оставаха още три дни... Часовете течаха бавно. Мъже и жени неволно поглеждаха часовниците си просто през всеки десет-петнадесет минути. И още по-тягостно ставаше в душите им. Само Дейсис се отдаваше с всичко, каквото можеше, на своето щастие. Цялото ѝ пробудено тяло излъчваше нега, премала от радост. Тя разбираше с всяка частица от душата си, че е безкрайно важно и истинско всичко, велико и отговорно!

...

Не е ли всичко на този свят заченато от докосване, от помилване с длан, просто от допир. Допирът на ръка не пробужда ли всяко листо,

всеки предмет, всяка дума отново. Не обгръща ли като дъх, избликнал от гърлото, вещите и нещата, не ги ли прави одухотворени поновому и поновому чудни. Ах, как разпиляваме красотата всеки миг, как не можем да я запазим... Как я разнищваме с всяко наше движение, с пръстите на ръцете и с устните си...

...

Дойде обявеният за резултатите от масовите медицински прегледи ден. Всички замръзнаха в къщи край телевизорите си. По площадите стояха самотни старци или тук-таме се мярваше някаква момчешка фигура.

Дейсис си играеше с детето, милваше го, смееше му се, разправяше му някаква приказка: „Първият пролетен кълн тихо почука с връхчето си по ледената кора, пристегнала здраво земята...“

Детето вперваше очичките си в устата на жената, мъчеше се да разбере какво му говорят.

— Тази не я разбираш, малко си още! — бърбореше непрестанно Дейсис и думите ѝ се задушаваша в целувките, с които обсипваше смеещото се и крещящо от възторг лице на детето, устните, червените бузки... Подхвана друга:

„Кълнчето помоли житното зърно да не порасте през тази година. Такава молба никой не беше чувал. Изведнъж светът занемя. Облаците се спряха в небето, тревите изсъхнаха, вятър усойно завя. Настъпи някаква тягостна тишина. Всички птици посърнаха, сякаш самото слънце изстина...“

Дейсис повече с движения, отколкото с думи, със смръщвания или широка усмивка на лицето, с разперване и прибиране на ръцете като листа на тревица, разказваше своята приказка... А детето се смееше, смееше или ставаше за миг тъжно... Гласът на жената постепенно стихваше, стихваше и пухкавата топчица в ръцете ѝ, сгушваше се за миг, отдаваше се изцяло на омаята от гласа и движенията, на топлотата на майчиното тяло...

„Житното зрънце събра последната своя нежност, за последен път с майчина топлина, с вече свличаща се обвивка, притисна кълнчето в себе си и му каза:“

— „Виждаш ли колко си силно! Цялата земя заради тебе замлъкна!“

„И за втори път светът занемя. Стана още по-тихо. Рукнаха дъждове и само след миг навред по полето се показаха до една главичките на всички зелени есенни стръкове...“

Думите ѝ стихнаха на устата, спряха се просто на гърлото от внезапно проехтеля дрезгав и тревожен глас на телевизионния говорител: „Внимание! Продължителната и неколнократна обработка на резултатите от масовите медицински прегледи не доведоха до данни и заключения от изключителна важност. Но така или иначе явлението зачеване от докосване е придобило мащаби, които трудно могат да се прогнозираат... Първият извод, който логически следва, е, че не се касае за внушаващо въздействие на един човек. Предполага се, че под въздействието на необясними процеси (отново надълго и нашироко бе изложена в малко по-систематизиран вид фикцията за намесата на чужда, враждебна на земята цивилизация) са настъпили мутации в цялостната физиологическа дейност на човешкия индивид. Без съмнение измененията са повлияли и на двата пола. Явно става въпрос за процеси, които са необратими и не подлежи на предвиждане тяхната интензивност, начало или край. Ние не можем да предложим никакви средства за ограничаването или поне забавянето им. Нещо повече — според сформирания веднага национална експертна комисия ще възникват всеки ден нови проблеми за разрешаване. Ще се увеличи и нарасне в неподозирани размери раждаемостта. Икономиката ни трябва коренно да се преустрои, за да бъде подготвена страната за възникналата ситуация колкото се може по-дълго време. По-нататък...“

Дейсис изключи рязко телевизора. Всичко това ѝ прозвуча като сън, абсолютна нелепост. Нима не може да има някакво друго наистина красиво и неповторимо обяснение. Та тя беше свикнала вече с детето така, че се боеше свръхестественото, невероятното, чудното, което ѝ беше дало то, да не си го вземе природата, земята, самата материя. Та нали те ѝ го бяха дали... Да нараства неутолимата власт на свръхестественото над планетата, да обгръща малкия хълм, на който живее с детето, и постепенно да го обсебва.

...

Свръхестественото не ѝ беше потребно повече и тя все по-малко вярваше, че може да съществува, да преобръща в гърдата ѝ всичко наопаки, да я разтърсва. Трябваша ѝ реални неща, осезаеми, прости. Сухание, мирис и вкус. Хляб, сол и вода, мляко, цветя, плодове, дрехи и жито...

...

Необикновени размери придоби търговията с доставки на стоки по домовете. Нещо повече — това станаха единствените възможни взаимоотношения между хората или поне най-ясно изразената форма на някакво общуване. Сляпо, безродово, изродено... Възникнаха големи затворени общества само от жени и само от мъже. Извършваха се огромни реорганизации в икономиката и промишлеността, отделни поточни линии, цели производства и заводи се специализираха само за жени или само за мъже. Извършваше се ново, нелогично, но всеобщо разделение на труда по полове. То противоречеше на всяка социално-икономическа представа за прогреса и интензификация на промишлеността. В същото време в очите на хората, в движенията им се появи една мекота и мечтателност. Една протяжност като въздишка диктуваше стъпките им, извивките на телата, самото вървене напред. Много често вече можеха да се видят по улиците, в парковете хора, които докосваха всяка статуя, всяка скулптура, кучешките каменни глави, от които течеше вода, птиците от метал по сградите, кариатидите. Задържаха върху студения метал или камък дланите си, сякаш искаха да ги пробудят, да проговорят или заченат от тази ласка. Човекът като че ли се почувствува всесилен именно в най-голямото си безсилие... Започна едно непрестанно изнемогване за продукти за храна...

Недоумение се четеше в очите на всички, наред с увереността в неунищожимостта на човешкия род. Изключително популярни станаха сюжетите на фигури с животни и хора, съчетанията от човешка глава и тела на кучета, лъвове, птици, коне, влечуги в монументалното изкуство. Като че ли хората очакваха по такъв начин да се развиват възможностите за общуване, а и по такъв начин да доказват силата на всяка ласка, допир на длан. Някои вярваха в това и го обосноваваха в теоретични трудове като някаква нова форма на хуманизъм. Нали

трябваше с всичките си сетива, с тласъците на своята кръв, в биологическото си и емоционално развитие човекът да върви напред, нанякъде. Нима можеха да спрат процесите на това развитие.

...

Дейсис се затвори за месеци в къщи с детето. И не от страх да се докосне до някого или друга длан да се допре до тялото ѝ. Беше обсебена от детето изцяло. От странната му усмивка, от тупкащото му до задъхване сърчице. Уморяваха се от страх и игра в къщи, криеница из стаите, крясъци и танцуване, смях.

За няколко мига поемаха дъх след изживяното веселие, опиянение, щастие и Дейсис започваше една и съща единствена приказка.

Момиченцето я знаеше наизуст, без да може да разбере всичко, но винаги вперило очи в лицето на майка си, в извитите ѝ нагоре във въздуха ръце, за да покаже как птиците са посърнали и са спрели да размахват криле, когато кълнчето помолило житното зърно да не порасте през тази година и вече разтварящото се и изгниващо семенце му дало цялата своя майчина нежност, за да му каже колко е силно и че целият свят заради него замлъкнал...

Момиченцето се повдигаше на пръсти, за да види от малко, съвсем малко по-високо приклекатата на пода Дейсис, свиването ѝ на топка и изправянето ѝ бавно, с прилепените до тялото ръце, потрепващи в китките, за да покаже с длани как са поникнали листата на пораслото стръкче и как ги люлее вятърът в синевата:

„Виждаш ли колко си силно? Целият свят заради тебе замлъкна.“

„И за втори път светът занемя. Рукнаха дъждове и само след миг по цялото поле се показаха връхчетата на всички стъбълца в полето. Зелени и остри!“ — шепнеше тя. Детето слушаше...

...

Единствената им връзка със света си оставаха едномесечните позвънявания на човека от службата за доставки на стоки по домовете и нейните обаждания по телефона с уговорката за следващия път, случаен разговор с по-раншните ѝ приятелки, част от телевизионните

програми, които сега ѝ бяха станали по-безсмислени откогато и да е било. Само някои от коментарите за т.нар. „мутационни процеси във физиологията на човека“ както и евентуалната заплаха от намесата на някаква друга цивилизация в съдбините на човешкия род следеше, макар че именно заради тези анализи и дърдорения искаше да се изолира от целия свят и най-вече от телевизора. Но едно безпокойство, неведом страх я обземаше в определените за предаването часове и тя, тласкана сякаш от друг, потътряше крака към креслото пред апарата. Откъслечните предавания, които слушаше, караха душата ѝ да се свива от страх, чувствуваше как всеки кадър и всяка фраза намотаваха по сърцето ѝ нишки, които някой, неизвестно откъде пристягаше до болка, докато остави следа по него, пререже го просто и то се облее в кръв.

...

Създаваха огромни резервати за тези Исусовци. Изземаха насила децата от тези, които искаха все пак да си ги отгледат. Говореше се за добри условия и грижи в лагерите, но, изглежда, истината беше съвсем друга. Въобще гледаха на тези деца като на някаква странна, свръхестествена, извънземна заплаха и не допускаха никого на километри по тревите и пясъчните ивици край сградите.

Дейсис изтръпваше от ужас. Вече започнаха да натрапват като нещо естествено и закономерно желанието на мнозина жени да не се позволява раждането на тези деца. Най-старателно се картотекираше всеки случай...

Десетки семейства се разделяха, имаше какви ли не трагични последици. А всеки ден се раждаха нови и нови Исусовци от светостта в отношенията, от докосването случайно и вяло, макар че изолацията между хората растеше, достигаше все по-жестоки размери. Мнозина виждаха единствения път за спасение в премахването на зародиша, колкото може по-рано. Но какъв изход беше това — всяко докосване да се изтръгва с непосилна болка от женското тяло, да се заличава със стенания, вопли.

...

Дейсис мислеше за момиченцето си, само за него, сякаш съществуваха само тя и само то на земята, кубчетата, куклите, тенекиените влакчета, смеховете и крясъците им, търкалящата се топка помежду тях, от него до нея, от него до нея...

Приливите на щастие се редуваха със страх, с пустота...

Неведението, необяснимостта на щастията от раждането се превръщаше в нещо друго нелепо и страшно незнание — какво ще се случи после. Някакво зло предчувствие се раждаше в онемялата от радост душа и Дейсис беше безсилна да го разсее.

„Нима е възможно и справедливо това — мислеше си жената — всяко докосване да се превръща в нежност и плод, да се превръща в рана. В празнота, която не може с нищо да се запълни.“

И започваше в транс началото на единствената си приказка: „Кълнчето помоли житното зърно да не порасте тази година. Такава молба никой не беше чувал...“

„Изведнъж светът занемя... Облаците се спряха в небето, тревите изсъхнаха, вятър усойно завя. Настъпи някаква тягостна тишина. Всички птици посърнаха, сякаш самото слънце изстина...“

2. СТРАХЪТ

*Страхувам се, че има близост
между случайни и далечни.
Голяма вярност ли започва,
разтърсва я самата вечност!*

Нямаше по-ужасни мигове от миговете, в които Дейсис трябваше да излезе от къщи, да остави детето само, да се извъръща дълго по пътеката, след това да тича по пустите улици надолу и задъхана от страх, да се изкачва обратно, докато блъсне вратата и грабне в прегръдките си пухкавата топчица, едва-едва пристъпваща по земята. Какви ли не мисли минаваха през главата ѝ. Стискаше очи, разтърсваше глава, косите ѝ се посипваха по лицето, спряла за миг на улицата, за да пропъди натрапчивото чувство на страх. После забързваше, полите на дрехата ѝ се блъскаха в коленете, извиваха се от вятъра. Тя вървеше, без нищо да вижда.

Разбира се, съвсем рядко ѝ се налагаше да излиза и да оставя детето само, но понякога беше неизбежно. Намираше хиляди поводи да отлага, какво ли не само измисляше, за да си спести тези ходения за минути, час или два из града...

Не срещаше никого по пътя си. Съвсем рядко се мяркаше фигура на човек, някакъв ъгъл поглъщаше сянката му. Празни дрънчаха трамваите. На по-оживените места хората вървяха съвсем бавно, наложили си някакви нелепи правила за движение, търпеливо изчакващи се, внимателно заобикалящи се помежду си, като че ли бяха поставени на колелца. Неволното отклонение, нетърпеливият жест или крачка предизвикваха ужас, за да не се докосне променилият посоката си човек до някой друг.

Дейсис вървеше стремително, но това не ѝ създаваше затруднения. В мига, в който хората мернеха фигурата ѝ, видеха

изписания на лицето ѝ устрем и се отдръпваха внимателно настрани, просто застиваха до стените и край сградите. В тези минути тя не се интересуваше от нищо друго, а само по-бързо да свърши работата си и да се върне обратно. А хората се пазеха да поставят дланите си върху облегалките или бравите на вратите във влаковете и трамваите, където друг преди това е бил поставил ръката си и металът още пазеше топлината от докосването.

Дейсис знаеше, че няма причина за толкова ужас и страх в излизанията ѝ из града. Дъщеричката ѝ беше послушна и търпелива, с една мила и тъжна детска съсредоточеност в себе си. С часове, с дни можеше да разглежда едно-единствено цветче или листо, да вдишва уханието им, неволно да ги изпуска от пръстите си и след това с усилия, с напрежение, в което участва всичко — очите, миглите, устничките, брадичката, — да ги взема от пода и те все да си остават там. Като че ли за да вземе цветчето и да го вдигне нагоре, трябва да преодолее силата на самото земно притегляне. А момиченцето беше мъничко и несръчно и сякаш пръстчетата му сами си пречеха.

„Не, няма защо да се плаша!“ — мислеше Дейсис и задъхана бързаше по настланата с плочи пътека до хълма.

...

Постепенно започна да свиква с немотата на утаяващия се на тласъци в душата ѝ страх. Като че ли с тласъците на дъха ѝ се трупаше този страх... Не беше възможно да бъде безспирно в къщи. Изоставила с месеци работата си, трябваше да започне всичко съвсем отначало. Безброй неща така странно се бяха променили, че хората, с които работеше, не се изненадваха и учудваха на дългото ѝ отсъствие. Не ѝ се радваха особено, но и като че ли вече по друг начин бяха започнали да изразяват чувствата си. Едва ли не с мимики, не дори с жестове, с възторг, тъга или болка в очите.

Дейсис беше търсена като художник, достатъчно популярна, и сега, дори при това състояние на нещата, имаше премного поръчки. Пословичната ѝ пестеливост, лаконичност в разговорите и уговорките сега се беше превърнала едва ли не в бруталност. Всъщност бруталност спрямо нея самата, защото тя беше склонна на всякакви условия и правеше невероятни отстъпки, само и само да се върне по-

бързо при своето момиченце, да го вземе в ръце, да го обгърне с всички сила и да му каже: „Кълнчето помоли житното зърно да не порасте през тази година...“

...

Страхът разтърсваше цялата ѝ преливаща от женственост фигура, тялото ѝ, бедрата, стомаха... Струваше и се, че ще се разсипе в прозрачността на въздуха, ще рухне както листата на дърветата наесен се посипват от клоните от един вик или писък на птица, мах на крило...

Едва овладяваше тръпките, от които снагата ѝ се тресеше, едва овладяваше болезнеността на мислите си. Прошепваше нещо на глас, за да си върне усещането за реалността на нещата, за влагата в гърлото ѝ, за въздуха, който обгръщаше всичко, за вятъра, докато веднъж, почти спокойна, почти сигурна изкачваше пътеката и отдалече зърна разтворената докрай врата на къщата.

Проскърцваща, полюляваща се от случаен полъх на появилия се след обяда хлад...

Дейсис едва не извика от ужас. Затича се, падна, пропълзя няколко крачки така в безсилието си да се изправи, да тича и да полети едновременно. Разтваряше врата след врата, стая след стая, но детето го нямаше никъде. Блъскаше с рамото си прозорци, отмахваше завеси с едничко движение, от закачалките падаха дрехи. За миг-два се възцари такъв хаос наоколо, сякаш бяха лъхнали студенина и безсмислие отпреди сътворението на този свят... Струваше ѝ се, че палтата по земята, роклите, блузите, нежните панделки и цветя по тях ще започнат след миг да пълзят сами, да се движат, сякаш са на самото дъно на океана и не се ли притискат и изяждат помежду си, не се ли множат и разкъсват сами между себе си, не биха могли да съществуват.

Почувствува, че ще изгуби съзнание. Разтворените ѝ зеници се взираха в хаоса. А детето го нямаше с малките си ръчички — да ги размаха, да направи едничко движение, гримаса някаква, за да се върнат порядъкът, смисълът, сладостта и болката на света. Затвори очи... Не, не! Трябваше на всяка цена да се съвземе, да изтича навън, да го търси. Докато не е стигнало до резерватите, докато не са го отвели от нея завинаги... Сега си спомни няколкото мъжки фигури,

минавали през различни дни, като че ли разхождащи само обучените си кучета за спасяване на деца покрай хълма. Тогава не си помисли нищо, такива хора имаше из целия град. Как можа с целия си страх да не усети опасността, ужаса по-рано...

Затича навън. Завика. Блъска се в храсти, шипки, клончета на дървета се вплитаха бясно в косите ѝ.

Колената ѝ се обелиха от падане, светлата ѝ пола се покри със зелени петна от хлъзгавата трева. Жената тичаше, връщаше се, въобще не можеше да избере посока, сякаш трябваше целия свят да преброди, под всеки храст и листо да надникне, а попадеше на поляни, по които е била вече, мяркаха ѝ се познати дървета и това правеше отчаянието ѝ равно на лудост, а лудостта — на сън...

...

Може би минаха седмици, месец, година така. Може би часове само... Не беше валил сняг, не бяха падали листа и цъфтели дървета. Дейсис усещаше как ужасът я променя по-бързо, отколкото от светлината и мрака, от студа и слънцето се променя край нея земята...

Нещо в нея умираше по-бързо от всичко наоколо, от глината, от изронените от птиците корени и зърна, посети и непокълнали, от гниещите треви и от останалата от няколко зими жълто-кафява шума...

Нито се храни през тези дни, нито пи вода. Устните ѝ съхнеха и се пукаха, кървяха и разраняваха от напрежение, безсловесност и страх.

Помнеше, че влакове я отнасяха до тревите и пясъците в близост до предполагаемите места на резерватите за деца, но я връщаха в закрити коли и я оставяха накрая на града. После пак тръгваше и пак се връщаше. Заставаше сама под звездите, звъняха милиарди щурци в пръстта и тя не можеше да разбере пътувала ли е или се е върнала, била ли е въобще някъде другаде... Изнурена се връщаше в къщи. Някъде през полята мяркаше друга жена, с дни вървеше сама и се криеше в тръстиките и блатата...

...

Какво беше изгубила тя? Едно докосване, една ласка? Беше паднало жълто листо от клоните на дървото, беше се допряло с връхчето си до корема ѝ, не по-встрани — до бедрото, може би беше полепнало там за миг от нежния вятър, после се беше свлякло от движенията ѝ, от някакъв ням трепет в душата ѝ, беше потънало в самото дъно на тези поля, без да докосне връхчетата на зелените треви, разпрострели се навред по земята...

3. БЛУДСТВОТО

Най-напред Дейсис се завръщаше много често в къщи, оглеждаше стаите и хукваше отново навън през храстите, през тревите и сенките на ятата, през сенките на облаците, на бясно ехтящите самолети, които се втурваха сини и бавни в краката ѝ. Отдалечаваше се все повече и все повече от хълма, толкова далече, че ѝ се струваше, че забравя пътя обратно и никога няма да се върне. Тогава изпитваше отново оня първичен и яростен ужас на майката, че детето ѝ е само и я чака, а тя е превърнала своите скитания в някакво непонятно и няма блудство с тревите, житата, сенките на стъблата, които не могат да ѝ върнат обратно нищо, както и да милва и да разгръща храстите и фиданките, да рови плодната пръст с ръце, да се притиска към нея цялата. Самата земя би разтворила така, за да се вгледа в утробата ѝ. Каквото и ще да зърне в нейното дъно. Струваше ѝ се, че животът ѝ отсега нататък, а и досега е бил едно непрестанно блудство със земята, с природата, с целия материален свят.

...

Слаба, без сили, сама се затвори с месеци в къщи. Рисуваше бясно, неистово, до полуда. Без сън, без цигари, без хляб и вода. Докато можеше да изцежда от себе си сила за една мазка, един цвят, едно движение на четката върху листа... После падна върху натрупаните платна, стативът полегна на една страна, блъснат от тялото ѝ, и остана така...

...

Когато се събуди валеше сняг. Вратата беше отворена и снежинките влиаха в стаята ѝ. Някакъв бавен здрач беше обгърнал всичко. Навън беше натрупало през тези дни и нощи белота, от която

може като че ли целият свят да се роди отново. Преспи покриваха всичко...

Забравила да обере хризантемите, с полюляваща се походка и бяла стоманена ножица в ръка, Дейсис започна да реже цветовете от сухите им в студа стъбла и да ги трупа в извитата си лява ръка със спокойствието и немотата на самата зима, докато обаятието ѝ се изпълни с цветове, жълти листа и сняг. Изсипа ги в средата на стаята, рухна над тях и едва сега цялата ѝ същност се разрида...

Вратата беше отворена. Валеше сняг, трупаше... Снежната пелена ставаше все по-дълбока и все по-дълбока. Сякаш самата земя, самото пространство ставаха някаква странна и топла пропаст, в която можеха завинаги да потъват стъпките на безброй, милиони птици и нито звук да не стигне до нея...

...

Зимата мина тъжна, безпаметна, бяла. Пролетта дойде изведнъж като прерязване с нож през тялото и може би именно тази внезапност на възвръщането на влагата, топлината и птиците накараха цялата ѝ душа да потрепери, да прозвъни едва ли не от празнотата на пространството около нея... И се роди жестокостта. Безумството, че може да възвърне томлението и щастиято на отминалите завинаги дни...

Заоблича се трескаво. Дълго до свечеряване си избира сенки и грим, някакво сухо цвете за роклята. Властна и сигурна в себе си, за първи път от толкова ноци и дни, заслиза спокойно и бавно от хълма. Точно където пътеката се сливаше с улицата, се спря. Дълго рови в чантата си. Извади цигара... Млад мъж, съвсем сам на спирката, я гледаше с любопитство, със затаена тревога, с неразбиране може би. Тя бавно се приближи до него. Момъкът понечи да се отдръпне, но остана така. Дейсис направи знак, че ѝ е нужен огън. Младият мъж се засуети, започна да рови в джобовете си. Извади запалка. Цялото същество на жената излъчваше нега, безумство, смях. Понечилата да се протегне ръка, остана така. Дейсис разтвори пръстите си, плъзна дланта си по гладката му, скована от страх и неразбиране кожа, стисна юмрука му здраво, после притегли ръката му към себе си и я допря до мекотата и изпънатата върху корема рокля. Притисна я миг или два,

после пръстите ѝ се разхлабиха, пусна чуждата десница, смачка запалената вече цигара на земята с пета и продължи пътя си.

...

След това се разтресе от смях, после рукнаха сълзи по бялото ѝ от нежност, от жажда и лудост лице... Все по-често край нея минаваха хора. Вглеждаха се изпитателно и мнително до болезненост в изражението на лицето ѝ. Тя сияеше цялата. Някакъв старец се спря, опита се да направи крачка назад. Бедният, как се изплаши. Ако имаше време, може би щеше да вика за помощ. Дейсис го прегърна с ръка през кръста и притисна до себе си. Немощното старческо тяло с всичките силици в себе си се съпротивяваше. Но не можеше да я отблъсне, защото и отблъскването беше докосване. Дейсис нахлупи бомбето му с две ръце, то хлътна върху сбръчканото старческо личице. Смахът ѝ вече ехтеше на глас, волен и звънък. Смееше се, а усещаше, че ако спре, ще започнат да тракат зъбите ѝ от пустотата, безсмислието, леда...

...

Вървеше по все по-оживени и шумни улици. Изглежда, през тези месеци животът мъчително бавно си е искал своето и на глътки, на тласъци, на приливи и отливи си го е взимал, макар че хората вървяха много предпазливо, на разстояние помежду си, търпеливо и бавно се изчакваха, не се ръкуваха, не се докосваха...

Дейсис мярна някакъв стар познат... Подсвирна от удоволствие. Забърза след него. Веригите от хора мигновено се разделяха и отдръпваха настрани, сякаш тя беше оня библейски мъж, пред движенията на който морето се разделило на две, вълните утихнали и той тръгнал през водната шир като по незасята и неорана пръст. Без да му пречи нищо, без да оставя следи. Тя заобиколи приятеля си, тръгна по първата пресечка встрани, после пое веднага направо, кривна вляво и излезе така на същата улица, че да се озове насреща му. Само след миг се яви и той.

Дейсис разпери ръце. В същия миг всички наоколо замръзнаха по местата си. Като в игра на статуи.

Приятелят ѝ вдигна очи... Видя я. Усмивка пробяга по нежното му лице, но в същия миг го скова ужас, чертите му се изопнаха от някакво непосилно и яростно напрежение. „Той мисли, че все още може да предреши нещо, да ме предпази от нещо, мене и себе си и още един!“ — проблесна за миг в съзнанието ѝ. В следващия миг ръцете ѝ се впиха около раменете и шията му, притиснаха вцепененото тяло на младия мъж. Той се задъхваше от целувките ѝ:

— Какво правиш? Това е безумство! — успя да се изтръгне от гърлото му.

Изведнъж всичко край тях опустя. На десетки, стотици метри наоколо. Хората се изнизаха безумно и бавно, в строга последователност, сякаш бяха поставени върху колелца или имаха на краката си летни кънки. Само последните няколко сенки минаха покрай тях криви и грозни, мятаци се по камъните и тревата, сковани от ужас, бягащи без посока, далече оттук...

...

Дейсис се смееше, смееше. Така и не разбра какво ѝ говори мъжът, какво я пита, моли, иска да ѝ разкаже. Когато ѝ омръзна да се притиска към него, да го принуждава да я милва, да разтваря свитите му в юмруци пръсти и да притиска ръцете му към тялото си, изплезе му се и си тръгна...

„Защо се страхуват — мислеше тя, — защо се страхуват, щом е по силите само на някого, пристигнал отнякъде. Незнаен, сякаш несъществуващ... Защо се страхуват всички, всички тук на Земята. Мъже и жени...“

...

Бързаше, бързаше за една нощ да си отмъсти... За страховете и ужасите, за резерватите с Исусовци, за злобните погледи и лошите думи, за безсмислието на всичките ѝ надежди и радости, за неразказаната докрай приказка, за самото кълнче, което помолило житното зърно да не порасте през тази година, за моравото петънце върху кожата ѝ като от опарване с коприва.

... Гледаше витрините на голям магазин. Мукавените фигури с навлечените върху тях рокли, сака. Търпеливо, благоприлично се вмъкна вътре, без да докосне никого, но не влезе в залите с безкрайните щандове и бавно пристъпващи на разстояние помежду си хора, а заслиза надолу, към складовете. Ръцете ѝ напипаха електрическото табло, след това един след друг започна да смъква шалтерите. Един след друг етажите гаснеха...

В тъмнината отекваха викове, вопли, проклетия. Хората бягаха един от друг, блъскаха се, настъпваха се и колкото повече бягаха, толкова по-невъзможно бе да се разминат, без да се допират дланите им, телата или раменете. В мрака и хаоса ужасът от докосването вледеняваше душите им от страх, имаше нещо атавистично, древно и тайнствено в него, дотолкова страшно и няма, сякаш в душите се вмъкваше ужас и страх отпреди сътворението на този свят, отпреди зрака и светлината.

Дейсис вървеше сред хората — старци, жени и мъже, деца, момичета и момчета. Едни помилваше с длан, други погалваше бавно, допираше се до нечие рамо, притискаше само извивка на тялото си до някого:

— Раждайте, раждайте! — крещеше до сълзи тя, но сред виковете и крясъците не се чуваше нищо. До нея самата не стигаха думите ѝ.

Юмруците ѝ се блъскаха в доволни и гладки лица, в свили се, издишали въздуха си стомаси, за да се увеличи пространството за разминаване между телата. Ако можеха, биха се сгърчили като червеи. Пристъпваха, изправили се на пръсти, за да се разминават в тъмнината с други, също изтласкали въздуха от дробовете си преди нечия длан, вена, пулсираща бавно под кожата, няма ръка да ги е докоснала...

...

И тук опустя. Вратата се хлопна от вятъра. Ослуша се... Беше станало тихо, до онемяване тихо...

— Хей!...

— Ей, ей, ей... — отекваше ехото.

Някой се беше погрижил за осветлението. Ярка, дневна почти светлина я обля. Дълго вървя покрай щандовете. Избра си панделка на

златисти петна, обви я около китката на ръката си и тръгна по пустите улици към града.

Размахваше панделката, повдигна нависоко ръката си, вятърът потрепваше и плющеше в коприната, сякаш самата тъкан можеше вече да стене и ражда...

Хората се отдръпваха от жената... Бягаха, криеха се по ъглите или входовете на къщите, забавяха крачките си, обръщаха се, оглеждаха се страхливо и тръгваха изведнъж, почти подтичвайки в първия миг, а после задъхано и припряно се втурваха с всичка сила обратно...

А Дейсис вървеше, развявайки панделката си на златисти петна, и виждаше косичките на момиченцето, на което щеше някога да я върже. Ще изкачи бавно пътеката в тъмнината до хълма, ще запали навсякъде свещите, бавно ще се разсъблече в полуздрача, дълго ще трие тялото си под душа...

Ще излезе на двора, вятърът ще грабне от ръката ѝ панделката и ще я носи далече, далече във въздуха. След това Дейсис ще затвори очи и сама на себе си ще прошепне: „Кълнчето помоли житното зърно да не порасте през тази година. Такава молба никой не беше чувал. Изведнъж светът занемя...“

А листата в клоните на ябълката и през нощта ще растат, ще се развиват и ще избуяват невидими пъпките. Под лунната светлина клоните ще разпростират все по-плътна и все по-невидима сянка...

Декември 1976 — декември 1977 г.

ОПИТОМЯВАНЕ

*В животните живеят тайни
и непонятни грехове...*

I.

На третия ден една от козите, прескачайки детското тяло, неволно допря вимето си до лицето на новороденото, потърка напращелите си от мляко зърна и усети, че устните на детето бяха понежни от тревите и от земята, че това ѝ носи някакво облекчение. Детето не помръдна дори, не промляска, не издаде никакъв звук. Животното остана дълго така, притискайки вимето си до нежната бебешка кожа, докато другите кози от стадото изпотъпкваха всичко наоколо, врецяха и се блъскаха една в друга, лягаха по корем, след това някоя отместваше портичката с глава и се втурваше навън, последвана от юрналите се изведнъж подир нея други животни. Само тази, която беше допряла вимето си до детското личице, не се помръдваше.

Майката на новороденото лежеше малко встрани, но животните имат странен усет за живото и за мъртвото, за това, което диша и още е топло, и това, което няма сили повече за нищо, освен да тежи върху земята, както тежат камъните и буците пръст...

Другите животни още не бяха открили тайната на притискащата се в ъгъла сред сеното коза, но тя все по-упорито и все по-упорито по волята на някакъв предначален инстинкт, търсеше устните на детето.

Вееше вятър, мръкваше се и съмваше, докато постепенно бебешките уста започнаха да усещат топлината и млечната влага, дъхтяща от вимето на животното, и започнаха да се впиват стръвно в него и с истинско томление и ненаситна жажда да всмуква топлите, звънтящи като лъчи струни от мляко.

Детето се насищаше бързо, уморяваше се и заспиваше, а когато заспеше за по-дълго време, козата сама го будеше и притискаше вимето си към устните му. Преситено някой път, то отвърщаше личицето си, но козата не го оставяше. То поемаше дъх, след това отново впиваше устни и пиеше от натежалото виме на козата, която нямаше кой повече да издои. Животът сам вземаше и даваше на себе

си, сам се отвращаваше и възраждаше, но с всичко това в себе си съществуваше.

Пасището беше изоставено от няколко дни, може би седмица вече. Оцелялото по чудо стадо кози беше пощуряло от пролетната влага и топлина, от сока в клоните и храсталаците, от зелената като човешки дъх горска шума. Жалостивото им врецене вече огласяше всичко наоколо. Преди да тръгнат от пасището мъжете, нещо властно и безпощадно като че ли ги беше помело и те бяха изоставили всичко така — огънят недогорял, котлите и съдовете, сиренето и хляба по масата. Яретата бяха откарали преди това и сега натежалите до земята вимета на козите се тътреха по тревата, блъскаха се в камънаците и сухите от пролетния повей буци земя и къртичини. Тук-таме по пръстта се пръскаха отронени бели нишки от мляко, оставаше прекъсната тук-таме чертица от капки, които се стичаха по стъбълцата на великденчетата и равнеца, по стръковете от див лапад и мащерка. Животните не се свъртаха на едно място, но това не можеше да ги облекчи, млякото в тях ги подлудяваше.

II.

Трупът на Мария постепенно започна да се разлага. Животните усещяха непрекъснато все по-острата миризма, врецяха пронизително и едно подир друго се пръскаха из планината. Тука беше, кажи-речи, най-високото място. Те слизаха надолу, но там, подплашени и вцепенени, срещаха все по-често смъртта и разложението. В усойте и поляните, сред дъбравите и реките... Мъртви птици капеха от клоните след по-силен повей на вятъра, умрели в гнездата, внезапно, без да могат да полетят; голишарчета, едва опитали се да подхвъркнат, гниеа, дори от недочупените птичи яйца беше потекла някаква синьо-мъртвешка слуз и вода. Къртиците бяха изпъзели от дупките и смъртта ги беше застигнала както са ровели рохката пръст, за да тръгнат отново, с всичка сила назад. ОБРАТНО!

Надолу стада елени бяха измрели, както са тичали, просто в един миг се бяха подгънали колената им и бяха рухнали сред тревата и непрекършените докрай клони сред гъсталака. Животните не можеха да полудеят и за това умираха. А за хората лудостта беше се превърнала в изход, в оцеляване. Но какво оцеляване е това? Водовъртежите на реките носеха мъртви тела на риби един незапочващ и незавършващ никога кръг... Психонейтронният взрив беше непосилен за животните, но какво беше станало с хората?

Доловете бяха потънали в мърша, но нито лешоядите, нито гарваните се мятаха над тях, защото и те бяха нападали мъртви. Само някаква сянка на орел се стрелна веднъж-дваж, може би само до него не беше стигнало унищожението... Надолу тревите ставаха все по-жълти и по-жълти, пресъхнали, преди да избуят дори... Някъде из усойте потънаха козите от стадото и нито вик, нито врецене се чуваха из баирите и пущинаците. Само от време на време вятърът довяваше миризмата на мърша и някакъв особен болезнено сладникав вкус на гнило, на изгорели от огън листа, на бадеми, всичко това странно примесено, тежко, непосилно за вдишване.

Трупът на Мария гниеше, но козата въобще не обръщаше внимание на смъртта, заета с детето, със сладкия допир на устните му до напрацялото ѝ от зелените треви и листа виме.

III.

Само тази коза не напусна пасището, научила се да кърми детето. Тя не се делеше от егрека, от поляните наоколо. Пасеше съвсем наблизко, напрегнато наостряше слух при срутването на камък по сипеите или при по-силен повеи на вятъра, при някакъв глух и далечен шум. Като че ли нещо се срутваше някъде издъно. После продължаваше да къса вейки от клоните на дръвчетата, да се изправя на задните си крака, за да достигне листата по връхчетата на слабите, едва израсли фиданки. Веднъж се мярна сянката на орел, но много далече, встрани и самотна в безкрайната пустота. Чуеше ли плача или проскимтяването на детето, бързо свърваше на една страна и мъдро поклащайки глава, преживяйки бавно, идваше в егрека. Бутваше портичката от вършини с глава, проблейваше и плачът на детето стихваше. Тя се завираще в ъгъла, където сред сеното, слузта и засъхналата кръв от раждането се беше сгушило наедриялото вече телце на новороденото. Устните му сами намираха зърната на вимето й и то жадно пиеше. Задъхваше се от нетърпение и глад, в очите му започна да се прокрадва смях, някаква светлинка, необяснима и самородна като самото слънчево греене. То вече виждаше, протягаше ръцете, разперваше пръстчетата си и обгръщаше внимателно и нетърпеливо топлото виме. Притискаше го към устните си, едва появилите се зъбчета го гъделичкаха, но козата не изпитваше болка, а само една необяснима и почти непосилна сладост.

След време детето започна да се повдига едва-едва, опитваше се да се изправя, в гърлото му напиреха някакви звуци. Получленоразделни, нечленоразделни, но животното разбираше, че то изразява своята благодарност. Че всичко това е нежност, любов, а може би и нещо повече...

IV.

Козата бдеше за малкото, както за собствената си рожба не би тръпнала. Лягаше до него, топлеше го в студените пролетни нощи с корема си и като че ли се опиваше от тази оскъдна бебешка топлинка, от мириса на човек, но друг някакъв, не какъвто беше виждала и беше усещала до скоро. Това беше някакво сладко ухание — топлина, мляко и несвършващ сън едновременно. Мирисът на детското тяло като че ли я подлудяваше в пролетната омая.

Веднъж, стреснала се в нощта от бурен повеи на вятъра и разхлопаните дъски навън, козата скочи, оплете краката си в навита от здрави конци връв или тънко ремъче с някаква муска накрая, провесена през врата на детето. Тя усети, че малкото го заболя, усети с цялото си същество, преди то да пропищи.

После детето плака до сутринта. Плака с горестен и нестихващ плач, вятърът виеше навънка, дърветата привеждаха клоните си почти до земята — като при земетресение, звездите студено светеха през разпилените на едно-две места неравномерно натрупани наръчи слама на покрива.

Детските гърдички се тресяха от хрипове, то се задушаваше от плача, както не му достигаше въздух в първите дни след раждането, научило се вече да притиска меките си устни към вимето на козата, за да утоли глада си с млякото ѝ. И сега така плачът не му даваше сили да си поеме дъх.

Козата тъпчеше неспокойно наоколо, катереше се по разпръснатите сухи вършини и по изоставените отдавна, потънали в паяжина ясли, но не се отделяше от детето.

Така осъмнаха...

Вятърът стихна. Заваля топъл пролетен дъжд...

V.

Необяснимо защо, но най-простото на света се беше превърнало в най-странното негово изживяване в детството. Дъждът!

Кои дъждове, в коя година, през пролетта, лятото или есента; когато проходи или години подир това, не знаеше. Сякаш това беше един-единствен дъжд в детството, в целия му живот!

Голото детско тяло беше застанало с вдигнати високо нагоре ръце на поляната сред безбрежната пустота на планината. Тревите се огъваха от полъха и зноя, носеше се дъхът на озон, на прашни треви, на зреещ някъде, като че ли в самото небитие, хляб. Детето не знаеше тогава какво е хляб, но този мирис пронизваше цялото му същество. В гърлото му напиреха звуци. Възторжени крясъци се отронваха от крехкото му телце, виеха се светкавици в тъмата и синкавата немота на небето. Все по-ниско пропадаха облаците. Валеше дъжд и миеше тялото му, свличаше от него отдавна засъхналата кръв, слуз, влагата, с която козата беше изблизвала телцето му, солта от кожата, с които го затрупваше в снеговете.

Всичко от него измиваше бавно водата. Ослепителното детско телце потъваше бавно в тревите, в гръмотевиците, в дъжда и сякаш се раждаше отново, изплуваше над тях, когато стъблата им се слягаха от дъжда.

Това беше първото нещо, което запомни от детството. Всяка пролет заставаше голо под дъжда и като че ли запаметяваше така нещо, което е било преди въобще да може да помни. Дъждът!... Голото детско тяло полегатите топли струи, водата, разпръсната на сребристи, звънтящи нишки. Целият свят и дъжда. Безкрайните пасища, облаците, тревите, яростното небе, дъждът. И дъхът му, стихнал на устните, замиращото от вълнение ехтене в гърдите, от изнемога, от нежност и страх...

И неспирно валеше дъжд. Като някакво бавна, безкрайна, велика музика. Сякаш целият свят беше една катедрала.

После бавно затихваше всичко и дълго ехтеше в душата му. Всеки стрък, като че ли беше един звън. Всяка капка вода, всяка прашилка пръст.

VI.

С бясна сила дрънчаха трамваите. Момчето набута козата на платформата сред тълпата от хора. Никой не му обърна внимание. Някои крещяха, ломотеха, други плачеха или гледаха встрани с втренчени погледи, без нищо да виждат, без да помръдват от местата си. Вече беше свикнал със сбиванията, крясъците и неистовата музика. Ходеше, където го повлече животното, накъдето ги понесе тълпата. Най-напред се уморяваше, усещаше задух в гърдите, завиваше му се свят, но постепенно свикна. Жаловитото блеене на козата се сливаше с виковете и грохота, с истеричните писъци и смях.

Трамваят летеше вече по пуст булевард, стана по-тихо, светлините и ехтежът на някакви ужасни ритми постепенно оставаха далече назад. Полудив кон пробяга покрай стъклата. Никой извика след него, запищяха спирачки. Мотрисата намали ход, разрошеният мъж, който я караше, се полуизправи на мястото си, огледа хората и с див писък скочи през отворената врата, като преди това натисна бутона и тя шумно се затвори след него.

Колата постепенно все по-бързо усилваше хода си... За миг-два се мярна възторженото му лице под прозорците, неистовата му радост изпълни с крясък небето, сведено над града, побиращо го в себе си с неразгадаемото си вечно безмълвие. Чуваше се само усилващият се ритъм на железните колела на трамвая по нанадолнището.

Пътниците в колата викаха, блъскаха се, в някои се пробуждаше бавно страхът, други крещяха от дива ярост, очаквайки бавно, непредвкусвано удоволствие, имаше и безмълвни и неми жени и старци, деца, които повдигаха само погледите си и втренчено се вглеждаха в тъмнината пред летящия по стръмнината трамвай.

Момчето бързо мислеше какво да направи, задърпа козата, но и този път нейният инстинкт и непреклонност се оказаха по-силни от неговите. Момчето нави въжето около ръката си в блъсканицата от хора, затегли животното с всичка сила, но то не помръдна. Отвънка летяха нацъфтели дървета, кестени, мяркаха се за миг край стъклата,

вееше вятър и се вдигаше на облаци прах и ситен пясък зад колелата. Мъжете се загръщаха в избелелите си, разноцветни парцали, с които се бяха облекли. Разнородни остатъци от якета, ризи, сака. Жените се гушеха една в друга. Някои се опитаха да скочат през широко разтворените задни врати, дълго ехтяха в здрача ужасяващите им писъци от счупените при падането на пътя ръка или крак. Други не се претрашиха вече...

Железните колела кънтяха все по-монотонно и все по-бързо. Чу се грохот на разтрошени тенекии и разсипани на пясък стъкла. След това изведнъж избухна пламък, понесе се остър дим. На някаква пресечка колата се беше блъснала в изоставената от ватмана си мотриса. Трамваят се залюля, разтресе, но продължи по наклона. Светлината от огъня постепенно изчезна по пътя, закрыта от силуети на сгради, размахали клоните си дървета, порутени тухлени зидове, ронещи се стени и фасади.

Момчето се притисна в треперещото тяло на животното и топлината му го успокои за миг, някаква струна като че ли се прекъсна в него и то заплака без глас и без звук. Това беше плач-онемяване, плач-насилие.

Отново изплуваха светлини под небето, огромни гирлянди от лампи потрепваха по него. Мярна се ярка, цялата остъклена сграда. Колата се наклони рязко, железните колела засвириха пронизително, все пак тука беше съвсем равно и скоростта беше малка. Трамваят се завъртя в кръг, стигна отново началото на колелото, където свършваше линията, след това разкъса релсите и потъна в меката пръст. Всички изпитаха див възторг от края на това пътуване, втурнаха се навън и продължиха пътя си. Момчето стоеше на пода, притиснало с тялото си козата, забило изподрасканите си колене в стомаха ѝ. Покоят го изпълваше постепенно с бавно и мъчително тържество. Тишината като че ли му връщаше всичко — детството и смеха, и болката. Плачът му отдавна беше престанал.

Стояха дълго така в преобърнатия трамвай, сред изпочупените стъкла на пода, хартии, огризки от ябълки и кори от банани, смачкани кутии цигари, пепел и прах.

Животното и детето се надигнаха едновременно, без никой преди това да даде знак, че трябва да тръгнат нанякъде.

Спряха се под звездите. Козата заскуба тревата и храстите, момчето отпусна въжето, седна на олющената и прогнила пейка и се загледа в пространството. Небето бе празно и няма като око на слепец.

... На тълпи прииждаха хора и потъваха в грейналата зала в дъното на площада. Викове бяха далечни, странни и свръхвъзбудени, но дори и нечленоразделните звуци, хихикането и мученето на хората, неразбираемите скандирания и викове го привличаха повече от потъналото в немота небе, от глухия полъх на вятъра, от безмълвието на голите дървета наоколо...

Стана и провлече краката си по асфалта, козата покорно тръгна след него.

VII.

Их не знаеше накъде да върви. Краката му сами го водеха. Сля се с тълпата отново, потъна в нейните крясъци, викове, скандирания. Лудостта ѝ не можеше да го завладее, само страх свиваше сърцето му. Подчиняваше се не според волята си на нейната власт, на начина на живот тук. Козата не се опъваше, а спокойно вървеше до него. Их едва я опази, на няколко пъти искаха да му я вземат. Той обгръщаше с ръцете си врата ѝ и така се мятеше в праха по земята след нея, плачеше, викаше, блъскаше ги с юмруци, докато го оставеха на мира.

Тази вечер като че ли целият град се беше изсипал на този площад. Огромната остъклена сграда светеше, имаше овехтели плакати, афиши, едри, голи мъже с кори на коленете, стъпили на ролкови кънки, размахваха във въздуха кожени ръкавици. Светваха и угасваха червени букви: „Ролейбокс, ролейбокс, ролейбокс!“ Това беше някаква непозната за Их игра, щеше да се проведе супермачът между шампиона и претендента за титлата по бокс на ролкови кънки. На момчето му беше безразлично всичко това, но тълпата го влечеше, нямаше къде другаде да отиде в настъпващата нощ и спокойно и бавно си пробиваше път сред хората.

Влязоха в залата, седна високо горе, на последния ред, да не пречи с козата на другите, имаше още незаети редове, но непрекъснато прииждаха все по-възбудени и трескави мъже и жени. Светлината и прожекторите заслепяваха момчето, усети задух и един особен страх в гърдите. Козата го гледаше кротко и не смееше да помръдне.

Неистовите викове и оживлението нарастваха, френетичен възторг обземаше залата.

Ролейбоксът беше някакъв изроден спорт, странно и нелепо съчетание между каране на ролкови кънки и бокс, съчетаваше комичната безпомощност и еквилибристика с жестоките удари по лицето и тялото, които отпращаха във възетата на ринга ударения след бясното засилване с ролковите кънки. Понякога на тях увисваше и безпомощното тяло на този, който нанася удара. Рингът беше по-голям

от ринга на боксов мач, подът беше гладък и лъскав, въжетата — по-високи и по-гъсто преплетени.

Виковете и крясъците избухваха от всички страни. Групи скандираха имената на шампиона и претендента. Неистово свирене пронизваше въздуха. Козата се сгуши до стола, притисна главата си в тялото на момчето. То я погали и продължи да оглежда с трескавия си поглед жените с посивели устни, с предизвикателен грим или без нищо излишно по устните и лицата си, с късите прекалено поли или замитащи земята дрехи, мъжете с безумен блясък в очите. Вееха се дрехи и шалове, окъсани кърпи, заменяха знамена на някакви несъществуващи вече спортни клубове. Един странен битпазар на духовната нищета и пустота. Нищо друго не интересуваше тълпата, тя беше жадна за зрелището, вече нищо не можеше да спре бесния ѝ възторг...

Светлините загасваха. Само рингът остана осветен от огромните прожектори. Появиха се двама едри мъже с кожени ръкавици и ролкови кънки на краката си. И още един човек в бяло. Те дълго поздравяваха стигналата до пълна възбуда тълпа, после застанаха всеки в своя ъгъл в очакването на гонга. Их за първи път виждаше нещо подобно. Виеше му се свят от изнемогата и глада, от задушния въздух.

Гонгът отекна. Шампионът направи само едно движение напред и рязко се завъртя встрани, претендентът налетя с всичка сила, размахал ръкавиците си, но само докосна рамото на другия мъж, с последни усилия се обърна с гръб към въжетата, успя да се отгласне от тях и посипа серия от удари в тялото на противника си. От сблъсъка след това и двамата се строполиха на земята. Човекът в бяло ги спря, те се изправиха и отново се впуснаха в бясна гонитба по излъскания като стъкло подиум. Един удар на шампиона намери брадата на съперника му, кънките го понесоха към въжетата, той не можеше да се спре и се свлече на пода с безпомощно размахани ръце. Залата побесня от възторг, неистово свирене с пръсти заглушаваше всичко друго.

Сблъсъците и ударите следваха един подир друг. Инерцията и скоростта правеха тежестта на юмруците многократно по-голяма. Боксьорите не усещаха почвата под краката си, кънките ги правеха на моменти почти напълно безпомощни. Само моменталното изместване

на тялото и предпазването от налитания боксьор беше достатъчно, за да се оплете противникът му във въжетата и там да бъде пребит от бой.

Виковете и напрежението наоколо обезсилваха все повече момчето. Объркваха го безсмислието и лудостта на всичко наоколо. Боксьорите бяха потънали в кръв, лицата и телата им бяха разранени от ожулванията на въжетата, от ударите и паданията. Их въобще не можеше да проумее смисъла на играта, стоеше свит и мълчалив на мястото си, край него скачаха, прегръщаха се, по трибуните непрекъснато ставаха сбивания. Добре че никой не го закачаше и не му обръщаше внимание. До края оставаше много време, през почивките инжектираха играчите, сменяха им превръзките и лепенките по лицата, поливаха ги с вода. После отново гръмваха виковете в залата и всичко започваше отначало.

Момчето не можеше да се измъкне оттук, навсякъде беше претъпкано с хора, нови тълпи прииждаха отвън, задушаваше се, едва потискаше спазмите, които се надигаха от стомаха му от отвращение, от капките кръв по блестящия под на ринга. Опря нежно лицето си до животното, прегърна го с две ръце и свил се така, се унесе в мислите си. Не искаше нищо да чува. Може би плака преди това, а може би сънува, че някога е плакал.

Когато отвори очи се беше разсъмнало, цялата зала бе опустяла, от отворените широко врати духаше вятър и носеше стари хартии и пожълтели, разкъсани страници от вестници. Козата се катереше по столовете, завираше муцуната си под тях, налапваше захвърлените по пода хартии. Бяха сами, напълно сами в огромната зала. Отвън заваля дъжд. Въздухът стана по-свеж и чист...

VIII.

Их беше наречен така, когато слезе от планината. Той не можеше да говори. Всичко тук му се струваше причудливо, необяснимо. Носеше някаква дреха като наметка, привързана с лико, със сандали от лико, с дълга прибрана също с лико коса. Нямаше нищо причудливо в дрехата му, но в началото непрекъснато го блъскаха, дърпаха с необяснимо любопитство и присмехулна наглост. На всичко това той отвърщаше с едно: „Их-х-х-х-х!“ И това беше онемяване от учудване, беше възхищение или смут. Той изразяваше всичко само с една въздишка. Тази частица дихание, изтръгната от гърдите му, побираше всичко. Хората хихикаха край него, смееха се и го сочеха с налудничава добронамереност или снизхождание:

Их-х-х-х! И-х-х-х-х-х! Их-х-х-х-х-х!

Така си остана завинаги. С това име-въздишка, с това име-вопъл, дихание.

Свикваше с всичко. Вървеше опиянен и непрекъснато смайван от нещо по улиците и площадите. Спеше край големите замърсени фонтани, теглеше козата със себе си. И във всяко спречкване, на всеки въпрос отвърщаше със своето единствено: „Их-х-х-х!“

Целият свят за него беше в това: „Их!“

IX.

Козата опъна въжето, стегнато около ръката на Их, после то се отпусна, повлече се по земята. Животното се върна назад и стопли с диханието си лицето на момъка. Их отмести погледа си, вперен в една точка, малко под незагасените няколко прожектора в свода на остъклената до покрива сграда. Разсипа се слънце навън, освети пространството около козата и детето. Пластмасовите столове бяха празни, нямаше никъде никой. Момчето се надигна бавно и тръгна подир козата, възбудена от отминалата наскоро буря, от ярката светлина и чистия въздух навън.

Беше топла и мека пролетна утрин. Плочите и асфалтът, тревите и металните ограждения светеха от чистота и хлад. Светлината, прозрачният въздух върнаха на момчето някакво късче от детството, от планината. Далече плуваха облаци. В клоните на дърветата цвърчаха новородени птици. Стрелкаха се лястовичи крила...

Настани се на кръгла масичка на тротоара пред малко бистро. Взе си мляко и кифла. Беше приседнал, свит на ъгъла на жълт стол с още неоттекли се капки дъжд. Отпи глътка, още една. Заведението нямаше собственик, както повечето места за хранене, магазините. Всичко бе безумно занемарено и прашно. Коли доставяха каквото има, когато се случи. Их случайно беше попаднал, когато за днес още не бе опустошено всичко. Млякото беше студено. Их сам си го приготви от пакетчето прах. Не се засити с кифлата, но остави един-два залъка, доля си вода във вече разбитото мляко и допи до дъно чашата, като топеше залците едва-едва. Обикновено се хранеше с млякото от козата, така бе свикнал от раждането си още, но необяснимо защо тука, в града, му беше неудобно, изпитваше някакъв странен свян да пие направо от топлите й гърди. Сега тя скубеше между плочите на тротоара стръкове избуяла от пролетните дъждове трева, буренака, повехналите тук-там листа.

Их мислеше да си тръгва вече, когато видя странно слаб, висок възрастен човек, с дълго черно сако. Костюмът му беше изгладен,

закърпен грижливо на едно-две места с парчета от същия плат. С книга в ръка, дрехите висяха свободно на раменете му. Около русите, пепелявобели коси като ореол светеше периферията на стара, стара черна шапка.

Их се беше надигнал вече от мястото си, но неволно приседна обратно. Човекът със светнало от щастие лице се приближи до масата, помоли учтиво да седне. Момчето направи широк жест с ръка. Мъжът се ръкува с него, наведе се над ухото му и прошепна:

— Мен!

Их се усмихна неволно и каза своето име. Заговориха изведнъж, спонтанно и бурно. Някакъв извор като че ли се отключи в гърдите на момъка изведнъж. Разказваше за въздуха, за водата, дъжда, който беше отминал току-що, за дърветата, за птиците.

Мъжът го гледаше с тъга и учудване, с надежда и радост като че ли. Стана ли дума за птиците, той неочаквано се преобрази, забрави всичко друго, само тъга остана в лицето му:

— Птиците, птиците... Тук беше препълнено с птици, с деца и птици, тук не можеше да пристъпи човек от птици. Децата не смееха да навлязат навътре в площада, макар че птиците не се плашеха от тях. Ронеха им трохи... Господи, но защо не им хвърлим трохи сега...

Отмести с рязко движение стола, затича се към стъклените рафтове, откри суха пречупена кифла и щастлив се завърна. Започна да стрива трохи с ръка и да ги хвърля наоколо...

Птиците все още не смееха да се приближат...

Мен се натъжи. После се наведе към Их и едва чуто прошепна:

— Вече никой не помни птиците... Никой! — почти просъска той. — Само аз, разбираш ли?... Само аз!

Отдръпна се от лицето му, погледна го с трескав, изпитателен поглед и сложи заклинателно пръст на устните си.

Х.

Козата се беше отдалечила сред тревата на запустяващия и стихнал площад. Тържествено светеха стари сгради с измити от дъжда стъкла. Някой, забравил ритъма на камбанния звън, задърпа въжетата под камбанарията на бялата църква. Тя беше над притвора, колоните закриваха тялото на човека, виждаха се само повдигащите се боси пети. Камбаните ехтяха тържествено. Може би някой си спомняше празник. В един миг петите се отлепиха от земята и се вдигнаха високо нагоре като крачката на птица. После отново тупнаха на земята. Пак се вдигнаха и пак тупнаха...

Камбаните биеше дете.

Птиците се стрелкаха разтревожени във висинето.

Крилата им тръпнеха от изнемога и страх. Пръскаха се и се сбираха на ята отново. После долетяха в пръстта край дърветата. Приблжиха се до масата с момчето и стареца. Мен протегна ръка, посипа две-три, цяла шепа трохи. Птиците пристъпиха още по-близо до тях...

Най-напред едната клъвна троха, после останалите изведнъж се скупчиха около нея. Човките им забарабаниха по земята като по коремчето на детски барабан...

Щастливият крясък на Мен процепи въздуха.

XI.

Мен посипа в шепата си пакетчето мляко на прах, наля вода в ръката си и внимателно размеси утайката, разклащайки като чаша свитата си длан.

Их гледаше смаян, разтревожен от нещо. Мен се наведе отново и му прошепна: „Така никой няма да ме отрови!“ И притисна пръст към устните си. Рязко изпи млякото, което се стичаше на едри капки между притиснатите му пръсти, изми си ръката на струята вода от чешмата и рязко обръщайки се, потъна в тълпата... Може би съжаляваше вече, че някой е узнал тайната му.

Их сви недоумяващо рамене.

XII.

Все по-често търсеше покрайнините, където тревата и зелените вейки, дърветата превземаха всичко. Не можеше да си обясни какво го задържа тука, в града. Блясъкът, опустошението, запустелите сгради, хаосът или безброят от хора. Сред тълпите се чувствуваше по-сам, отколкото в планината. Не съзнаваше, че има нужда от тях. От самата лудост дори, от ръкомаханията им, от думите...

Вървяха бавно под сведените клони на дърветата в парка. Растенията също бяха засегнати, но, изглежда, се възстановяваха по-бързо. Както птиците и животните. Избиваха пъпки, имаше цветове и бледи листенца.

Их легна в тревата и се пренесе под облаците, сред късащите се вълма на мъглите в планинското пасище, в поляните и безкрайната волност на тъга в детството. В самотата си. Понякога се нуждаеше от нея със същата сила, както се нуждаеше и сега от лудостта на многолюдните тълпи.

Спомняше си как се носеха облаците и мъглите над пасището, как се късаха и как проблясваше слънцето, ведно с размахването на ръцете му. Как гористото място с храстите, стъблата, изгнилата шума изведнъж изчезваше и му се струваше, че никога не е съществувало, потопено в млечната немота на мъглата. Направил само няколко крачки, изведнъж се отзоваваше като че ли в съвършено друг свят, в друго време, в друго пространство, на друга планета. Красотата на блесналото от слънце късче земя, влажните клонки, едва трептящите листа го заслепяваха и той затваряше отново очи, сякаш искаше мъглите да се върнат отново, за да разбере повторимо ли е наистина нещо на този свят.

Стоеше онемял миг или два. После всичко изглеждаше още по-красиво.

За миг се прокрадна отново това чувство в него. Легнал на пробуждащата се пръст, сред тревата и влагата на есенните листа. Затвори очи... Не, не беше същото...

Почувства глад... Захладня... Намери козата и бавно тръгнаха
към града.

XIII.

От много-много години беше престанало строителството на църкви. Още преди взрива. Но сега, в хаоса, в лудостта се намираха и пари, въобще означаваха ли парите нещо, но намираха символи, знаци, предмети, храна, плодове, вино, животни се колежа за зидари и майстори. Никнеха храмове като гъби. Малки, тържествени, бели. С камбана и свод, бели отвън и отвътре, еднокуполни, взели само един или два мотива от класическата раннохристиянска базилика. Направени от панели и малък свод, просто — небе и земя. С кътче за изповедника. Това бяха църквици само за изповед, за клокочещите направо от гърдите им думи. Никой не проповядваше в тях, там не се извършваха погребения, сватби, само се трупаха луди тълпи пред изповедника. Чакаха с часове и изприказваха на околните всичко, докато стигнат до него. Никой не слушаше никого. Тези църквици-изповедалници населиха целия град. Никнеха на късчета от площадите, направо на тротоарите, сред парковете, тревата. Бели, тържествени. Без икони и дърворезба, нямаше време. Изповедниците мълчаха, отронваха „не“ или „да“, изповядваха себе си.

Их също се нареди някаква сутрин накрая на дрипавата, крещяща тълпа. Притисна козата до себе си, блъскаха го, ритяха го, късаха дрехите му, за да не влезе с козата, но момъкът не отстъпи. Въведе я бавно, с достойнство премина през прага и коленичи пред пастора. Прошепна, преди той да заговори:

— Не разбирам защо птиците не кълват трохи от ръцете на хората?

Лицето зад дървените решетки го гледаше строго и грозно.

— Не разбирам защо! От трохите се ражда камбанен звън. Целият свят звъни, когато политат птици. Когато кацат тревите и докосват земята.

Лудият зад решетките впи ръцете си в дървената преграда, започна да се тресе, да крещи:

— Какво съм виновен? Какво съм виновен? Не мога повече, не мога!...

Заблъска лицето си в дървената стена, пречупи талашитената преграда, лицето му беше цялото в кръв, ръцете му бяха в рани...

Их понечи да се прекръсти. Не, той само стисна пръстите си, като че ли в тях имаше молив и се боеше да не го изпусне. Или просто бе стиснал едно житно зърно, една троха за птиците с петте пръста на дясната си ръка.

XIV.

Хранеше се където намереше и с каквото намереше. Някои от фабриките работеха. Там, където имаше непрекъснати производствени процеси, самата работа, самият труд, като вековечен инстинкт бяха приковали хората на работните им места и те въпреки хаоса, опустошенията, лудостта идваха тук, сменяха се с други, ако и те се бяха застояли, и с привични движения вършеха всичко както преди. Някои от административните и организационни звена също работеха на този принцип. Идваха служители или държавници в кабинетите си. Вяли, уморени, по навик. Правеха опит да установят контакт с други по-далечни или по-близки краища на света, но нищо не се получаваше... Някои остаряваха и умираха, ставаха аварии и цели линии излизаха от работа. Загиваха хора от непредпазливост и неспазване на правилата за охрана на труда. Погребваха ги всички, които работеха заедно с тях, като си припомняха смътно ритуалите при изпращането завинаги на близък човек. Странни бяха тези събирания, тези неми минути, но и самата смърт като че ли връщаше нещо от светостта на човешката памет.

Имаше хора, които въпреки всичко работеха, дори чувствуваха глад за работа. Парите не съществуваха, бяха се обезсмислили, заплати нямаше. Но хората се хранеха в заводите, доколкото можеше да се намери храна, в кухните все още имаше някой, който също преживяваше там. Това, което произвеждаха поточните линии, се трупаше нахалост в дворовете, заливаше околните улици и площади. Влаковите композиции го отнасяха в неизвестна посока, носеха суровини, понякога докарваха нещо съвсем ненужно, след време го отнасяха другаде. Работата, производството на нещо беше като някакво странно свърталище, там можеше да се спи, беше топло, имаше често храна. И това беше достатъчно, за да идват все повече мъже и жени, скитници, любеха се из складовете, в огромните хангари с натрупани в тях тежки и лъскави найлонови чували с амониева селитра, изхвърляни безспир от лентата. Веднъж товарчите намериха

разсъблечени момче и момиче върху един от най-високите редове, сред топлатата още амониева селитра, под самия потънал в прах таван на склада. Бяха заспали така, с полузаметнати дрехи, съблечени и щастливи. Може би от умората, от изтощителния и съвсем безсмислен труд през нощта...

Странно, но чувството за свян продължаваше да съществува. След седмица-две момичето и момчето по силата на някакъв патриархален и властен зов, дошъл като че ли отвъд времето и пространството, се ожениха в запустялата стара църква на края на града. Всичко беше посивяло и тъжно, но и странно тържествено в същото време. Неколцина мъже и жени бяха застанали неми в полуздрача, допрели рамене, притиснати един в друг като стадо. Свещите тържествено светеха. После се чу камбанен звън, пламъчетата в сбръчканите ръце потрепериха. Мятаха се птици в синевата навън. Едно дете се спускаше и вдигаше по въжетото, петите му тупваха на земята, допираха се за миг и пак се вдигаха във въздуха. Като дихание, като късче човешка душа се мяташе то на долния край на въжетото. А горе, в небето, ехтеше звънът на самата детска душа. Тя се разпиляваше от радост и щастие като стъклен прах в кристалния въздух.

Животът си продължаваше. Раждаше вече и своите празници, а те — своите нови скърби и радости.

Их се хранеше където намереше, с каквото намереше. Всеки ден сутрин минаваше през бистрото, където срещна Мен, но старецът не идваше. Пиеше чаша мляко, ако имаше. Оронваше късче от сухите кифли, ако някоя товарна кола беше докарала.

Веднъж се мярна приведената слаба фигура на Мен, но когато зърна момчето, той кривна встрани и се изгуби сред хората. Их се затича, задърпа козата в навалищата, напусто. Мен беше потънал като че ли вдън земя. Сякаш се страхуваше от момчето, от думите, които сам му беше казал.

Их се отбиваше всеки ден на това място, сядаше вън, до малкото бистро, понякога идваше и сутрин, и след обед, но не само заради Мен, а заради птиците, които преди много време, вземали трохи от ръцете на хората. Идва и заради онзи тържествен камбанен звън, който не чу повече, но пробуди нещо в неговата душа до дъно. Той не знаеше, когато чу камбаната, че там, в църквицата, е имало сватба. Запомни

повдигащите се във въздуха пети на детето, тежкия меден звън, разпиляващите се под небето крила на птици.

Птиците, ах птиците! Их се сети отново за тях, затърси в джобовете си трохи, намери коричка хляб, стри я между коравите си ръце и заचाка да приближи до площада някоя самотна и тъжна птица.

Долетяха няколко гълъба едновременно. Просто тупваха на земята, вдигна се прах под крилата им. Унили пристъпваха, кльвваха някой изсъхнал и блед стрък трева... Их нетърпеливо разтвори пръстите си, забарабани по масата. Птиците приближаваха едва-едва към Их. Те не го забелязваха, сякаш не съществуваше. Като че ли беше някаква странно избуяла наред площада фиданка, нежна и жилава, с разперени клони. Ръцете му бяха сухи и слаби.

Их не смееше да замахне. Предпазливо посипа трохите. Те попадаха на пръстта, сред мъничките като магарешки копитца павета на площада. Единият от гълъбите си откъсна бледо стръкче трева, после започна да сбира трохите. Скупчиха се и другите птици. Их трескаво търсеше в джобовете си трохи, боеше се с припрените си движения да не изплаши птиците. Намери няколко зърна жито в джобовете си. Птиците почти бяха дошли по ръцете му. И в този миг се чу пронизителен, тържествуващ, безумен вик:

— Их! И-и-и-х-х-х!

Беше Мен.

Птиците отлетяха с писък далече.

Старецът приближи задъхан от радост. Сълзи на щастие и благодат се стичаха по лицето му. Носеше къшей от пресен хляб, протегна ръка да погали козата и след това започна с безкрайна нежност и доброта, коленичил пред нея, да ѝ дава от хляба.

Их беше щастлив. Тъжен и радостен едновременно, смаян до сълзи от досега с птиците.

Старецът го заговори. Нежността и добротата, полегатите лъчи на слънцето като в икона, процеждащи се пред белите купчини облаци, като че ли бяха изтрили завинаги налудничавия блясък в неговите очи.

Изправи се, погали отново козата, после седна спокойно и бавно на стола. Тежкото му тяло се отпусна удобно, той гледаше далече, далече пред себе си, прострял ръка на масата.

Тогавя видяха момичето и момчето. Щастливо прегърнати, едва докосваха крайчеца на устните си, целуваха по някакво късче от

лицата и телата си сред свлечените на гърдите им дрехи. Те висяха свободно, широко около силните им тела. Позамургавелите вече от мекото пролетно слънце гърди на момичето се откриваха, но то не вдигаше ръка да заметне дрехата си, не мислеше да ги прикрива от никого.

Та нали всичко край тях, а и в тях е отвъд лудостта. Дори тяхното щастие, дори любовта...

Старецът вдигна ръка и с почти библейска строгост посочи момичето и момчето:

— Те се ожениха. Помниш ли? Тогава за пръв път забиха камбаните. Тогава... За първи път... Аз помня... Аз помня... Само аз помня.

И пак постави пръст пред склучените си устни, сякаш прошепваше някаква странна, небивала тайна. В очите му имаше прежната мъка и лудост, прежната изнемога...

— Само аз помня! Само аз помня птиците... Звъняха камбаните, а лястовиците летяха навсякъде, крилата им се мятаха, мятаха, мятаха...

И камбанен звън помня!...

После се вгледа трескаво и със сгърчено от безпаметността си лице, от забравата го болеше вече, в очите на Их.

— А ти за първи път нахрани птиците. И това ще запомня. Аз помня всичко!...

Помълчаха малко, след това старецът едва чуто прошепна:

— Ти ще нахраниш звъна на камбаните!

Недоумяващ нещо от своите собствени думи, Мен дълго и в транс клати глава. И не спираше да си шепне:

— Как може да се нахрани камбанен звън, как може да се нахрани камбанен звън?...

Това изречение той повтаряше непрекъснато. Ту усиляше гласа си, ту стихваше, шепотът замираше на устните му, но той продължаваше да говори.

Момичето и момчето се свлякоха край фонтана направо на мрамора. Тялото на жената светеше ослепително матово и налято от зной под лъчите на слънцето, които постепенно се стопяваха, чезнеха в небосвода.

Их не откъсваше очи от налятото тяло и силните форми на легналата на още топлия мрамор жена.

Мен бавно отмести стола си и тръгна прегърбен и сам в далечината.

XV.

Навярно подир смъртта си всички животни отиват в рая. Всички птици отлитат в рая. Навярно в рая растат и никнат житата, дърветата и тревите, когато умрат, поникват отново в рая...

Това си мислеше Их, теглейки козата за въжето през врата и стъпвайки заедно с други по прашните пътища, прекосявайки запустели поляни, ниви и пасища... Вървяха през бетонни шосета, през широки, пропукани, прашни асфалтови магистрали.

Започваше пролетното преселение сред полята. Градовете опустяваха, дните вече бяха дълги и топли и всички отиваха в нивите, край реки и поляни, в плодните тежки полета да търсят храна...

Настъпваше безгрижно и волно лято. Настъпваше време на ситост, на блудство, на топли нощи и дни с дъх на сено, ухания на треви, на мачкани от тела на мъже и жени буйни, високи стъбла. Настъпваха дни на волност и свобода. Свобода повече, свобода даже отвъд лудостта.

Их вървеше припряно, погалваше от време на време козата, следваше другите, помъкнат от общата им възбуда, от опиянение, от надежди и слабост. Крещяха, викаха, ръкомахаха. Блъскаха се, притискаха се един в друг мъже и жени. От време на време изоставаше някоя двойка, свличаха се в тревите край пътя и се любеха там... А тълпите вървяха, вдигаха прах под петите си, стриваха в пръстите си уханни стъбла, едва наедрили пъпки и утоляваха дългия глад и студ до тези дни. Телата им се пробуждаха, пробуждаха се душите им. Присвиваха се стомасите, беряха див лук и лапад и очите им засияваха от лудост и слабост. От глад.

Мнозина не продължаваха. Оставаха край първите по-сочни ниви, пасища и градини с ябълки, диви треви, овошки край праха на автострадите, край ягодовите и малиновите посеви. А цъфтяха дърветата както единствено може до края на този свят да цъфти човешка душа.

Их за първи път отиваше на пролетните пасища, за първи път отиваше сред ситостта на лятото, ведно с тълпите, така както в градовете след неутронния взрив ходеха всяко лято. И така оцеляваха сред полята и пасищата, при дърветата. Като стада, като растения, като дъждове и облаци, като вода...

Сливаха се тълпите от хора със зеления необят, със ситостта. Лудостта им не стихваше, но за Их всичко това беше ново, чудно и непознато.

Мен се мъчеше да върви до него, да не изостава, козата теглеше момчето встрани от пътя, за да не го завлекат в раките луди жени, грозни и хубави. Зад някакъв хълм или синор в земята. Их не можеше да избере жена, с която да насити силната си и жилава от козето мляко снага. Тази жена трябваше да бъде свята, неприкосновена, няма и непозната. Тя трябваше да зачене не от тялото, от душата му.

Мен му говореше непрекъснато. И в неговите думи имаше все повече плахост и все повече щастие. Лудостта го отнемаше от света (един цял свят не може да полудее) и той си отиваше и дори в лудостта разбираше, че е точно така. Спираше, хващаше се за сърцето, но устата му бълваха думи, изтласкваха ги сякаш с пръстите си, с юмруците си, с преплетените си през корема ръце, притискаше ги, за да ги изтласка оттам, за да изкара въздуха от себе си, диханието. Каквото и да излезеше от устата му — дъх, шепот, стенание, — то щеше да каже нещо на Их. Мен помнеше! Да му обясни, да му възвърне. Нещо от целия свят да възкреси.

Старецът Мен не искаше да се откъсне от Их и разбираше, че само думите му, само говорът само шепотът и момчето с козата до него са част от целостта на света. Само техният смисъл, ако имаше въобще смисъл в тях. И приказваше, без да спира, без сили, без дъх по прашните пътища... Малко преди това вървяха с венчета от вишневи клонки в косите си младоженците. Мъжът и жената, заради които за първи път подир войната прозвъня камбанен звън на площада и полетяха птици до небосвода.

Мен говореше, хриптеше, задъхваше се. Той разбираше, че някакви нишки се свързваха, че се заплитаха възли, че се възвръща нещо от смисъла на целия свят. Той виждаше всичко това не само в погледа на Их, а и около тях.

Откъсваше стрък трева, вглеждаше се в симетрията на нишките по листата и си припомняше формули, но те прозвучаваха като заклинания и магии за момчето, като налудничаво дърдорене. Припомняше си геометрични фигури и ги рисуваше в пясъка, в наносите от тиня по пътя, домъкната там от поройните дъждове през пролетта и началото на лятото.

Свличаха се мъже и жени във високите до гърдите треви. Просто изчезваха. Мярваше се голото рамо или гръд на жена, после вятърът залюляваше небесата, прошумоляваха с нежен шепот листа, след това всичко стихваше. Екнеше само писък на птица...

Всъщност екнеха смях или крясък. Прокудено девство... С капки кръв се поеше кипналата от неџа земя.

Тълпите вървяха, прах се сипеше по коловозите на запустелите селски пътища, защото все повече се отдалечаваха от града, от магистралите.

Мен и Их вървяха заедно. Их поспираше, галеше дълго козата, пред тях бавно вървяха мъжът и жената с венци от вишневи клонки в косите им. Белите листца на цвета почти бяха опадали, тук-там се мяркаше точица като снежинка от тях. Клоните си стояха, зелени слаби листа красяха косите им.

Те вървяха прегърнати, натежали от щастие. В тях зрееше вече плодът на миналото и бъдещето.

Старецът Мен прегърна момчето през рамо, за да си почине, да поеме дъх, за да не го изостави. Той трябваше да говори и да говори, да не спира да му разказва...

Их запаметяваше всичко. Освен цифрите, освен формулите, освен геометричните фигури. Те го плашеха, той просто усещаше лудостта, изтръпваше цял от страх, когато се промъкнеха в нечленоразделното на моменти дърдорене на стареца.

Но запомни едно — имало ад, и имало рай. И какво повече — святост и грях. Пламъци, зной, изнемога.

XVI.

Их си представяше рая като планинско пасище отвъд облаците. В небето, до самите звезди.

В рая имаше само животни. Стада от коне, птици, треви... Стада бели кози, агнета, мляко и натежали вимета на животни, които разпръскват капките мляко, бели и святи, по мащерката, великденчетата, по билките, по бледозелените и меки треви... Нямаше хора.

Защо Их си представяше рая така? Защо нямаше хора? Тичат коне, скитат стада, бляят животни...

Не можеше да попита Мен, а и какво да го пита. Старецът се срути в праха, раздърпа ризата си, загърчи се. Их коленичи до него, но не посмя да го докосне. Козата заблея, някаква дива сила я тласкаше, тя се дърпаше, щеше да скъса въжетото, повлече момчето сред пепелта. То падна, изправи се, безсилно, раздърпано, затича след нея.

XVII.

Бавно пред Их и козата вървяха мъжът и жената. Като ореол от слънчева светлина на главите им светеха, откъснатите от утринта разцъфнали вишневи клонки...

Их вървеше като прикован след тях. Той бавно откриваше смисъла...

Само Мен му беше говорил за рая. Може би никой друг на земята не знаеше, че е имало рай, че може да има рай, че съществува рай.

Тогава Их събра в шепи вода от чашките на цветята и късно в нощта, почти призори, поръси животното с тези капки. Ще кръсти козата Рая.

XVIII.

Их никога не беше се страхувал от глада. Той се хранеше с млякото на козата, когато то пресекнеше, намираше нещо из индустриалните квартали, в бистрата и кръчмите. Стриваше си трева, дори водата, ако беше студена и бистра, утоляваше тялото му.

Не разбираше защо тълпите така се стремяха към полята и нивите, към градините, които раждаха сами, към дърветата, които зрееха и се свеждаха от своите плодове в някакво странно безумство, в безмълвието над жълтите като самото слънце треви и листа, в меките гънки на подстъпите към планината.

Их не помнеше нито глада, нито лудостта, макар че и тя беше навсякъде. Той разбираше, че е виновен онзи неутронен или психонейтронен взрив, за който му беше разказвал старецът. Беше надраскал формулата на неутронната бомба на дланта на ръката му с прошепнатата повеля да я затвори, ако някой поиска да я прочете и проумее отново...

— Стиснеш ли здраво юмрука си, никой не би могъл да я види — му каза веднъж старецът Мен. — Дори да отсекаш китката на ръката ти, не биха могли да я разчетат. Защото тогава, свита в юмрук, ръката ти ще е мъртва. А няма ключ, който би могъл да отключи мъртва ръка, юмрук, който не иска да се отвори.

Их държеше непрекъснато своя юмрук здраво стиснат, затворен, заключен завинаги. Мен направи татуировката на лявата му ръка, дори това бе съобразил белокосият старец... Их държеше въженцето на козата с дясната си ръка, правеше всичко вече само с една ръка. Береше цветя, откъсваше ябълка, милваше Рая само с дясната си ръка. Лявата не отключваше...

Страхуваше се, че не би могъл да продължава безкрайно така. Когато пиеше вода от глинен съд, подпираше дъното му с лакътя си, а ръката си не отключваше, за да го обгърне. Затова често отказваше, когато му подаваха стомна или друг съд, предпочиташе да легне, да коленичи пред извор или река и да пие, без никой да разбере, че едната

му ръка, дланта до китката е заключена здраво и никога няма да се разтвори...

Понякога искаше да работи, да копае, да сее, да хвърля пшеница, овес или ръж в пръстта, както правеха вече много от другите хора. Някои оставаха или бяха останали сред полята от предната зима и сега неистово бранеха своята собственост, но тълпите помитаха всичко. Хранеха се, утоляваха своя глад, късаха плодовете с клоните и продължаваха по-нататък, където бе още по-диво, по-сочно и зряло всичко.

Их не смееше да отвори юмука си. Не отронваше дума, отбягваше всякакви спорове, крещящите и възбудени тълпи, защото не искаше да се сбие. В едната ръка държеше въженцето на козата, а в лявата на кожата му беше написано онова заклинание на Мен, символът на взрива. Боеше се да не видят, да не забележат стиснатата му здраво лява ръка и да не поискат насила да я разтворят.

Само когато беше съвсем сам, само привечер под звездите, слезли почти до раменете му, обгърнали го, отдалечен от всичко, я разтваряше бавно. И галеше със същата тази ръка треви и стъбла, доеше козата, милваше вимето ѝ, капки мляко пръскаха сините знаци на татуировката, но Их не се плашеше. Той знаеше, че млякото не може да проговори. Защото самото мляко на животните е като ситостта, глада, свободата и лудостта... А хората имат ли мляко? Това беше едно странно незнание, по-скоро безпаметност, някаква бездна в съзнанието му. Празнота!

XIX.

Този въпрос го смути повече, отколкото мисълта за ад и рай, за лудост и святост. Лицето му цялото се изчерви, цялата му снага изтръпна от свян и нежност. Беше легнал сам, сред високите почти човешки бой, силни треви. Никой не го гледаше, а той изпитваше свян, изпитваше един непосилен срам.

Имат ли хората мляко? Беше виждал много пъти кръв. От сбивания в трамвай, убийства, от изнасилени млади момичета в пролетните походи към полята. Сам беше наранявал снагата си с жилавите стъбла на къпини и шипки, когато береше от тях. Сокът им приличаше на кръвта и Их се радваше и тържествуваше, когато се разраняваха тялото и ръцете му и когато мачкаше плодовете в шепата си.

Но това е кръвта!

А млякото?

Кръвта ли е лудостта или млякото? Гладът или ситостта? Зимата или лятото? Раждането или смъртта?

Заваля дъжд. Их спеше и не усещаше капките, сякаш беше земя, сякаш самото му тяло беше пръст, трева, вятър. А капките — тежки и едри, бяха житни зърна, които засяваха всяко късче от тялото му. В самата му отмаляла от изнемога душа дъждът сипеше своята сила, своята светлина. Своята вечност!

XX.

Их се събуди премръзнал, тялото му беше изтръпнало и сковано, но лъчите на слънцето го възраждаха като камбанен звън, като нежни докосвания на птичи крила. Едва-едва, но със страшна сила.

Тогава дойде тя. Беше гола, сресана, с права коса. Цялата нощ така я беше мил дъждът. Но беше непокътната, неприкосновена! Их просто усети, че е така.

По тялото ѝ имаше още капки от дъжд или роса.

... Има ли дъжд, когато има роса, или този въпрос трябва да се задава обратно... Их мислеше смутен и за нещо съвсем друго, далечно... Не са ли едно и също дъждът и росата? И една гола жена. Родена от всичко това. Тя го беше познала, беше го търсила. Беше измъчена, въпреки премалялата си снага, въпреки настръхналите зърна на гърдите ѝ от хладината на нощта, блъскали се в клони и вейки в тъмата...

Седна до него, откъсна едно стъбълце от люцерновата нива, в който Их беше спал през тази нощ. Листата на детелината бяха симетрични, еднакви, бледи, с нежни и силни жилки...

Козата беше далече, доволна и сита, стоплена от силното слънце през август.

Их не помисли повече за нищо. Той нямаше повече за какво да мисли. Това наистина беше тя.

— Забравих всичко, а знаех всичко. Това е небе, това е земя, това са треви, това са листа...

Их свлече дрехите си. Обгърна момичето нежно, толкова нежно, че целият свят замря...

То изкрещя. Козата надигна глава, но след това продължи кротко да къса стъбла.

Беше се случило всичко. На този и онзи свят. Той оплодяваше цяла една поляна, цяла една земя. Една нива, самата безкрайност, едно небе, равнината...

Нощта ги свари така. И утринта... После отново пламъкът на звездите слезе съвсем ниско, толкова ниско, че на Их му се струваше, че докосва не зърната на нежните ѝ и твърди гърди, а милва звезди, въглени, капчици от самото слънце.

Бяха се слели нощта и денят, изгревите и залезите, лятото, зимата, раждането, смъртта. И този свят си беше възвърнал всичко, което искаше, което можеше, което нямаше сили да премълчи и трябваше да се чуе крясъкът, както се чу, когато момичето загуби завинаги своето девство. Нима този свят е бил някога девствен, недокосван, непознат, непомилян?

Инак никога не би могъл всичко това да премълчи!

XXI.

В коя сутрин, тя не си спомняше, отмаляла от ласките му, от тялото му, от жилавите ръце, от свитата в юмрук лява ръка, с която той се опираше на земята и я притискаше с цялата същност до себе си, защото той знаеше, че не оплодява само една жена, а цялата равнина и потъналата в неѝ земя, планините и хълмовете; в една безумно разпиляна от слънчевите лъчи сутрин тя се изправи бавно, примижа от светлината, после трескаво започна да търси дрехи, с които да прикрие своята голота.

Нима беше имала някога дрехи? Набра дълги стъбла на ракити, направи си колан от сухите им листа и коленичи до него. Тогава той се събуди, разпиля неизсъхналите стъбла и отново я разсъблече. По залез-слънце тя накъса нови стъбла и отново обгърна цялото си мургаво тяло с тях. Сама си направи сандали. Свянът и срамът се връщаха, тя ги връщаше на целия свят, на самата себе си ги възвръщаше. Когато той се събуди отново, момичето му прошепна: „Казвам се Я. Зная всичко за себе си. Искам да зная и всичко за тебе.“ Стисна свития му юмрук, в който се криеше татуировката, притегли ръката му и я допря до корема си. Листата на тръстиките прошумоляха.

— Искам да зная защо е такъв светът... Не мога!

Изправи се, бедрата ѝ светеха като ослепително-нежни, високи и остри треви под слънцето. Их не смееше да я докосне, само протегна ръка.

Тя се затича към края на люцерновата нива, където беше козата. Прегърна я нежно през шията, коленичи и заплака пред нея като пред майка.

XXII.

Измина и есента, започнаха дъждовете, застудя и тълпите наново на групи — по-големи или по-малки, настръхнали, злобни, тръгнаха към града... Последни натам се запътиха Я, Их и Рая.

Тъгата се стелеше над земята като слана. Нежна, почти невидима, но опустошаваща. Всички бяха посърнали, в лудостта на тълпите сега нямаше буйство, имаше само несрета и нищета.

Вървяха унили през нивите. Някои се заселваха в запустели къщи, събираха клони, дървета. Тук щяха да се раждат заченатите в лудостта им деца.

Я го помоли да се заселят в една мъничка къща, боядисана в синьо, с извити дървени прозорци и дървени стълби, с гълъби по первазите на прозорците, почти до града. Козата вървеше след хората, Их се спъваше в буците пръст. Някакъв тътен отекваше в него, над прашните пътища, тътенът на безбройните стъпки на хора и на стада и той не се спря. Я го последва... Вече се виждаха сградите на града, силуетите на заводи, естакади, покриви, остъклени фасади... Всичко нататък тънеше в тишина...

Отекна гръм над полята... Изви се светкавица... Заваля дъжд. Тълпите продължаваха равномерно и бавно да се тътрят по магистралата към града...

Козата, жената и Их се спряха... После се обърнаха бавно и без нищо да казват, тръгнаха към малката къщица накрая на нивите.

XXIII.

В къщата имаше камина, дърва, внимателно наредени под навеса, еднакво нарязани по дължина. Изпълваха цялото пространство под дървената стълба. Вземаха всеки ден от тях и когато съвсем застудя, Их приготви един стар трион и всеки ден допълваше опразненото място под стълбата. Димът на къщата беше бял и безкраен като човешко дихание, със сладкия и тъжен мирис на дом, на мъж. Их не можеше да си обясни защо този дим му връщаше спомените от детството. От пасището, от кошарата, от пустотата. Там никой не беше палил огън, Их тогава не познаваше огъня.

Я наедряваше. През пролетта или в началото на лятото щеше да се роди детето. Тя ставаше все по-мълчалива, все по-истинска. Их отново беше останал като че ли сам в света. Козата го теглеше през полето, търсеше останали вейки или недоизсъхнали още листа по дърветата, скубеше тук-там трева. Той събираше гъби, учеше се да прави капани, ловеше птици. Не си дояждаше, но Я му беше безкрайно признателна за всеки къс месо. Млякото на козата пресекна. Заваля сняг. Валя дълго, затрупа всичко. Их скиташе напусто в полето, приближаваше чак до планината, но храна все по-трудно се намираще. Но нито той, нито Я искаха да се върнат в града. Беше им хубаво, спяха край огъня, разпрострели кожи и одеяла, дърва имаше, пламъците и сенките играеха по стената. Понякога, ужасена, среднощ жената се будеше и започваше да крещи с всичка сила, после се притискаше до тялото му и отмаляла от плач, заспиваше. Събуждаха се така, прегърнати, слети, като капки вода. Голи, изтощени от глад и очакване.

А вълна валеше сняг...

XXIV.

Раждането започна през нощта. Въпреки че отдавна земята се бе запролетила и грееше слънце до късно, те непрекъснато трупаха сухи дърва в камината. Пламъците играеха по стените, светеха въглените, жарта. Най-напред той възприе крясъците ѝ като спомен от ужаса на войната, като прежните ѝ кошмари. След като се мъчи час-два, мъжът разбра, че тя ще ражда, че това не е лудостта, че това не е споменът от нощта преди лудостта, а едно освобождаване на самата ѝ същност от нещо нейно и негово, от нещо истинско и велико. Тя забиваше ноктите си в ръцете му, той здраво стискаше юмрука на лявата си ръка. Не беше я разтварял нито за миг пред Я, само когато беше сам, когато режеше дърва на двора, когато сечеше тежките стволове на изсъхналите край пътя дървета, разтваряше пръстите си. Но не я помилва никога с лявата си ръка, никога не разтвори пред нея юмрука си, където бяха записани странните знаци.

Козата се мятеше в стаята, блъскаше се в дървените капаци на плътно затворените прозорци, блееше. Някакъв дяволски бяс я караше да удря с копитата си по пода, дъските кънтяха. Разби един от прозорците с глава, влезе топъл пролетен вятър, отвънка беше задушно и тежко, макар че още не бяха настъпили горещините. Струпваха се огромни и светли облаци в нощната тишина.

Я мятеше бясно главата си, гърчеше се и стенеше. В някакво странно просветление Их разбра какво трябва да прави. Я през подутите си от болка устни, изпръхнали, сухи, му шепнеше какво да ѝ даде, какво да вземе и откъде.

Их стопли вода. Пригответи дрехи, разби заключените шкафове и дрешници и разстла всичко необходимо на масата. Я му казваше с почти нечленоразделни звуци, с жестове, кое след кое трябва да върши. Но той намираще смисъл, повеля дори в дишането ѝ, дори в шепота и въздишките ѝ.

Я си връщаше всичко от себе си. Всъщност тя връщаше нещо от светостта и съвестта на цялата равна земя, на всеки стрък трева, на

всяка фиданка, на буците топла пръст и запролетена земя.

Детето се роди сутринта. Я изстена безсилна и се срути в измачканите и мокри завивки. Их бавно взе детето си на ръце и го изнесе вън, под дъжда. Беше истински топъл, безкраен, пролетен дъжд. Струите го измиха с толкова нежност, както бяха мили векове наред цялата тази кръгла земя.

Их стоя дълго с детето в ръце, разтворил юмрука на лявата си ръка, обгърнал го с длан като ябълка, като плод, сам и щастлив под водните капки.

Той си спомняше най-щастливото преживяване в своето детство. Дъждът! И го даряваше на детето си, на света!

Водните струи бавно измиваха слузта и кръвта от тялото на детето и то неусетно заспа. В ръцете на Их, под небето... Мъжът го загърна с дрехата си и бавно започна да се изкачва по стъпалата на къщата.

В камината светеше само жарта. Мъжът седна до огъня. Остави преди това новороденото, повито хубаво, до Я и се загледа в отблясъците пред себе си. Сложи дърва, после смени дрехите си и тръгна да търси в полето птици.

Изумен видя, че прелетните ята се връщаха. Цялото небе беше изпълнено с лястовици като запокитени кръстчета. Зарадван, затича с всичка сила под тях, после необикновен страх скова душата му. Идваше отново времето на пролетното нашествие на тълпите в полето, когато лудостта отново щеше да обземе всичко край тях.

XXV.

В пристройката висеше коса, той я пренесе в стаята, до леглото си. Изкова си ножове от няколко подкови, захвърлени в навеса. Остави ги на различни места в къщата. Край оградата, в нишите, под прозорците. Те бяха груби и меки, не оръжия, а сечива, но се чувствуваше по-сигурен с тях. Отдели един от кухненските ножове, приши си тесен, дълъг джоб на дрехата и го прибра там, да е винаги с него.

Когато първите тълпи се изнизаха през полето, Я и Их не им обърнаха внимание. Не, те не се страхуваха, те вече не познаваха страха. Но не можеха на никого да помогнат с нищо. Письък на изнасилена жена дълго отекваше една лятна нощ под прозорците им, но те разбраха, че този вик не е за никого, че това не е прост вик, а пропаст. Дълго я търсиха, дълго вървяха след воплите ѝ, но знаеха, че няма да я намерят, защото тя се е стремяла или се стремеше към нещо по-безумно и по-страшно от самото безсмислие, от лудостта. Нейното безсилие беше по-малко и по-невинно от безсилието на тях самите.

Прибраха се призори. Целуваха един подир друг детето. Пиха мляко. Их го пиеше от козата, но след като се бяха напълнили ослепителнобелите калайдисани съдове догоре за Я и детето. Их го сваряваше, слагаше му, когато кипне, билки и мащерка, горчиви треви, нямаше сол. Чак тогава отиваше и направо от вимето на козата пиеше колкото е останало.

Тълпите вървяха луди, възбудени, трескави, с невнятни погледи покрай малката синя къщичка. Вдигаха прах под босите си пети. Я и Их затваряха здраво вратата и прозорците и чакаха да утихнат крясъците. Мълчаливо бяха стигнали до тази принуда да скъсат с всичко навън в тези нощи и дни. Но не, не от страх. От достойнство. Само козата ставаше неспокойна, вреценето ѝ процепваше въздуха, но мъжът и жената търпеливо изчакваха да отmine поредният поход и гълчавата на нескончаемата тълпа.

После си издояваха млякото, нахранваха търпеливо детето и с часове гледаха как се опитва да се усмихне, как сбръчква веждите и нослето си и как отново заспива.

Беше вече горещо навън. Не палеха огън. Сега гледаха цяла нощ спящото си дете. Както гледаха през цялата зима в огъня!

XXVI.

Отново се обичаха с предишните нестихващи пориви. Но втори път Я не зачена. Затваряха се в стаята и се надвесваха над леглото на И, така го кръстиха, по първата буква на името на бащата, така пожела Я. Заклучваха капците на прозорците и се сгушваха като птици над рожбата си, като че ли се надвесваха над утробите си, с трепет и страх, когато тълпите минаваха вън. Когато крясъците, неистовата възбуда, гърчовете от лудост процепваха всичко наоколо. Их не се страхуваше, но за жената това настъпление, тези заливащи всичко раздърпани и несретни мъже и жени, бяха едно непосилно преживяване, едно шествие на спомените и безсилната човешка памет. Мяташе се в леглото си, късаше дрехите си, сякаш късаше нещо от себе си. После забравяше всичко. Четеше, имаше много книги, имаше свещници, често палеха камината вечер. Къщата беше студена, необитавана дълго време и сякаш самата тя постепенно се опитомяваше. Връщаше си своя дух, своя домашен дух, своето собствено дихание. Тънък дим се извиваше от комините и щастливо се носеше под небето.

Когато Я беше най-радостна, най-щастлива, най-волна в ласките, в отдаването, тя посягаше изведнъж с бясна сила да разтвори юмрука на лявата ръка на Их. Когато я притискаше с всички сили с жилавето си тяло, когато повдигаше тялото ѝ през кръста, заровил юмрука си в пухената завивка, в непосилното щастие, бясно издърпваше китката му и се опитваше да разтвори стиснатите му здраво пръсти. Захапваше ги. После плачеше. Их не се сърдеше, но бе непреклонен. Дори да знаеше, че от небето ще се посипе камбанен звън, ако разтвори под свода ръката си, той не би го направил. Вярваше на смъртта на Мен, на обречеността му на птиците, на сълзите, покапали по трохите и перата на кълвящите птици. Самите трохи, към които за първи път след неутронния взрив, който вместо да унищожи хората, бе заличил само тяхната памет, тяхната сваят, техните истински чувства и те, изродени и болни, не можеха да си възвърнат нищо от себе си; самите трохи по

земята и ударите на птичите човки по нея като по корема на барабан, бяха в съзнанието на Их като камбанен звън.

Не отключи ръката си, дори когато погребваше Рая. Закопа я в средата на равна поляна, сред дълбоките, напластявали се безспирно треви. Коленичи пред рохката пръст, коленете му се забиха в буците. Не заплака. Но заваля дъжд. Изведнъж и с безумна сила. Дълго ми тялото му, гробът на Рая се слегна. Струваше му се, че всичко в пространството си разменя мястото, че небето и земята си разменят мястото. Той истински вярваше, че в рая живеят само животни, само птици, само треви, плодни дървета, жита. И може би майка му, за която не знаеше нищо. Не беше ли тя плодно дърво, фиданка, затичала се по сипеи, урви, баири, за да го роди.

И тогава изгря отново слънце. Зъзнеше. Започна да го тресе. Свлече прогизналите си дрехи, на врата му, на голото тяло остана само муската, привързана с кожена връв, неотключвана никога. Той просто не знаеше, че в брошката има и още нещо, възприемаше я само така, цяла, неоткъсвана от тялото му, част от него. Не подозираше, че в нея може да има някакъв знак, образ, дума. Или мелодия, която е много проста, но съвършена. Музика, от която може да те заболи сърцето с такава сила, с каквато не би могла да я заболи цялата безкрайна и опустяла земя.

XXVII.

И вече се хранеше с всичко. Нямаха нужда от мляко, Я четеше, ровеше въглените в огнището, пиеше сок, който сама приготвяше от плодовете в градината. Прегръщаха се с Их в тревите, когато детето, отмаяло от щастие, спеше. Без свян, но истински се обичаха. Исаха да родят още деца, мислеха си, че двамата, тримата биха могли да населят целия свят.

Завъдиха се гълъби под стрехите. Птиците огласяха всичко. Детският глас ги опияняваше. И се учеше да говори. Я му четеше приказки. Детето растеше здраво и силно, достойно и непреклонно. Их го вземаше в полето и подстъпите към планината със себе си. Боричкаха се, беряха цветя, ловяха птици. Засяха си слънчогледова нива, но не за семето толкова, колкото за цвета. Научиха се да мелят жито. Имаха камъни, гладки и тежки като истински хромел.

Един късен есенен ден си опекоха хляб. Направо на въглените. Уханието на печеното тесто изпълваше целия дом, а тримата бяха толкова щастливи и опиянени, че им се струваше, че целият свят ухае на хляб. На смисъл.

Може ли някой да иска нещо повече?

XXVIII.

Хляб!

Их го разчупи бавно, само с една ръка, притиснал го към гърдите си. Раздаде на всички, остави на себе си късче, после вдишва дълго уханието му. Кръвта се блъскаше във вените му, заливаше мозъка му със сладостта и омаята на уют и дом, тъга и ситост.

Като пиянство беше вечерята им, като безумно от щастие тържество. Их се почувствува сит, по-сит от целия свят. Остави един-единствен залък от своето крайче на питката, ако някой поиска да го вземе от него за себе си, ако не му достигне това, което има, ако не се насити със своя дял.

Натежал от отмала, мъжът полегна напреки на леглото. Я и И в един и същи миг, пияни от хляба, се хвърлиха с тържествуващи викове върху него. Жената се вкопчи в лявата му ръка, захапа я и я разтвори. Вътре имаше знаци, татуировка, букви и цифри...

Детето нежно, като с дихание, натисна по някакъв, само за него обясним начин гънка, извивка на брошката, окачена на врата на баща му, и я разтвори. Капачето на брошката тихо изтрака. Чу се мигновена мелодия на латерна. Вътре имаше умалена снимка на жена. С правилни светли черти на лицето, с черна смолиста коса, с очи, от които може да я заболи даже земята.

XXIX.

*От премалялост и нетрайност
обезумяват цветовете.
В животните живеят тайни
и непонятни грехове...*

Изсипа се безумна слънчева светлина. Слънчогледите светеха като огнени късове. Жарта от небето падаше като дъжд. Лека и бездиханна. Сенките на дърветата имаха хиляди цветове — черно, кафяво, бяло, синьо, зелено. Тревите блестяха изумително светли и вечни. Природата се оглеждаше в себе си, дърветата сякаш бяха прозрачни и клоните им се свеждаха над стъблата, надникващи в тях като в утроба...

На сутринта, щастливи и волни, детето, майката и бащата се събудиха много рано. От светлината, от самата сила на стоплената земя.

На ниската кръгла маса беше останал едничкият къшей хляб. Сух и златист. Их го разчупи на две. Не можеше да го раздели съвсем по равно. По-голямото късче даде на И, а по-малкото като нафора поднесе към нежните, изпръхнали устни на Я. Тя го целуна. Веднъж, втори и трети път, после го раздроби на трохи, отвори прозореца и дочака птиците да докоснат дланите ѝ. Их инстинктивно и съвсем напусто стисна до болка лявата си ръка.

Като в несвяст, без да знае защо, как, откъде, започна да шепне стихове: „Аз съм болката, зная съдбата на огромните вихри, дъжда и полята... Във прегръдка побирам всичко — думи, камъни, звуци, птици... И на мъртва земя не е празен стремежа ми, няма мъртви във мене погребани...“

Не знаеше защо говори от името на жена. Никой дори не го чуваше. Их дори си помисли, че не неговите устни, дробове, дъх, душа

произнасят тези слова, а ги шепне земята. А той чисто и просто слушаше. И за първи път вярваше в себе си. А това беше повече от свобода.

ЕПИЛОГ

Твоята собствена ръка, ръката на всеки от нас не е ли като ръката на Их, заключила странната синьо кървава татуировка. И не е ли по-добре да я отсекаш, вместо полуразтреперана, стиснала здраво молива да продължава да пише думите върху белия лист. Всичко това? Или още нещо?

10 март 1983 — май 1985 г.

Издание:

Иван Серафимов. Хокерно погребение

Фантастични етюди

Предговор: Георги Марковски

Издателство „Отечество“

София, 1989 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.